Zwijgplicht en zwijgrecht, in het bijzonder van de politie

ZWIJGPLICHT EN ZWIJGRECHT, IN HET BIJZONDER VAN DE POLITIE

Jhr. Mr. W. L. G. M. BOSCH
VAN OUD-AMELISWEERD

ZWIJGPLICHT EN ZWIJGRECHT,
IN HET BIJZONDER VAN DE POLITIE.

Diss. Utrecht 1935

ZWIJGPLICHT EN ZWIJGRECHT, IN HET BIJZONDER VAN DE POLITIE

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN DOCTOR IN DE RECHTSGELEERDHEID AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT, OP GEZAG VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS Dr. H. BOLKESTEIN, HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER LETTEREN EN WIJSBEGEERTE, VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT TEGEN DE BEDENKINGEN VAN DE FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID TE VERDEDIGEN OP

WOENSDAG 3 JULI 1935

DES NAMIDDAGS TE 4 UUR

DOOR

Jhr. Mr. WILLEM LOUIS GERARD MARIE BOSCH VAN OUD-AMELISWEERD

GEBOREN TE AMSTERDAM

KEMINK EN ZOON N.V. - OVER DEN DOM - UTRECHT

Aan mijn Vrouw

Gaarne maak ik van de mij hier geboden gelegenheid gebruik om U, Hooggeachte Professor Pompe, mijn welgemeenden dank te betuigen voor de groote bereidwilligheid, waarmede U mij, bij het schrijven van mijn proefschrift, steeds behulpzaam zijt geweest.

Ook wil ik een woord van oprechten dank aan de overige Hoogleeraren der juridische Faculteit, voor het van hen genoten onderwijs, niet achterwege laten.

Verder moge ik U, Mr. van Angeren, die, ondanks Uwe drukke werkzaamheden, nog tijd vond om mij uitvoerig in te lichten over organisatie en taak der politie, daarvoor in het bijzonder dank zeggen.

Ten slotte spreek ik mijne erkentelijkheid uit aan allen, die mij door het verstrekken van gegevens en anderszins verplicht hebben.

LIJST VAN AFKORTINGEN.

A.b. Advocatenblad.

A.M.v.B. Algemeene maatregel van bestuur.

C.P. Code Pénal.

D.P. '99.I.30. Dalloz Recueil Périodique 1899, deel I, pag. 30.

K.B. Koninklijk Besluit.

N.J. Nederlandsche Jurisprudentie.

N.J.b. Nederlandsch Juristenblad.

S. Staatsblad.

T.v.S. Tijdschrift voor Strafrecht.

W. Weekblad v. h. Recht. De datum vermeld achter het nummer geeft aan de dagteekening van het vonnis of arrest.

W.v.Str. Wetboek van Strafrecht.

W.v.Stv. Wetboek van Strafvordering.

INLEIDING.

Wanneer men de jurisprudentie naslaat op artikel 218 Wetboek van Strafvordering, welk artikel handelt over het recht van verschooning op grond van een ambts- of beroepsgeheim, dan valt het op dat in de laatste jaren door tal van personen op dit artikel een beroep is gedaan.

Of dit een gevolg is van gewijzigde omstandigheden, die zouden eischen, dat, meer dan voorheen het geval was, verzwegen moet worden datgene wat men bij de uitoefening van zijn ambt of beroep is te weten gekomen, is een vraag die wij hier in het midden zullen laten.

Vrijwel in alle gevallen werd een beroep op een verschooning, op dezen grond gedaan, verworpen.

In het algemeen gaven deze beslissingen geen of slechts weinig aanleiding tot discussie. Toen echter een politiebeambte, die ter terechtzitting als getuige werd gehoord, zich beriep op een verschooningsrecht, kwamen de pennen in beweging. In dagbladartikelen zoowel als in bijdragen in juridische tijdschriften werd over deze aangelegenheid, die zeker niet van belang ontbloot is, van gedachten gewisseld.

De toedracht van het geval was in het kort als volgt.

Bij de behandeling van de moordzaak aan de Oostzeedijk te Rotterdam, voor het Hof te 's Hertogenbosch, werd als getuige gehoord een rechercheur van politie.

Deze verklaarde, dat twee vrouwen hem, onder belofte van

geheimhouding zijnerzijds, hadden ingelicht omtrent de moreele gedragingen van den terechtstaanden verdachte en diens vermeend slachtoffer.

Toen de raadsman van verdachte aandrong op het noemen van de namen van die vrouwen, weigerde de getuige dit en beriep zich daartoe op een verschooningsrecht uit hoofde van zijn ambtsgeheim.

Na in raadkamer te zijn gegaan gaf het Hof bij zijn beslissing te kennen, dat zij het beroep van den getuige op zijn recht van verschooning gegrond achtte. Het Hof voegde hieraan echter toe: „Weigert, dat dien getuige die vraag zal worden gesteld."

Door deze laatste toevoeging ging het Hof, zooals Tak[1]) het noemt, voor twee ankers liggen, n.l. voor de artikelen 218 en 284 en voor artikel 288 W. v. Stv.

Aangezien het daardoor niet mogelijk was om in cassatie de vraag te laten toetsen of de politie recht heeft op een ambtsgeheim en mitsdien hare ambtenaren zich desnoodig als getuigen zullen kunnen verschoonen, wilde Tak daaromtrent eene discussie uitlokken.

Naar ik meen is deze aangelegenheid van voldoende belang om daaraan eenige beschouwingen te wijden.

Ik heb mij daarbij niet willen beperken tot het beroeps- en ambtsgeheim in verband met het verschooningsrecht, maar tevens de strafrechtelijke zijde van het vraagstuk nader onder het oog gezien, n.l. de vraag of een politiebeambte zich schuldig kan maken aan het misdrijf omschreven in art. 272 W. v. Str.,

---

[1]) W. 12259.

waar is strafbaar gesteld het bekend maken van geheimen, die men uit hoofde van zijn ambt of beroep verplicht is te bewaren.

Voor de goede beoordeeling van deze twee kwestie's was het noodig eerst een uiteenzetting te geven over het beroeps- en ambtsgeheim in het algemeen, hetgeen in het eerste hoofdstuk is geschied.

Men zal hier uit den aard der zaak slechts in groote trekken behandeld vinden datgene wat bij het beroeps- en ambtsgeheim van belang is, zij het dan dat sommige punten i.v.m. nieuwe theorieën wellicht wat uitvoeriger besproken worden.

Op één punt moet hier nog de aandacht gevestigd worden.

Bij de hierna volgende behandeling van het onderwerp werd met opzet onderscheid gemaakt tusschen het *beroeps*geheim en het *ambts*geheim, daar datgene wat geldt voor het beroepsgeheim niet steeds ook van toepassing is op het ambtsgeheim.

Ik wijs hier speciaal op omdat in het algemeen de termen beroepsgeheim en ambtsgeheim door elkander gebruikt worden. Naar ik hoop moge deze bijdrage, die het onderwerp zeker niet uitputtend behandelt, aanleiding geven tot verdere discussie over deze voor de politie wel belangrijke aangelegenheid.

HOOFDSTUK I.

HET BEROEPS- EN AMBTSGEHEIM IN HET ALGEMEEN.

§ 1. De beteekenis van beroeps- en ambtsgeheim.

De voorschriften betreffende het beroeps- en ambtsgeheim zijn verspreid over verschillende deelen onzer wetgeving. Naast de bepalingen in de wetboeken van strafrecht en strafvordering en het burgerlijk wetboek, vindt men bepalingen in verschillende bijzondere wetten.

Van de regelingen in algemeene wetboeken dient allereerst genoemd te worden artikel 272 Wetb. v. Strafrecht, hetwelk strafbaar stelt de schending van het beroeps- en ambtsgeheim. Naast dit artikel, dat tot doel heeft het beroeps- en ambtsgeheim te beveiligen, door opzettelijke mededeeling daarvan, aan derden, strafbaar te stellen, staan een reeks artikelen waardoor de weetgierigheid der Justitie wordt ingeperkt, wanneer het betreft beroeps- of ambtsgeheimen.

Vooreerst artikel 218 Wetb. v. Strafvordering, waarin een verschooningsrecht wordt toegekend aan hen, die, krachtens hun stand, ambt of beroep, tot stilzwijgen verplicht zijn. In art.

1946, 3e van het Burg. Wetb. vindt men een zelfde bepaling voor de civiele procedure.

Verder dient gewezen te worden op enkele artikelen die verwijzen naar de bepaling van art. 218 W. v. Stv. Volgens art. 98 W. v. Stv. worden bij personen met bevoegdheid tot verschooning, als bedoeld in art. 218, tenzij met hunne toestemming, niet in beslag genomen, brieven of andere geschriften tot welke hun plicht tot geheimhouding zich uitstrekt. Ook huiszoeking vindt bij deze personen, tenzij met hun toestemming, slechts plaats, voor zoover zij kan geschieden zonder schending van het beroeps- of ambtsgeheim, en strekt zich niet uit tot andere brieven of geschriften dan die welke het voorwerp van het strafbare feit uitmaken of tot het begaan daarvan gediend hebben. Door deze bepalingen wordt voorkomen, dat het verschooningsrecht illusoir wordt gemaakt, doordat de Justitie zich meester maakt van de schriftelijke gegevens, welke degene, die zich op een verschooningsrecht zou kunnen beroepen, onder zich heeft.

Een ander artikel, dat verwijst naar het recht van verschooning is artikel 160 W. v.. Stv., waarin de verplichting is vastgelegd tot het doen van aangifte van de aldaar aangegeven misdrijven. Deze verplichting bestaat, volgens het tweede lid, echter niet voor hem, die door de aangifte gevaar zou doen ontstaan van eene vervolging van iemand, bij wiens vervolging hij zich van het afleggen van getuigenis zou kunnen verschoonen.

In aansluiting hierop bepaalt art. 137 W. v. Str. dat de art. 135 en 136 — waarin de rechtsplicht neergelegd in art. 160 W. v. Stv. voor een deel zijn sanctie vindt — niet van toepassing zijn op hem die door de kennisgeving gevaar voor een strafver-

volging zou doen ontstaan van iemand bij wiens vervolging hij zich uit hoofde van zijn ambt of beroep van het afleggen van getuigenis zou kunnen verschoonen.

In verschillende bijzondere wetten wordt aan de daar genoemde personen een verplichting tot geheimhouding opgelegd, terwijl somtijds bovendien wordt aangegeven welke feiten geheim gehouden moeten worden.

In de meeste gevallen vindt men in deze wetten zelf een strafbepaling tegen de schending van de opgelegde geheimhouding, waarbij vrijwel steeds, in tegenstelling met art. 272 W. v. Str., ook de culpose schending is strafbaar gesteld.

De bijzondere wetten waarin een verplichting tot geheimhouding is vastgelegd zijn de navolgende:

Ambtenarenwet (12 Dec. 1929 S. 530) a. 20.23; Arbeidsgeschillenwet (4 Mei 1923 S. 182) a. 58; Arbeidswet (1 Nov. 1919 S. 624) a. 86; Bedrijfsradenwet (7 April 1933 S. 160) a. 11; Binnenvaartrampenwet (9 Juli 1931 S. 289) a. 6; Caissonwet (22 Mei 1905 S. 143) a. 13; Wet Div. en Tantième-bel. (11 Jan. 1918 S. 4) a. 33; Gemeentewet (29 Juni 1851 S. 85) a. 49; Grootboekwet (7 April 1913 S. 123) a. 82; Hinderwet (2 Juni 1875 S. 95) a. 19; Huisarbeidswet (17 Nov. 1933 S. 597) a. 18; wet Inkomstenbel. (19 Dec. 1914 S. 563) a. 102; Invaliditeitswet (5 Juni 1913 S. 205) a. 402; Landbouwcrisiswet (5 Mei 1933 S. 261) a. 29b; Land- en Tuinbouwongevallenwet (20 Mei 1922 S. 365) a. 115; wet Levensverzekeringbedrijf (22 Dec. 1922 S. 716) a. 32; Marine-scheepsongevallenwet (16 Maart 1928 S. 69) a. 5; wet op het Notarisambt (9 Juli 1842 S. 20) a. 18, 42; Octrooiwet (7 Nov. 1910 S. 313) a. 18, 29c; Ong-

vallenwet (2 Jan. 1901 S. 1) a. 106; Ouderdomswet (4 Nov. 1919 S. 628) a. 38; wet Raad v. State (21 Dec. 1861 S. 129) 19, 44; Radenwet (5 Juni 1913 S. 203) a. 85; Registratiewet (22 Maart 1917 S. 243) a. 17; wet Regterlijke Organisatie (18 April 1827 S. 20) a. 28; Röntgenstralenwet (9 Juli 1931 S. 299) a. 10; Schepenwet (1 Juli 1909 S. 219) a. 26, 64; Steenhouwerswet (11 Nov. 1921 S. 1167) a. 25; Stoomwet (15 April 1896 S. 69) a. 32; Stuwadoorswet (16 Oct. 1914 S. 486) a. 24; Tabakswet (6 Mei 1921 S. 712) a. 58; Veiligheidswet (20 Juli 1895 S. 137) a. 23; wet Vermogensbelasting (27 Sept. 1892 S. 223) a. 52; Waardewet (1927 S. 17) a. 24; Warenwet (19 Sept. 1919 S. 581) a. 27; Wet houdende maatregelen tot het verkrijgen van een juiste statistiek van voortbrenging en verbruik (1 Dec. 1917 S. 665) a. 3; Wet tot vaststelling van regelen voor de heffing van opcenten ten behoeve der gemeenten op de div. en tant.bel. (26 Juli 1918 S. 502) a. 6; Wet houdende nadere voorschriften ten aanzien van de uitoefening der geneeskunst (2 Juli 1928 S. 222) a. 14; Wet tot heffing van een couponbelasting (29 Dec. 1933 S. 780) a. 25; Ziektewet (5 Juni 1913 S. 204) a. 133; Wet op de belasting van de Doode Hand (5 Oct. 1934 S. 528) a. 17.

Aangezien in het eerste hoofdstuk slechts de algemeene beginselen van het beroeps- en ambtsgeheim besproken worden, zullen wij ons in hoofdzaak beperken tot de bespreking van de voornaamste artikelen, t.w. de art. 272 W. v. Str. en 218 W. v. Stv.

Vooraf dienen echter eenige begrippen, welke in deze artikelen voorkomen, nader beschouwd te worden.

Beide bepalingen spreken van geheimen welke men krachtens zijn *beroep* en *ambt* verplicht is te bewaren, terwijl art. 218 W. v. Stv. bovendien nog spreekt van eene verplichting tot geheimhouding uit hoofde van eenen *stand*. Waartoe deze onderscheiding?

Onder beroep verstaat men in het spraakgebruik den geestelijken of lichamelijken arbeid die naar zijn aard geschikt is in het levensonderhoud van hem, die dien arbeid verricht, te voorzien. Hieruit volgt, dat niet iedere daad afzonderlijk, die in een beroep verricht wordt, betaald moet zijn. De gratishulp die b.v. verleend wordt door een medicus of advocaat, vormt zeer zeker ook een deel van de uitoefening van hun beroep. Zelfs wanneer een medicus of een advocaat al zijn arbeid voor niets zou verrichten zou men toch kunnen zeggen, dat hij een beroep uitoefent. Immers al vraagt hij geen betaling toch is zijn arbeid *naar zijn aard geschikt* om in zijn onderhoud te voorzien.

In een arrest van 15 Oct. 1888 [1]) overwoog de Hooge Raad o.m.: „dat noch in de woorden van artikel 436 (W. v. Str.) noch in de over dat artikel zoo schriftelijk als mondeling tusschen de Regeering en de Vertegenwoordiging gevoerde gedachenwisseling iets voorkwam, waaruit zou af te leiden zijn, dat met het in dat artikel gebezigde woord „beroep" alleen die ambten, beroepen of bedrijven bedoeld zouden zijn, waaraan eene bezoldiging, belooning of betaling verbonden is."

Hetzelfde zou men kunnen aannemen t.a.v. het woord „beroep" in artikel 272 W. v. Str.

---

[1]) W. 5626.

In den zin van geschiktheid tot kostwinning is een ambt in den regel ook een beroep. Het onderscheid moet dan ook niet in deze richting gezocht worden.

Wanneer is er sprake van een ambt m.a.w. wanneer is iemand ambtenaar?

Het wetboek van Strafrecht geeft geen omschrijving van het begrip ambtenaar. Alleen zegt art. 84, dat onder ambtenaar moeten worden „begrepen" alle personen gekozen bij krachtens wettelijk voorschrift uitgeschreven verkiezingen, alsmede scheidsrechters. Verder wil het als ambtenaar „beschouwd" zien allen die tot de gewapende macht behooren.

In een arrest van 30 Jan. 1911 gaf de Hooge Raad als zijn meening te kennen, dat iemand ambtenaar is wanneer hij door het openbaar gezag is aangesteld tot een openbare betrekking om te verrichten een deel der taak van den Staat of zijne organen. [1])

De wet noemt naast elkaar beroeps- en ambtsgeheim omdat de gronden van de strafrechtelijke bescherming voor beiden verschillend zijn.

Bij de bescherming van het beroepsgeheim gaat het hoofdzakelijk over de vraag of er sprake is van een vertrouwen dat noodzakelijk is voor de uitoefening van een of ander beroep. Bij het ambtsgeheim daarentegen is er meestal geen sprake van een noodzakelijk vertrouwen, maar wordt het geheim beschermd om de directe belangen van den staat of zijne organen te dienen. Hier speelt bovendien de ambtelijke verhouding en het dienst-

---

[1]) W. 9149.

voorschrift een rol. Deze beide komen bij het beroepsgeheim niet ter sprake. Er is dus een onderscheid gemaakt tusschen beroeps- en ambtsgeheimen omdat bij de bescherming verschillende belangen betrokken zijn.

Ik volsta hier met op dit onderscheid te wijzen. In de volgende paragraaf zal er nog gelegenheid zijn om hier nader op terug te komen.

Met opzet werd tot hiertoe slechts gesproken over het verschil tusschen beroeps- en ambtsgeheim en werd daarbij buiten beschouwing gelaten de geheimhoudingsplicht voortspruitende uit eenen *stand*, zooals art. 218 W. v. Stv. zegt.

Uit de historie van dit artikel valt af te leiden, dat met „stand" bedoeld wordt de geestelijke stand.

De bepaling van art. 218 W. v. Stv. is vrijwel woordelijk reeds te vinden in artikel 189 van het W. v. Stv. van 1838, dat het volgende inhoudt: „Zij, die uit hoofde van hunnen stand, beroep of wettige betrekking tot geheimhouding verplicht zijn, kunnen zich verschoonen getuigenis af te leggen, doch alleen en bij uitsluiting nopens hetgeen, waarvan de wetenschap aan hen, als zoodanig, is toevertrouwd. Volgens de Mem. v. Toel. van 1836 was deze bepaling ontleend aan art. 1946, 3e van het Burg. Wetb., waarin deze bepaling was gebracht uit het Ontwerp van 1820.[1]) In art. 3366 van dit Ontwerp werd o.a. een verschooningsrecht toegekend aan: „3°. allen, die in dezelfde zaak eene der partijen als praktizijns of zaakgelastigden bedienen of bediend hebben; 4e kerkelijke personen, aan welke, ter

---

[1]) J. de Bosch Kemper, Wetboek v. Strafvordering, II, 66.

voldoening aan de stellige verpligtingen, bij een godsdienstig genootschap erkend, de wetenschap van eenige zaken is toevertrouwd." Hier werd dus een limitatieve opsomming voorgesteld. In de plaats daarvan heeft men een algemeene omschrijving gekozen, waarbij men de personen van art. 3366 onder 3e en 4e in verschillende groepen heeft ondergebracht. Immers men kende een recht van verschooning toe aan hen, die krachtens „stand" tot geheimhouding verplicht waren en zij die krachtens hun „ambt of beroep" daartoe verplicht waren. Onder „stand" vallen dan kennelijk de personen genoemd in art. 3366, 4° en onder „ambt of beroep" de personen genoemd in art. 3366, 3° en eventueel anderen. Voor deze onderscheiding zal zeer zeker aanleiding geweest zijn, waar men wel mag aannemen dat in het begin van de 19de eeuw de uitdrukking „geestelijken stand" nog veelvuldig gebruikt werd.

Blok en Besier zijn ook van meening dat in art. 218 W. v. Stv. met „stand" bedoeld wordt de geestelijke stand.

„In een wetgeving voor welke sinds lang alle „standen" gelijk zijn, doet dit woord wel eenigszins vreemd aan; het schijnt dat men hierbij te denken heeft aan den geestelijken stand, eene uitdrukking, die, alle gelijkheid voor de wet ten spijt, nog in zwang is gebleven. Het woord had gemist kunnen worden, daar ook de geestelijke een beroep uitoefent, zij het dan ook een door zijn taak gewijd beroep." [1])

Simons sluit zich bij deze opvatting aan, maar in tegenstelling

---

[1]) **Blok en Besier, Het Ned. Strafproces, I, 540.**

met de hierboven genoemde schrijvers is hij van oordeel, dat een geestelijke geen beroep bekleedt.

Volgens de hierboven gegeven definitie voor „beroep" zal men kunnen aannemen, dat ook een geestelijke in den regel een beroep uitoefent, zoodat het woord „stand" in art. 218 W. v. Stv. inderdaad overbodig is.

Wij mogen dus wel aannemen dat in de artikelen 218 W. v. Stv. en 1946, 3e B.W., onder „stand" de geestelijke stand is te verstaan.

Toch heeft men gemeend aan het woord „stand" in de bedoelde artikelen een ruimere beteekenis te kunnen toekennen. Volgens Marx [1]) kan men onder „stand" verstaan „een groep van personen, die in eenig opzicht gelijkheid van maatschappelijke positie hebben. De wet spreekt in art. 62 W. v. K. in soortgelijken zin van den stand der makelaars" aldus M. Deze argumentatie lijkt mij echter niet juist. Immers met „stand der makelaars" in art. 62 W. v. K. wordt bedoeld een groep van personen, die hetzelfde *beroep* (n.l. de makelarij) uitoefenen. In denzelfden zin wordt het woord „stand" gebruikt in art. 1 van de wet houdende nadere voorschriften t.a.v. de uitoefening der geneeskunst (2 Juli 1928 S. 222) waarvan de aanhef als volgt luidt: „Een geneeskundige, die zich schuldig maakte aan handelingen, die het vertrouwen in den stand der geneeskundigen ondermijnen . . ." Het gaat hier dus wel degelijk over personen, die een beroep uitoefenen, terwijl M. artikel 62 W. v. K. aanhaalt om zijn bewering te staven, dat men onder „stand" kan

---

[1]) W. 12336.

verstaan een groep van personen waarvan men niet kan zeggen dat zij een ambt of beroep uitoefenen. Hij geeft deze ruime interpretatie om aldus aan het verschooningsrecht eene zoo ruime toepassing te kunnen geven als z.i. door eene redelijke praktijk wordt vereischt.

Volgens de hierboven door mij gegeven historische interpretatie is het echter niet de bedoeling van den wetgever geweest eene zoo ruime beteekenis toe te kennen aan het woord „stand". Of het inderdaad gewenscht is het verschooningsrecht in ruime mate toe te passen laat ik hier voorloopig buiten beschouwing, aangezien daar later nog op teruggekomen zal worden.

Thans dienen wij nog na te gaan wat onder geheim en in het bijzonder onder beroeps- en ambtsgeheim wordt verstaan.

Volgens het spraakgebruik noemt men geheim iets dat slechts aan een persoon of weinigen bekend is, iets wat verborgen is. [1])

In juridieken zin moet onder geheim worden verstaan, datgene wat van belang is voor hem wien het betreft en waarvan de mededeeling aan een ander voor altoos, voor bepaalden tijd, in het algemeen of onder bepaalde omstandigheden ongewenscht is. [2]) Men verstaat in dezen zin onder geheim datgene, wat geheim *behoort* te blijven.

Wat is nu een beroeps- of ambtsgeheim? Dat is het geheim, dat aan dengene, die een bepaald beroep of ambt uitoefent, in en om de uitoefening van dat beroep of ambt is bekend geworden,

---

[1]) v. Dale, Groot woordenboek der Ned. Taal.

[2]) Mr. Tak, Hand. Ned. Jur. Ver., 1905, 27.

hetzij het hem is medegedeeld hetzij hij het bij de uitoefening van dat beroep of ambt is te weten gekomen.

De vraag, hoever het beroeps- en ambtsgeheim zich uitstrekt zal in de volgende paragraaf behandeld worden.

§ 2. Artikel 272 Wetboek van Strafrecht. Schending van beroeps- en ambtsgeheimen.

Reeds lang voordat recht en wetgever het noodig oordeelden er zich mee in te laten bestond de plicht tot eerbiediging van geschonken vertrouwen bij bepaalde beroepen en ambten. Het medisch beroepsgeheim is waarschijnlijk wel het oudste. Reeds omstreeks 800 v. Chr. vindt men daarvan sporen in een, in het Sanskrit geschreven, medisch werk.

„Wenn der Arzt, von einem bekannten und zum Eintritt berechtigten Manne begleitet, in die Wohnung des Kranken tritt, soll er wohlbekleidet, gesenkten Hauptes, nachdenklich, in fester Haltung und mit Beobachtung aller möglichen Vorsicht auftreten. Ist er drinnen, so darf Wort, Gedanke und Sinn auf nicht anders gehen, als auf die Behandlung des Patienten und was mit dessen Lage zusammenhangt. *Die Vorgänge im Hause der Kranken dürfen nicht ausgeplaudert* *), auch darf von einem dem Kranken etwa drohenden frühen Ende nichts mitgeteilt werden, wo es dem Kranken oder sonst Jemandem Nachteile bringen kann." [1])

---

*) Curs. van mij.

[1]) Sauter, Das Berufsgeheimnis und sein Strafrechtlicher Schutz, p. 1.

De eed, die de medicus thans nog aflegt, vindt haar oorsprong in de hippocratische eedsformule, terwijl deze vermoedelijk reeds van de Egyptenaren stamt.

De zwijgplicht voor advocaten vindt men reeds in het geschreven Romeinsche recht en wel in de Digesten XXII 5e titel 25ste lex: „Mandatis cavetur ut praesides attendant, ne patroni in causa, cui patrocinium praestiterunt, testimonium dicant."

In het Kanoniek recht werd de verplichting tot bewaring van het biechtgeheim vastgelegd. Hoewel reeds paus Leo de Groote (459) in zijn epistola 68. caput 2, daarover schreef en het Concilie van Douci in 874 daaromtrent eveneens een voorschrift uitvaardigde, werd eerst in 1215 op het 4de algemeene Lateraansche Concilie, het volgende decreet uitgevaardigd, dat voor de *geheele* Kerk rechtskracht heeft. „Caveat autem omnino, ne verbo aut signo, aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem... Qui peccatum in poenitentiali iudicio sibi detectum praesumpserit revelare, non solum a sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam perpetuam poenitentiam in arctum monasterium detrudendum."

Werd de verplichting tot bewaring van het beroeps- en ambtsgeheim oorspronkelijk niet met straf bedreigd, later werd het een strafbaar feit. In verschillende stedelijke keuren vindt men daarvan de sporen. [1])

In het Crimineel wetboek voor het Koninkrijk Holland van 1809 — de eerste codificatie van ons strafrecht — werd in arti-

---

[1]) Tak, l.c. p. 5.

kel 317 het schenden van *ambts*geheimen strafbaar gesteld. Dit artikel luidde als volgt:

„Ambtenaren, die, opzettelijk en voorbedachtelijk ter kwader trouw, de hun opgelegde, of wegens den aard der zake kennelijk vereischte geheimhouding verbreken, hetzij door mondelinge of schriftelijke mededeeling, hetzij door het afgeven of laten zien van geheime stukken, zullen met het zwaard over het hoofd, of eerloos-verklaring en bannissement uit het Koninkrijk of ander, niet te boven gaande den tijd van tien jaren gestraft worden.

Die de voorzeide daden plegen door merkelijke schuld, onvoorzigtigheid of onachtzaamheid, zullen, naar het gewigt en belang der zake, verklaard worden vervallen te zijn van hunne ambten, posten of bedieningen, of gestraft worden met geldboete, niet te boven gaande de som van zes honderd guldens."

Een algemeene strafbepaling, waarbij het schenden van beroeps- en ambtsgeheimen strafbaar wordt gesteld, vindt men voor het eerst in de Fransche wetgeving, en wel in art. 378 code pénal, welk artikel, laatstelijk gewijzigd bij de wet van 16 Febr. 1933[1]), thans als volgt luidt:

„Les médecins, chirurgiens et autres officiers de santé, ainsi que les pharmaciens, les sages-femmes et toutes autres personnes dépositaires, par état ou profession, par fonctions temporaires ou permanentes, des secrets qu'on leur confie, qui, hors le cas où la loi les oblige à se porter dénonciateurs, auront révélé ces secrets, seront punis d'un emprisonnement d'un mois à six mois, et d'une amende de 100 francs à 500 francs."

---

[1]) D. P., 1933, IV, 51.

Dit artikel is dan ook de bron geweest waaruit de latere wetgevingen geput hebben bij de samenstelling van hun bepalingen over schending van beroeps- en ambtsgeheimen, waarbij men, door een vaak zeer sterk gewijzigde redactie, verschillende tekortkomingen der Fransche wetgeving, op dit gebied, heeft trachten te ondervangen.

In tegenstelling met art. 378 c.p. dat de vervolging van de overtreders van dit artikel aan het Openbaar Ministerie ambtshalve overlaat, hebben vrijwel alle tegenwoordige wetgevingen van het misdrijf een klachtdelict gemaakt.

Ook de absolute theorie, waarvan de oorsprong in Frankrijk te vinden is, heeft men vaarwel gezegd. De Fransche juristen zijn welhaast de eenigen die nog vasthouden aan deze leer, die een volstrekte geheimhouding voorschrijft, welke onder geen enkele omstandigheid voor andere hoogere belangen behoeft te wijken, tenzij een wettelijk voorschrift uitdrukkelijk mededeeling voorschrijft. Deze leer zal later nog nader besproken worden.[1])

Beschouwen wij thans ons tegenwoordig artikel 272 Wetboek van Strafrecht dat luidt als volgt:

„Hij die opzettelijk eenig geheim, hetwelk hij, uit hoofde van zijn hetzij tegenwoordig hetzij vroeger ambt of beroep, verplicht is te bewaren, bekend maakt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste zes honderd gulden.

---

[1]) p. 31.

Indien dit misdrijf tegen een bepaald persoon gepleegd is, wordt het slechts vervolgd op diens klachte."

In het oorspronkelijk Regeeringsontwerp luidde het artikel eenigszins anders. Daarin werd o.a. gesproken van „openbaart". Minister Modderman was echter van meening, dat openbaren een te eng begrip was, als uitsluitend algemeen bekend maken omvattend, terwijl elke schending van het geheim behoorde te worden strafbaar gesteld. Bovendien werd het oorspronkelijk ontwerp zoodanig gewijzigd, dat uit het artikel duidelijk bleek, dat de mededeeling van geheimen strafbaar was ook als men het beroep of ambt had neergelegd.

Alvorens nu artikel 272 nader aan een bespreking te onderwerpen zullen wij eerst de vraag moeten beantwoorden, waarom het schenden van beroeps- en ambtsgeheimen wordt strafbaar gesteld.

Ieder mensch heeft dingen die hij uit verschillende overwegingen geheim wil houden voor de buitenwereld. In het algemeen zal men zelf voldoende zijn geheimen kunnen beschermen door ze slechts toe te vertrouwen aan hem, wiens karakter voldoende waarborgen biedt voor een absoluut stilzwijgen. Wordt men in zijn verwachtingen bedrogen dan zal men in het vervolg nog voorzichtiger moeten zijn. Het bekend maken van toevertrouwde of achterhaalde geheimen is zeer zeker een immoreele daad. De wetgever kan echter niet als zedemeester optreden en iedere schending van geheimen strafbaar stellen. Eerst dan wan-

neer de openbaring het algemeen belang zou schaden moet hij ze verbieden en bestraffen.

Bij de uitoefening van verschillende beroepen is het vaak noodig, dat, aan hen die deze uitoefenen, geheimen worden medegedeeld, die men voor anderen zorgvuldig verborgen houdt, terwijl de vertrouwensman vaak door eigen waarneming feiten zal achterhalen, die voor anderen verborgen blijven. De waarschijnlijkheid, dat de beoefenaar van een dergelijk vertrouwensberoep disciplinair gestraft zal worden, dat zijn beroep zal verloopen of dat hij uit zijn betrekking zal worden ontslagen, biedt geen voldoende waarborg tegen geheimschennis. De wetgever heeft het daarom noodig geoordeeld de mededeeling van dergelijke geheimen strafbaar te stellen.

„Aan het geheel der wettelijke bepalingen ligt aldus het doel ten grondslag, den onbevreesden gang naar den vertrouwensman, ten bate der publieke zaak, te bevorderen." [1]) Ziedaar de rechtsgrond voor het *beroeps*geheim.

Het *ambts*geheim berust echter op andere gronden.

Ter uitvoering van wetten en voorschriften worden aan allerlei ambtenaren bevoegdheden verleend, waardoor zij in staat zijn, vaak tegen den wil van den betrokkene, feiten en omstandigheden te achterhalen, die voor anderen geheim gehouden worden. Vooral bij de sociale en fiscale wetgeving wordt men vaak gedwongen om geheimen prijs te geven. Het zou immoreel zijn indien de staat toeliet, dat zijn ambtenaren de aldus verkregen gegevens aan onbevoegden mededeelden. Waar de wetgever in

---

[1]) A. J. Verstegen, A. b. 1931, nr. 8.

dergelijke gevallen dwingt om geheimen prijs te geven daar heeft hij de plicht er voor te waken, dat zijn ambtenaren de aldus achterhaalde gegevens niet verder bekend maken dan voor de uitvoering dier wetten en voorschriften noodzakelijk is. De wetgever heeft dus het schenden van *ambts*geheimen strafbaar gesteld om den burgers zooveel mogelijk te vrijwaren tegen bekendmaking van die geheimen die zij noodgedwongen prijs gaven.

Bovendien zal de Staat zijn ambtenaren vaak geheimhouding moeten opleggen om zijn taak naar behooren te kunnen uitoefenen. Het is duidelijk dat het bekend maken van bepaalde feiten of omstandigheden, door een ambtenaar, tot gevolg kan hebben, dat het effect van maatregelen, die door de overheid worden overwogen, verijdeld wordt of het gezag van de overheid wordt geschaad. [1])

De staat kan dus zelf een direct belang hebben, dat vordert dat sommige ambtelijke mededeelingen worden geheim gehouden. Ook daarom moest dus het schenden van ambtsgeheimen strafbaar worden gesteld.

Welke personen zijn nu tot geheimhouding verplicht?

In artikel 272 W. v. Str. vindt men geen opsomming, zoodat in ieder geval afzonderlijk door den rechter moet worden beslist in hoeverre eenig beroep of ambt tot geheimhouding verplicht.

De verplichting tot geheimhouding kan steunen op een wettelijk voorschrift, op een den ambtenaar gegeven instructie, maar kan ook voortspruiten uit den aard van het beroep of ambt zelf.

---

[1]) Een voorbeeld daarvan vindt men op pag. 85.

In verschillende bijzondere wetten vindt men de geheimhoudingsplicht vastgelegd voor de daar genoemde personen, terwijl bovendien vaak wordt bepaald omtrent welke feiten geheimhouding geboden is. In de meeste gevallen houdt de bijzondere wet zelf een strafbepaling in tegen hen die de opgelegde geheimhouding schenden zoodat dan eventueel art. 55, tweede lid W. v. Str. van toepassing kan zijn.

In die gevallen waar men echter geen afzonderlijke strafbepaling vindt, zal bij schending van den zwijgplicht eene vervolging kunnen ingesteld worden op grond van artikel 272 W. v. Str.[1])

In de Radenwet (a. 93) en in de Ziektewet (a. 133) wordt alleen op de culpose schending van het opgelegde ambtsgeheim straf gesteld, zoodat bij een opzettelijke schending art. 272 W. v. Str. toepassing zal kunnen vinden.

Men zal zich aanstonds afvragen waartoe die afzonderlijke strafbepalingen dienen, aangezien bij overtreding van de opgelegde geheimhoudingsplicht art. 272 W. v. Str. van toepassing kan zijn. Wanneer men echter de strafbepalingen in de bijzondere wetten nader beschouwt, dan blijkt dat hier de strafbedreiging verder gaat dan in art. 272 W. v. Str.

In alle hier bedoelde gevallen wordt ook de culpose schending van het ambts- en beroepsgeheim strafbaar gesteld, terwijl, zooals wij reeds zagen, volgens art. 272 W. v. Str. alleen de opzettelijke mededeeling strafbaar is.

---

[1]) B. v. Registratiewet (22 Maart 1917, S. 243), art. 17. Wet op het Notarisambt (9 Juli 1842, S. 20), art. 18. e.a.

Culpose schending van een ambtsgeheim zal b.v. kunnen plaats vinden wanneer een ambtenaar geheime stukken achteloos laat liggen, zoodat onbevoegden daarvan kennis kunnen nemen.

Als bijkomende straf kan in sommige gevallen daarenboven nog opgelegd worden de ontzetting van het recht om ambten of bepaalde ambten te bekleeden.

Waar de wet zelf niet met name aangeeft welke personen tot geheimhouding verplicht zijn, zal men dus moeten volstaan met een algemeene aanduiding van hen op wie art. 272 W. v. Str. van toepassing kan zijn.

Volgens Diephuis zal men tot geheimhouding verplicht kunnen achten „hen aan wie in eenige betrekking iets medegedeeld of anders bekend wordt wat men, hunne werkzaamheid in die betrekking noodig hebbende of wenschende, om daarvan het rechte genot te hebben, hun niet kon verzwijgen of verbergen; terwijl het voor allen, die zich tot hen moeten wenden, van belang is, dat op hunne geheimhouding gerekend kan worden, en men niets behoeft te verzwijgen of te verbergen." [1])

Deze omschrijving is niet volledig daar zij slechts een aanwijzing geeft omtrent de *beroepen,* die een geheimhouding met zich brengen.

Voor wat het beroep betreft zal men een verplichting tot geheimhouding moeten aannemen wanneer het beroep het nood-

---

[1]) Ned. Burg. Recht, III, 89.

zakelijk maakt, dat aan hem, die het uitoefent, door anderen geheimen worden toevertrouwd. Een behoorlijke uitoefening van dergelijke beroepen zal alleen mogelijk zijn indien de geheimen toevertrouwd kunnen worden zonder vrees voor openbaring.

Een *beroeps*geheim moet men dus aannemen voor die beroepen, waarbij een verhouding van vertrouwen bestaat tusschen hem die het geheim mededeelt en den beoefenaar van het beroep en wel zoo, dat de mededeeling van het geheim noodzakelijk is om de gezochte hulp te kunnen ontvangen. Onder beroepsgeheim is mede te verstaan een feit, dat de vertrouwensman ontdekt zonder dat degene, die tot hem komt om hulp, hem dat heeft medegedeeld.

Voor allen die een zoodanig beroep uitoefenen geldt dus gelijkelijk de plicht tot geheimhouding. De arts kan niet genezen, de geestelijke niet steunen, de advocaat niet verdedigen wanneer hun niet alle omstandigheden worden medegedeeld welke van belang zijn voor een juist oordeel over de zaak waarvoor men hulp verlangt.

Het behoeft geen nader betoog dat het een eisch van algemeen belang is dat de mensch genezing kan vinden van lichamelijke en geestelijke kwalen en dat de verdachte een verdediger vinde om hem bij te staan.

Volgens deze norm zal dus b.v. een kwakzalver, die bekend maakt, hetgeen hem bij de uitoefening van zijn beroep is medegedeeld, niet vervolgd kunnen worden op grond van art. 272 W. v. Str. Wellicht zal men kunnen zeggen, dat er is een verhouding van vertrouwen tusschen hem en de persoon die hem

komt raadplegen. Men zal echter moeilijk kunnen volhouden, dat het een eisch van algemeen belang is, dat men hulp kan zoeken bij kwakzalvers en dat daarom geheim gehouden moet worden hetgeen aan dergelijke lieden wordt medegedeeld of wat zij achterhalen.

Waar het onbevoegd uitoefenen van de geneeskunst, in het algemeen belang, strafbaar is gesteld, zal degene, die meent baat te kunnen vinden met het consulteeren van een kwakzalver, ook zelf de gevolgen moeten dragen van een misplaatst vertrouwen.

Zooals gezegd moet de verplichting tot geheimhouding voortvloeien uit den aard van het beroep en geldt dan gelijkelijk voor allen die hetzelfde beroep uitoefenen.

Deze verplichting is dus geen voortvloeisel van een eed tot geheimhouding zooals die b.v. door den medicus wordt afgelegd. Ook zal men geen wettelijken plicht tot zwijgen kunnen aannemen, wanneer die plicht ontstaat alleen doordat een bijzonder persoon haar aan een of meer anderen heeft opgelegd of zij alleen voortvloeit uit een bijzondere afspraak of overeenkomst. In dergelijke gevallen toch bestaat die verplichting niet krachtens het beroep. Komt men zoo'n afspraak of overeenkomst niet na, dan is men niet strafbaar volgens art. 272 W. v. Str.

Een voorbeeld daarvan vindt men in een strafzaak voor de rechtbank te Rotterdam.[1]) Een bode, die in dienst was van een vereeniging voor bakkersgezellen genaamd „Bijstand zij ons

---

[1]) W. 11745 (5-10-1926).

doel", had de namen van verschillende leden dier vereeniging, welke namen hij, als bode, verplicht was geheim te houden, *daar de verplichting tot geheimhouding hem door het bestuur dier vereeniging was opgelegd,* bekend gemaakt aan een hem onbekend persoon. Deswege was tegen hem een klacht ingediend.

De rechtbank achtte den bode niet strafbaar op grond van art. 272 W. v. Str.:

„O. dat toch art. 272 W. v. Str. straf bedreigt tegen het bekend maken van een geheim, dat de dader verplicht is te bewaren o.m. uit hoofd van zijn tegenwoordig of vroeger beroep; dat nu verdachte's verplichting tot geheimhouding niet uit den aard der zaak uit zijn beroep als bode voortvloeide, immers zulks niet alleen steunt op geen enkele wettelijke bepaling, doch evenmin op een algemeen erkend en gevolgd gebruik, maar uitsluitend voortsproot uit het hem door de bestuurders van „Bijstand zij ons doel" gegeven voorschrift; dat zulk een door den werkgever opgelegde geheimhouding echter niet wordt beschermd door art. 272 W. v. Str., terwijl van toepassing van art. 273 W. v. Str. geen sprake kon wezen, omdat een vakvereeniging niet is een onderneming van handel of nijverheid."

Wij hebben hiermede in het algemeen aangegeven wanneer er sprake kan zijn van een *beroeps*geheim waarvan de mededeeling strafbaar kan zijn volgens art. 272 W. v. Str.

Hoe staat het nu met het *ambts*geheim?

Voor hen die een ambt bekleeden zal er in het algemeen geen sprake zijn van een vertrouwens*ambt* in den zin zooals hierboven gesproken werd van een vertrouwens*beroep*. Wat betreft

de positie van den notaris zou men kunnen spreken van een vertrouwensambt. Immers volgens art. 1 van de wet op het Notarisambt is deze ambtenaar terwijl men wel niet zal betwijfelen dat de notaris een vertrouwenspositie inneemt in den hierboven omschreven zin.

De mogelijkheid zal zich ook kunnen voordoen dat het uitoefenen van een vertrouwensberoep samengaat met het zijn van ambtenaar. Men denke b.v. aan den militairen arts, den geneesheer in dienst van eene gemeente enz.

In dergelijke gevallen zal men steeds moeten nagaan in welke kwaliteit de betrokken persoon heeft gehandeld, om te kunnen beoordeelen of hij tot geheimhouding is gehouden of niet. Wanneer b.v. een militaire arts in zijn particuliere praktijk een militair heeft behandeld, dan zal hij, ten aanzien van hetgeen hij daarbij heeft waargenomen, verplicht zijn tot geheimhouding op grond van zijn beroepsgeheim als medicus. Wanneer hij daarentegen bij een keuring of bij het dagelijksche ziekenrapport in de kazerne een militair te onderzoeken krijgt, dan zal hij, wanneer b.v. een boven hem gesteld officier van gezondheid daaromtrent nadere inlichtingen verlangt, deze kunnen verschaffen en dit in het algemeen ook moeten doen aangezien hij in zijn kwaliteit van ambtenaar heeft gehandeld en als zoodanig dan ook te maken heeft met ambtelijke verhoudingen en dienstvoorschriften.

Welke ambtenaren zijn nu tot geheimhouding verplicht?

Zooals reeds eerder gezegd werd kan deze verplichting voort-

vloeien uit een wettelijk voorschrift of een den ambtenaar gegeven instructie. Ook uit zijn functie als zoodanig kan voor den ambtenaar een geheimhoudingsplicht voortvloeien. Ik zal hierop thans niet verder ingaan, aangezien daartoe bij de bespreking van het ambtsgeheim van de politie nog gelegenheid zal zijn.

Wij hebben er reeds de aandacht op gevestigd dat in ons art. 272 W. v. Str. niet met name worden aangegeven de personen die tot geheimhouding verplicht zijn.

Wanneer men nu de wettelijke bepalingen, betreffende de schending van beroeps- en ambtsgeheimen, van verschillende landen naast elkander beschouwt dan ziet men dat verschillende systemen zijn gevolgd, voor het aanduiden der personen die tot zwijgen verplicht zijn.

Artikel 272 W. v. Str. geeft een algemeene omschrijving in tegenstelling tot art. 378 code pénal waar men een enuntiatieve opsomming vindt en § 300 St.G.B., dat volstaat met een limitatieve opsomming.

Deze laatste is wel het minst gewenscht. Immers kan men moeilijk alle gevallen van te voren overzien, zoodat een dergelijke opsomming welhaast altijd onvolledig zal zijn. Wanneer zich in het maatschappelijk verkeer de behoefte zou doen gevoelen om ook op andere personen, dan de genoemde, het artikel toe te passen, dan is dit bij een limitatieve opsomming alleen mogelijk door wetswijziging.

Verschillende Duitsche juristen hebben dan ook de bezwaren verbonden aan dit systeem ingezien.

„Es ist daher von einem künftigen Strafgesetzbuch zu hoffen, dasz der Personenkreis der wegen Verletzung des Berufsgeheimnisses strafbaren Personen nicht wie bisher auf bestimmte Berufsklassen beschränkt, sondern auf alle in Ausubüng einer Berufstätigkeit im angegebenen Sinne handelnden Personen ausgedehnt werde." [1])

Finger zegt hieromtrent: „Der künftige § 300 St.G.B. wird die Verpflichtung zur Geheimhaltung im allgemeinen allen Personen aufzulegen haben, denen aus öffentlichen Interessen ein Einblick in fremde Geheimsphäre gewährt wird. Hierbei wird es keinen Unterschied machen dürfen, ob der Einblick das Ergebnis eines Rechtes ist, den Schleier zu lüften, der fremde Geheimnisse umgibt — das Ergebnis des Rechtes, in die Privatsphäre anderer ohne deren Wille einzudringen — oder eine Folge des Umstandes, das die Interessenten in die Geheimsphäre freiwillig ausnahmsweise Einblick gewährten, weil dies die Voraussetzung ist für den auf diesem Wege für schutzwürdige Güter von Vertrauenspersonen angestrebten Rat und Schutz." [2])

In het wetsontwerp voor een nieuw Duitsch strafwetboek werd met deze opvattingen echter geen rekening gehouden en het oude systeem gehandhaafd. [3]) De laatste novelle van 26 Mei 1933 bracht ook geen verandering van § 300.

---

[1]) Wolff, Der strafrechtliche Schutz des Berufsgeheimnisses, p. 41.

[2]) Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts Bes. Teil VIII, 371.

[3]) Entwurf eines allgemeinen deutschen Strafgesetzbuchs, 1927, § 325.

Waar een limitatieve opsomming, om bovengenoemde redenen, dus geen aanbeveling verdient, zal men moeten kiezen tusschen een enuntiatieve opsomming of een algemeene omschrijving zooals in ons art. 272 W. v. Str.

Bij nadere beschouwing verdient het eerste systeem de voorkeur. Het voordeel hiervan is tweeërlei.

Voereerst wordt daardoor ten aanzien van de met name aangewezen beroepen en ambten ieder meeningsverschil uitgesloten, terwijl dit systeem tevens het voordeel biedt, dat het artikel, zonder wetswijziging, ook op anderen kan toegepast worden, indien de veranderde maatschappelijke omstandigheden dat wenschelijk zouden maken.

De Algemeene Vergadering der Ned. Advocaten-Vereeniging in 1931 sprak zich uit voor een enuntiatieve opsomming. [1])

Een enuntiatie biedt bovendien nog het voordeel, dat men daarbij personen kan noemen, die geen beroep of ambt uitoefenen, maar op wie het artikel toch zeker van toepassing zou moeten zijn. Ik denk daarbij b.v. aan de medische studenten, die, ter voltooiïng van hun studie, practisch werkzaam zijn in een kliniek. Het is de vraag of een medisch student, die aan onbevoegden geheimen mededeelt, welke hij bij zijn werkzaamheden heeft achterhaald, strafbaar is volgens art. 272 W. v. Str.

In een Oostenrijksch wetsontwerp van 1912 wordt dan ook

---

[1]) In den loop der tijden zijn de meeningen te dien aanzien wel zeer gewijzigd daar de Ned. Jur. Ver. op haar vergadering in 1903 zich unaniem uitsprak voor een limitatieve opsomming.

aan medische studenten uitdrukkelijk geheimhouding opgelegd.[1])

Om de bescherming van het beroeps- en ambtsgeheim niet illusoir te maken verdient het zeker aanbeveling om bij de enuntiatieve opsomming ook te noemen, degenen die onmiddellijk behulpzaam zijn bij hen op wie het artikel van toepassing is, zooals § 300 St.G.B. noemt de „Gehilfen".

Een artikel dat aan de verschillende bezwaren tegemoet komen wil vindt men in het Avant-Projet de Code Pénal Tchécoslovaque van 1926. De op dit onderwerp betrekking hebbende paragraaf 340 luidt als volgt:

„1. Celui qui trahit le secret privé d'autrui, dont il a eu connaissance au cours de l'exercice de sa profession en qualité de fonctionnaire public, de ministre d'un culte, d'advocat ou défenseur, de médecin, de pharmacien, de sage-femme, de garde-malade, d'employé d'hôpital, ou bien en qualité de garçon ou d'aide d'une personne de ce genre ou bien au cours des études de médecine, sera puni d'un emprisonnement de quatorze jours à six mois ou d'une peine pécuniaire.

2. La même peine s'appliquera à toute autre personne qui trahit le secret d'autrui qu'elle a l'obligation de garder aux termes des dispositions en vigueur relatives à sa profession."

---

[1]) Regierungs-Entwurf eines Osterreichischen Strafgesetzbuchs, 1912, art. 403, abs. 3.

Wij willen thans verschillende vragen, die men bij een nadere beschouwing van art. 272 W. v. Str. zou kunnen stellen, in het kort beantwoorden.

Zijn zij op wie art. 272 W. v. Str. van toepassing kan zijn verplicht te zwijgen tegenover een ieder?

In het algemeen zal het artikel eerst dan toepassing vinden wanneer de mededeeling gedaan is aan onbevoegden of anders gezegd zal slechts dan van strafbaarheid sprake zijn wanneer men de feiten, die tot het beroeps- of ambtsgeheim gerekend kunnen worden, verder bekend maakt dan het beroep of ambt met zich brengt.

Wanneer een arts in een moeilijk geval de hulp inroept van een collega zal hij tegenover dezen het stilzwijgen niet kunnen en ook niet behoeven te bewaren. Degenen aan wie de geheimen worden medegedeeld zijn dan echter zelf krachtens hun beroep of ambt tot geheimhouding verplicht.

Zij die een beroep uitoefenen, dat geheimhouding met zich brengt, zullen, behoudens de gevallen waarin een wettelijk voorschrift noopt tot het doen van mededeelingen, zelf moeten bepalen tegenover wie zij al of niet tot geheimhouding verplicht zijn.

De ambtenaar zal vaak in de wet of in zijn instructie vastgesteld zien tegenover wie hij wel of niet tot zwijgen is gehouden, terwijl hem ook bij ambtelijk bevel daaromtrent voorschriften kunnen gegeven worden.

Aangezien het niet mogelijk is om met name aan te geven tegenover wien men zal kunnen spreken zonder zich schuldig te maken aan een strafbaar feit, zal men zich tevreden moeten

stellen met de hier gegeven richtlijnen en in ieder geval afzonderlijk moeten onderzoeken of de bekendmaking verder is gegaan dan voor de uitoefening van het beroep of ambt noodzakelijk was.

Na de vraag te hebben beantwoord tegenover wie men tot geheimhouding verplicht is zullen wij thans nagaan welke feiten onder den geheimhoudingsplicht vallen.

Artikel 272 W. v. Str. spreekt van geheimen die men „uit hoofde van zijn ambt of beroep" verplicht is te bewaren. Het artikel strekt zijn bescherming dus slechts uit tot die geheimen die bij de uitoefening van het beroep of ambt zijn medegedeeld of die men bij de uitoefening daarvan is te weten gekomen. Het is niet noodig dat uitdrukkelijk om geheimhouding wordt gevraagd. Uit den aard der mededeeling zal blijken of zij geheim moet worden gehouden of niet. In ieder geval zijn als beroepsgeheim te beschouwen alle mededeelingen die men doet naar aanleiding van vragen, welke de vertrouwensman stelde.

Het spreekt vanzelf dat hieronder niet vallen die feiten welke door een ieder achterhaald kunnen worden. Wanneer een arts b.v. aan zijn patiënt vraagt of hij getrouwd is, hoe oud hij is e.d., dan is het antwoord op deze vragen voor hem geen beroepsgeheim aangezien een ieder dergelijke gegevens bij den Burgerlijken Stand kan achterhalen. Ook zal geen stilzwijgen in acht behoeven te worden genomen wanneer een praatziek persoon allerlei ongevraagde mededeelingen doet omtrent aangelegenheden die niet ter zake dienende zijn. Indien toch geheim-

houding zou worden verlangd, dan kan er slechts sprake zijn van een ethischen plicht tot zwijgen.

Zeer juist zegt Finger: „Der Wille des Erklärenden kann etwas zum Geheimnis, doch nicht zum Berufsgeheimnis machen. ...Nicht der Wille zur Geheimnisbewahrung wird geschützt, sondern das Geheimnis einer bestimmten Art, das Berufsgeheimnis; der Wille ist aber unvermögend jeder Tatsache diese Qualität zu verleihen. Man musz das, was der Kranke dem Arzte, von dem, was der Man dem Manne anvertraut, unterscheiden." [1])

Zoo zal ook niet alles, wat men bij de uitoefening van het beroep te weten komt, onder het beroepsgeheim vallen. Een arts, die, bij het bezoeken van een patiënt, een of andere courant of tijdschrift ziet liggen, zal daaruit misschien kunnen afleiden dat de betrokkene lid is van een of andere wellicht verboden vereeniging. In dit opzicht staat hij echter gelijk met ieder ander die de woning bezoekt, zooals het personeel of werklieden die reparatie's komen uitvoeren. Wanneer men er belang bij heeft om dergelijke dingen geheim te houden dan zal men ze aan de waarneming van anderen moeten onttrekken. [2])

Deze restrictie van den zwijgplicht zal naar mijn meening alleen kunnen gelden voor hen die een *beroep* uitoefenen dat geheimhouding met zich brengt, daar men deze vertrouwenslieden vrijwillig tot zijn woning toelaat.

Voor ambtenaren zal men dergelijke feiten ook als ambtsgeheim moeten aanmerken. Immers zij kunnen ongevraagd en

---

[1]) l.c. 359/360.

[2]) In dergelijke gevallen zal er voor den vertrouwensman een zedelijken plicht tot zwijgen bestaan.

tegen den wil van den betrokkene vaak geheel onverwacht verschillende vertrekken betreden en nazoeken. Dingen, die men voor een ieder gemakkelijk zal kunnen verbergen, zal men dus vaak niet kunnen onttrekken aan het speurend oog van ambtenaren. Daarom strekt in zooverre de geheimhoudingsplicht van ambtenaren dan ook verder dan van hen die een vertrouwensberoep uitoefenen. Wanneer ambtenaren echter bij de uitoefening van hun functie een strafbaar feit ontdekken, zijn zij volgens art. 162 W. v. Str. verplicht daarvan onverwijld aangifte te doen, zoodat er dan geen sprake is van een verplichting om te zwijgen.

Ten slotte dienen wij bij de bespreking van artikel 272 W. v. Str. nog onze aandacht te wijden aan de volgende vraag: Kan de verplichting tot bewaring van het beroeps- en ambtsgeheim worden opgeheven of kan hiervan onder geen voorwaarde worden afgeweken?

„Le secret est absolu ou il n'est pas" was het adagium waarvan Brouardel uitging.[1])

Liebmann daarentegen zegt dat het absolute geheim is: „Eine undurchführbare Prinzipienreiterei."[2])

Voor een juist inzicht is het noodig om de verschillende opvattingen, die in den loop der tijden hebben gegolden, nader te beschouwen.

De absolute theorie d.w.z. een volstrekte geheimhouding, die

---

[1]) Le secret medical. Paris 1887.

[2]) Die Pflicht des Arztes zur Bewahrung anvertrauter Geheimnisse, 1886, p. 30.

onder geen enkele omstandigheid voor andere hoogere belangen behoeft te wijken, tenzij een wettelijk voorschrift uitdrukkelijk mededeeling voorschrijft, is van Franschen oorsprong.

Vooral Muteau [1]) is een voorvechter van deze leer, welke hij tot haar uiterste consequentie's heeft uitgewerkt. Hij komt o.a. tot de volgende gevolgtrekkingen:

I. Zij, die krachtens ambt of beroep tot geheimhouding verplicht zijn, kunnen niet als getuigen gehoord worden, op straffe van nietigheid.

II. Wanneer de vertrouwensman toch getuigenis heeft afgelegd, dan is hij strafbaar volgens art. 378 c.p.

Zoover is de jurisprudentie echter niet gegaan. Algemeen heeft zij aangenomen een *recht* van verschooning op grond van art. 378 c.p. Dit blijkt uit verschillende arresten, waarvan ik er hier een wil aanhalen, en wel een arrest van de Cour de Cassation:

„Attendu que si tout témoin doit fournir son témoignage sur les faits dont la preuve est recherchée par la justice, l'article 378 c.p. détermine certaines exceptions, qui, par des considérations d'intérêt public et de haute moralité permettent au témoin de s'abstenir." [2])

Legt men toch getuigenis af dan acht men geen strafbaarheid aanwezig, aangezien dan gevolg is gegeven aan de algemeene verplichting van artikel 80 code d'instruction criminelle, waarin de verplichting tot het afleggen van getuigenis is vastgelegd.

---

[1]) Du secret professionnel.

[2]) D. P. 1907, I, 419.

Toch vindt men in een enkel arest nog wel de sporen van de door Muteau uitgewerkte theorieën. Zoo o.a. in een arrest van 19 Maart 1902, waarbij de Cour d'appel van Aix besliste, dat de personen bedoeld in art. 378 c.p. *verplicht* waren te zwijgen ook wanneer hun getuigenis wordt gevraagd. [1])

Deze opvatting heeft echter geen navolging gevonden.

De absolute leer vond in andere landen evenmin veel aanhangers. Men zag in dat het niet aanging een onvoorwaardelijke eerbiediging van het beroeps- en ambtsgeheim op te eischen.

„Sieht man sich" — zoo zegt Wolff — „die Folgen an, die die Rigorose Handhabung der Pflicht zur Wahrung des Berufsgeheimnisses als starres Prinzip in denjenigen Ländern, in welches es als solches gilt, verursacht; zieht man in Betracht, dasz dort durch die Gebundenheit an das unverbrüchliches Schweigen befehlende Gesetz entweder die traurigsten Verhältnisse ermögligt werden, denen die Vertrauenspersonen wider ihr Gewissen hülflos zusehen müssen, oder aber dasz die zur Geheimbewahrung Verpflichteten, um jenes sonst unvermeidbare Unheil abzuwenden, ihrem Gewissen folgend, bewuszt dem Gesetze zuwider handeln und so den Zweck des Gesetzes illusorisch machen; berücksichtigt man dies alles, dan wird man gern, anstatt einer starren Prinzipienreiterei zu huldigen, ein verhältnismäszig geringes Opfer bringen, um hohere Werte zu erhalten." [2])

De Duitsche wetgever heeft dan ook niet vastgehouden aan de absolute leer en bepaalde in § 300 St.G.B., dat de openbaring

---

[1]) D. P. 1903, II, 451.

[2]) Wolff, l.c. 66.

van beroeps- en ambtsgeheimen alleen strafbaar is wanneer deze „unbefugt" geschiedt.

Wanneer is de openbaring nu niet wederrechtelijk?

Volgens Finger is mededeeling van beroeps- en ambtsgeheimen steeds „unbefugt" wanneer zij niet steunt op een in de wet vastgelegde verplichting of toegekend recht. „Die Frage, ob eine Offenbarung eines Privatgeheimnisses als eine „unbefugte" anzusehen ist, konnte nicht auf Grund einer Beurteilung der Lage der Dinge im Einzelnen Falle vom Richter gelöst werden — der Gesetzgeber hatte sie für alle möglichen Fälle in bindender Weise selbst beantwortet." [1])

Deze opvatting is echter in Duitschland niet de algemeen gangbare. Volgens von Liszt wordt de wederrechtelijkheid der openbaring uitgesloten o.a. door: „ein entgegenstehendes höheres Interesse, so wenn der Arzt dem Dienstgeber die syphilitische Erkrankung des Dienstmädchens mitteilt. [2])

In gelijken zin uit zich Frank: „Unter dem Gesichtspunkte der Pflichtenkollision musz man auch den Hausarzt mindestens für befugt ansehen, eine ansteckende Krankheit des Gesindes oder des Brautigams der Tochter dem Hausherrn kundzugeben." [3])

Uit een beslissing van het Reichsgericht van 16 Mei 1905 blijkt, dat dit dezelfde meening is toegedaan. [4])

---

[1]) l.c. 364.

[2]) Lehrbuch des deutschen Strafrechts, 391.

[3]) Das Strafgesetzbuch für das deutsche Reich, 500.

[4]) Entsch., 1906, 38, 62.

Een medicus had zijn patiënt gewaarschuwd voor besmettingsgevaar van haar kinderen, door haar ongehuwde schoonzuster Berta J., die in dezelfde woning verbleef en eveneens tot zijn patiënten behoorde. Naar aanleiding van deze mededeeling van den medicus deed na eenigen tijd, in de betrokken woning, het gerucht de ronde, dat Berta J. aan Syphilis leed. De arts werd nu vervolgd wegens het misdrijf van § 300 St.G.B.

In zijn beslissing zegt het Reichsgericht o.m. het navolgende: „Die ärztliche Schweigepflicht des § 300 St.G.B. ist nicht, wie der Vorderrichter meint, eine „absolute"; das Gesetz behält vielmehr, indem es eine *unbefugte* Offenbarung von Privatgeheimnissen erfordert, das bestehen einer Befugnis zur Offenbarung ausdrücklich vor, *ohne diese Befugnis nach irgendeiner Richtung hin einzuschranken.*" *)

Al heeft dus de Duitsche wetgever — en in navolging van deze ook verschillende andere wetgevers — niet uitdrukkelijk vastgesteld, dat de strafbaarheid der mededeeling van beroeps- en ambtsgeheimen opgeheven wordt wanneer hoogere belangen dit vorderen, de terminologie, die hij gekozen heeft, laat toch voldoende ruimte voor deze opvatting.

De nieuwste wetgevingen en ontwerpen van wet gaan op dit gebied echter verder. Men ziet daarbij zeer duidelijk dat men volkomen is afgestapt van de absolute theorie.

In het reeds eerder genoemde ontwerp voor een nieuw Duitsch strafwetboek vindt men in § 325 abs. 3 de volgende bepaling: „Der Tater ist straffrei, wenn er ein solches Geheimnis zur

---

*) Curs. v. mij.

Wahrnemung eines berechtigten öffentlichen oder privaten Interesses offenbart, und wenn das gefährdete Interesse überwiegt." Eenzelfde bepaling treft men aan in een wetsontwerp van Tchécoslovakije.[1]) „L'acte n'est pas punissable en tant qu'il était nécessaire de dévoiler le secret à fin de protéger un intérêt public ou un intérêt privé dont il devait raisonnablement être tenu compte plus que de l'intérêt qui s'attache à la garde de secret."

Uit verschillende wetsontwerpen blijkt dus dat er een algemeene tendens is om geheel te breken met de absolute leer. In het nieuwe strafwetboek van Italië van 1930 is een dergelijke bepaling echter niet opgenomen, maar heeft men nog de voorkeur gegeven aan een eenigszins vage omschrijving, welke doet denken aan het Duitsche „unbefugt".

Volgens art. 622 Codice Penale 1930 is de openbaring van een beroeps- en ambtsgeheim strafbaar wanneer deze is geschied „senza giusta causa".

De vraag is nu hoe de Nederlandsche juristen en wetgever tegenover deze kwestie staan.

De absolute leer heeft ook ten onzent weinig aanhangers gevonden. Een van de voornaamste verdedigers van deze theorie is Thijssen.[2]) De Ned. Jur. Ver., die in 1905 het beroeps- en

---

[1]) Avant-Projet de Code Pénal Tchécoslovaque, 1926, 340, 3. Zie ook: Entwurf eines griechischen Strafgesetzbuchs, 1924, art. 324; Regierungs-Entwurf eines Osterreichischen Strafgesetzbuchs, 1912, art. 403; Wetboek v. Strafrecht v. Polen, 1932, art. 254.

[2]) Het geheim van den medicus.

ambtsgeheim behandelde, verklaarde zich algemeen tégen de absolute opvatting van dit geheim. De praeadviseur Thijssen huldigde ook toen nog de absolute leer, zooals hij die had verdedigd in zijn proefschrift.

„Het geheim van hen, die als vertrouwenspersonen erkend worden, dient absoluut geëerbiedigd te worden," zoo zegt hij in zijn praeadvies[1]), en verder: „Plaatst men zich op dit zuivere standpunt (le secret est absolu ou il n'est pas) dan moet men ieder buitenstaand persoon, ook den staat, het recht ontzeggen, op het beroepsgeheim beslag te leggen ten eigen bate." [2])

Zooals reeds gezegd konden deze opvattingen geen algemeene instemming vinden. De tweede adviseur ter vergadering, Tak, noemde het absolute geheim „een kanker in alle opzichten". [3]) Ook Simons sloot zich aan bij de tegenstanders van het absolutisme. „Ik zie niet in" — zoo betoogde hij — „op welke gronden de wetgever het recht zou hebben, aan den medicus, aan den advocaat of aan wien ook, te zeggen: gij meent, dat Uw ethische plicht medebrengt een U toevertrouwd geheim te openbaren, omdat gij oordeelt daartoe door een hooger belang te zijn gedreven; niettemin verbied ik U, ik wetgever, onder bedreiging van straf te doen wat naar Uw oordeel Uw ethische plicht U voorschrijft. Zoover mag dunkt mij de wetgever niet gaan." [4])

Met algemeene stemmen beantwoordde de vergadering in be-

---

[1]) Hand. Ned. Jur. Ver., 1905, 90.

[2]) l.c. 115.

[3]) l.c. 177.

[4]) l.c. 158.

vestigenden zin het volgende vraagpunt: „Moet als algemeen rechtsbeginsel gelden, dat, wanneer een hooger belang redelijker wijze geacht moet worden bekendmaking van een ambts- of beroepsgeheim te vorderen, de verplichting tot geheimhouding vervalt?" Men wilde zelfs, dat in zoo'n geval tot spreken kon worden verplicht. Men kan dus gerust zeggen, dat de Nederlandsche juristen met de absolute leer hebben afgerekend en m.i. terecht.

Het is duidelijk dat de aanspraken van verschillende rechtsbelangen met elkander in botsing kunnen komen. In dergelijke gevallen kan men niet de absolute erkenning eischen van één waarde ten koste van alle anderen, maar men zal moeten overwegen welk belang opgeofferd moet worden. De absolute leer geeft zeer zeker wel de gemakkelijkste oplossing; immers wanneer zich een conflict van plichten voordoet zal men eenvoudig de moeilijkheid van zich schuiven door te zeggen: ik moet zwijgen onder alle omstandigheden. Maar daarmee is deze leer nog niet de juiste. Zeer terecht zegt Spanjer[1]): „Er is kans, dat men dit dogma als een oorkussen benut, waarop men rustig indommelt, hoewel door onze nalatigheid menschen dreigen ten onder te gaan."

Wij zullen nu nagaan of ook de wet ruimte heeft gelaten voor de algemeen verdedigde opvatting, dat in sommige gevallen de verplichting tot bewaring van een beroeps- of ambtsgeheim kan worden opgeheven.

---

[1]) Praeadviezen over „Het ambtsgeheim van den Notaris", p. 62.

Artikel 272 W. v. Str. geeft hieromtrent geen afzonderlijke bepalingen, zooals men die b.v. in verschillende buitenlandsche wetten kan vinden. [1]) Dit gaf Thijssen aanleiding om te zeggen: „Tusschen de woorden der wet door kan men de gulden woorden lezen: „Le secret est absolu ou il n'est pas"." [2])

Met deze opvatting kan ik het niet eens zijn. Integendeel in artikel 272 W. v. Str. is niet vastgelegd een absoluut verbod om beroeps- of ambtsgeheimen mede te deelen, maar slechts een verplichting tot zwijgen *in het algemeen.*

Dat het belang der geheimhouding niet steeds gaat boven alle andere belangen blijkt reeds hieruit, dat de wetgever zelf in verschillende gevallen spreken heeft voorgeschreven. Zoo wordt ingevolge art. 2 der Besmettelijke Ziektenwet, de arts verplicht tot de aangifte van sommige besmettelijke ziekten, terwijl in art. 4 lid 5 der Krankzinnigenwet aan geneesheeren de verplichting wordt opgelegd tot het geven van inlichtingen aangaande krankzinnigen. Naast art. 22 der wet tot heffing van een Couponbelasting, waarin is neergelegd de verplichting tot het verschaffen van inlichtingen en inzage verleenen van boeken, bepaalt art. 24 als volgt: „Voor een weigering om te voldoen aan de verplichting ingevolge artikel 22 kan een aangeslagene zich niet met vrucht beroepen op de omstandigheden, dat hij uit hoofde van zijn stand, zijn beroep of zijn ambt, tot geheimhouding verplicht is, zelfs al mocht deze hem bij eenig wetsvoorschrift zijn opgelegd."

---

[1]) pag. 35/36.

[2]) pr. schr. 53.

Hieruit blijkt dus de opvatting van den wetgever, dat een wettelijk opgelegde geheimhoudingsplicht niet steeds boven alle andere verplichtingen gaat.

In verschillende bijzondere wetten vindt men, waar aan de daar genoemde personen een verplichting tot geheimhouding wordt opgelegd, de beperking, dat die verplichting slechts geldt „voor zoover die niet in strijd is met de bepalingen van deze of van eene andere wet."

Door toevoeging van een dergelijke bepaling heeft de wetgever dus blijkbaar willen voorkomen, dat men zou denken dat de opgelegde geheimhouding ging boven alle andere verplichtingen. Tot een dergelijke conclusie zou men anders wellicht kunnen komen op grond van den regel: „Lex specialis derogat lege generali."

Men kan dus wel zeggen, dat in verschillende wetten als opvatting van den wetgever is neergelegd, dat de plicht tot bewaring van een beroeps- of ambtsgeheim niet steeds boven alle andere verplichtingen gesteld kan worden.

Aan de hand van artikel 272 W. v. Str. zal men tot de conclusie komen, dat, wanneer men een beroeps- of ambtsgeheim heeft prijs gegeven omdat andere belangen dit vorderden, men daarom nog niet ipso facto op grond van dit artikel voor bestraffing behoeft te vreezen.

Artikel 272 W. v. Str. bedreigt straf tegen hem, die een geheim mededeelt, dat hij uit hoofde van zijn beroep of ambt „verplicht" is te bewaren.

Men kan nu tweeërlei standpunt innemen.

Vooreerst kan men zeggen dat bij ieder geval in concreto na-

gegaan moet worden of er een verplichting tot zwijgen bestond. Heeft dus b.v. een arts mededeelingen gedaan overeenkomstig de voorschriften van de Besmettelijke Ziektenwet, dan is er in dat geval voor hem dus geen sprake van een verplichting tot bewaring van zijn beroepsgeheim en zal artikel 272 W. v. Str. geen toepassing kunnen vinden omdat het feit niet voldoet aan de wettelijke omschrijving van het misdrijf. Zoo zal, wanneer een beroeps- of ambtsgeheim is prijs gegeven, omdat men meende dat andere belangen dit vorderden, bedoeld artikel evenmin toepassing kunnen vinden, daar er ook dan geen verplichting bestond.

Men kan zich echter ook op het standpunt stellen, dat in art. 272 W. v. Str. met „verplicht" bedoeld wordt een verplichting tot zwijgen volgens algemeene regelen. Wordt in een bepaald geval mededeeling gevorderd omdat een wettelijk voorschrift of een ander belang zulks zou eischen, dan doet dit geen afbreuk aan den algemeenen regel die blijft bestaan.

Deze opvatting lijkt mij de meest aannemelijke daar hierbij de strafuitsluitingsgronden tot hun recht kunnen komen.

Wanneer men heeft gesproken omdat een wettelijke bepaling dit voorschrijft dan zal men, voor den rechter geroepen, een beroep kunnen doen op artikel 42 W. v. Str. volgens welk artikel niet strafbaar is hij die een feit begaat ter uitvoering van een wettelijk voorschrift.

Heeft men staande voor een conflict van rechtsplichten zijn beroeps- of ambtsgeheim prijs gegeven om te voldoen aan een anderen rechtsplicht of om een ander rechtsbelang te dienen, dan zal de strafbaarheid uitgesloten kunnen zijn op grond van

artikel 40 W. v. Str. Volgens dit artikel is niet strafbaar hij die een feit begaat waartoe hij door overmacht is gedrongen. In het algemeen nu wordt door wetenschap en rechtspraak aangenomen, dat onder art. 40 ook wordt begrepen het gehandeld hebben in noodtoestand, d.w.z. onder omstandigheden waaronder het, ter bescherming van eigen rechtsgoederen (of — volgens sommigen — van die van anderen) noodzakelijk was inbreuk te maken op rechtsgoederen van anderen. Volgens de heerschende opvattingen is een beroep op overmacht in den vorm van noodtoestand niet alleen mogelijk bij een conflict van rechtsplichten, maar ook wanneer rechtsplichten en rechtsbelangen met elkander in botsing komen. Als algemeene regel moet gelden, dat, wanneer er is drang uit noodtoestand voortvloeiend, daaraan toegegeven mag worden tenzij het daarbij geredde belang in geen behoorlijke verhouding staat tot het opgeofferde belang. Of men zich ook op noodtoestand kan beroepen, wanneer men een handeling heeft verricht ter bescherming van het rechtsgoed van een ander, is een vraag die verschillend wordt beantwoord. Volgens Simons is dit niet geoorloofd, terwijl van Hamel daarentegen meent van wel. [1]) Waar de wet zelf geen grenzen heeft aangegeven komt het mij voor, dat er geen bezwaar is om de ruime opvatting van van Hamel te volgen.

Een voorbeeld van een conflict van rechtsplichten waarbij een beroep op noodtoestand werd toegelaten, vindt men in een Sententie van het Hoog Militair Gerechtshof. [2])

---

[1]) Simons, l.c. I, 262 e.v.; v. Hamel, l.c. 242.

[2]) W. 9867 (26-11-1915).

Een officier van gezondheid aan boord van een oorlogsbodem had van den commandant van dien bodem de order ontvangen om een opgave te verstrekken van officieren, die na een bepaalden datum vrij van dienst geweest waren wegens het lijden aan een venerische ziekte. De betrokken officier had geweigerd aan deze opdracht te voldoen en was door den Krijgsraad veroordeeld wegens dienstweigering. Deze arts, voor de keuze gesteld zijn beroepsgeheim te schenden of zich schuldig te maken aan dienstweigering, had het laatste gekozen.

Het H.M.G. sprak hem vrij van de ten laste gelegde dienstweigering:

„O. dat er inderdaad voor hem heeft bestaan een conflict van rechtsplichten, waar hij werd gesteld voor de keuze zijn eed als geneeskundige te schenden of aan dienstweigering — een strafbaar feit — zich schuldig te maken; dat, waar hij het tweede gekozen heeft, door hem met grond op overmacht in den vorm van uit een conflict van rechtsplichten voortvloeienden noodtoestand een beroep kan worden gedaan, omdat van hem, die geneeskundige was toen hij werd officier, en officier is geworden en heeft kunnen worden enkel omdat hij geneeskundige was, in redelijkheid en ook rechtens niet mag worden gevorderd, dat hij aan zijn eed als geneeskundige tekort zou doen."

Gesteld dat in het hier gegeven geval de betrokken officier aan het betreffende bevel had voldaan en hij zou vervolgd zijn wegens overtreding van art. 272 W. v. Str., zou hij dan strafbaar geweest zijn? Zeer zeker niet. Immers in dat geval zou hij zich kunnen beroepen op de strafuitsluitingsgrond van art. 43

hetwelk bepaalt dat niet strafbaar is hij die een feit begaat ter uitvoering van een ambtelijk bevel, gegeven door het daartoe bevoegde gezag.

Wanneer de mededeeling van beroeps- en ambtsgeheimen wegens een der strafuitsluitingsgronden der art. 40—43 W. v. Str. niet strafbaar is, blijft de plicht tot bewaring van het beroeps- en ambtsgeheim in het algemeen bestaan.

Wanneer een hooger belang dit vordert zal men dus kunnen spreken zonder daardoor gevaar te loopen van eene strafvervolging op grond van overtreding van art. 272 W. v. Str.

Men zij echter voorzichtig en achte zich niet te vlug ontslagen van den plicht tot zwijgen. Alleen dan wanneer geen andere weg meer open staat zal men mogen spreken, om grooter nadeel te voorkomen. In zoo'n geval zal men bovendien de mededeeling moeten beperken tot het strikt noodzakelijke en haar aan zoo weinig mogelijk personen mogen doen.

Tot hiertoe hebben wij slechts nagegaan of in het *algemeen* de verplichting tot bewaring van het beroeps- en ambtsgeheim kan worden opgeheven en is deze vraag in bevestigenden zin beantwoord. Thans zullen wij nagaan of die verplichting ophoudt te bestaan wanneer door den betrokkene toestemming wordt verleend.

In Frankrijk is men van meening dat ontheffing niet kan worden verleend. Men beroept zich daartoe op het algemeen belang, dat bij het beroeps- en ambtsgeheim betrokken is en dat door den betrokkene niet opzij gezet kan worden.

„La révélation cesse-t-elle d'être un délit quand le dépositaire du secret est autorisé à la divulguer par la personne même qui le lui a confié? Si l'on admet: 1°. qu'il n'y a de secret légal qu'au cas d'une confidence expresse et formelle; 2°. qu'il n'y a pas délit de révélation sans intention de nuire l'autorisation, donnée au confident nécessaire, supprime le caractère délictueux de la révélation. Mais en écartant comme nous l'avons fait, ces deux solutions, il est difficile d'admettre que l'autorisation puisse relever du secret professionnel, imposé non dans l'intérêt du client, mais dans l'intérêt de la société elle-même." [1])

Hallays zegt hieromtrent: „Personne ne peut affranchir le confident nécessaire de l'obligation du secret." [2])

Tegenover de opvatting der Fransche juristen staat de meening van verschillende Duitsche rechtsgeleerden volgens wie door de bescherming van het beroeps- en ambtsgeheim een individueel belang wordt gediend.

„Das Innenleben" — aldus Wolff — „d.h. das Seelen- und Empfindungsleben der Persönlichkeit, die Ehre, der gute Nahme, die Familienehre und alles, was an solchen, immateriellen Gütern einen in Geld nicht umsetzbaren, für die Persönlichkeit notwendigen Lebenswert hat, kurz die Tatsachen, die sich als Ausflusz des Rechtes des Persönlichkeit darstellen, deren Kennt-

---

[1]) R. Garraud, Traité théorique et pratique du droit pénal français, T. V. p. 353.

[2]) Le secret professionnel.

nis infolgedessen ausschlieszlich für diese bestimmt sind, das ist das Rechtsgut, gegen welches sich diese beiden Geheimnisverletzungsdelikte gemeinsam richten." [1])

Strafrecht is publiekrecht. Het wordt toegepast in het belang der gemeenschap. Het algemeen belang kan direct of indirect betrokken zijn bij de strafrechtelijke bepalingen. Zoo is bij de misdrijven tegen de veiligheid van den staat het algemeen belang direct betrokken, terwijl dit bij het misdrijf van beleediging indirect betrokken is. Wat nu betreft het misdrijf omschreven in art. 272 W. v. Str. zou men kunnen zeggen, dat bij de bescherming van het beroepsgeheim het algemeen belang indirect betrokken is, terwijl bij de bescherming van het ambtsgeheim de Staat veelal een direct belang zal hebben.

Men kan niet zeggen dat bij de bescherming van het beroeps- of ambtsgeheim het algemeen of het individueel belang alleen een rol speelt. Ook de wet zelf geeft te kennen, dat het algemeen belang bij artikel 272 W. v. Str. niet steeds op de eerste plaats komt, immers het is aan den particulieren wil van den cliënt overgelaten om al dan niet een strafvervolging mogelijk te maken, wanneer het misdrijf tegen een bepaald persoon is gepleegd.

Indien het algemeen belang uitsluitend gold zou de vervolging steeds aan het O.M. ambtshalve overgelaten moeten zijn, zooals zulks in Frankrijk dan ook het geval is.

---

[1]) l.c. 6.

Zoowel de vergadering der Ned. Jur. Ver. in 1905 als die der Nederlandsche advocaten in 1931 gaf als haar meening te kennen, dat door den betrokkene ontheffing verleend kan worden van den plicht tot zwijgen.

De ontheffing van den plicht tot zwijgen zal slechts dán een opheffing der strafbaarheid met zich brengen wanneer er geen andere personen bij betrokken zijn. Zijn er wel anderen bij betrokken, dan is voor een rechtsgeldig ontslag van den zwijgplicht de toestemming noodig van allen wier geheim het is of wier belangen daarbij betrokken zijn.

Ook al is hij ontheven van zijn verplichting tot zwijgen, dan blijft de vertrouwensman toch het recht houden om te zwijgen.

§ 3. Artikel 218 Wetboek van Strafvordering. Het recht om zich te verschoonen van het afleggen van getuigenis op grond van ambts- of beroepsgeheim.

„Van het geven van getuigenis of het beantwoorden van bepaalde vragen kunnen zich ook verschoonen zij die uit hoofde van hun stand, hun beroep of hun ambt tot geheimhouding verplicht zijn, doch alleen omtrent hetgeen waarvan de wetenschap aan hen als zoodanig is toevertrouwd."

Aldus luidt artikel 218 van het Wetboek van Strafvordering.

In een gevestigden staat is de instandhouding der openbare orde grootendeels opgedragen aan ambtenaren. In vele gevallen

echter zal de staat de hulp van zijn onderdanen noodig hebben om zijn taak naar behooren te kunnen vervullen. Een der plichten waartoe een burger kan gedwongen worden, is de verplichting om getuigenis af te leggen zoowel in civiele als in strafzaken.

Voor een goede rechtspraak is het getuigenverhoor onmisbaar, daar het in vele gevallen het eenige middel is om tot een bewijslevering te komen. Het is trouwens zeer voor de hand liggend, dat men bij een rechterlijk onderzoek begint met inlichtingen in te winnen van personen, die bij het feit aanwezig waren of inlichtingen ter zake kunnen geven. Wat zou er van de rechtspraak terecht komen wanneer een ieder naar willekeur zich kon onttrekken aan het afleggen van getuigenis?

De plicht van ieder burger om, binnen bepaalde grenzen, mede te werken aan de instandhouding der openbare orde, is dus de rechtsgrond waarop de wet de verplichting baseert om getuigenis der waarheid af te leggen.

Het belang van een goede inlichting voor de rechtspraak zal echter — evenmin als welk ander bijzonder belang ook — geen aanspraak kunnen maken op een absolute erkenning. De staat heeft ook nog andere belangen te beschermen en hij kan deze veilig stellen zonder aan een deugdelijke rechtspleging afbreuk te doen.

Zeer terecht zeggen Chauveau en Hélie dienaangaande: „La société n'a-t-elle d'autre intérêt que de découvrir partout les indices des crimes? N'a-t-elle pas aussi l'intérêt non moins sacré de maintenir la sûreté des relations des citoyens, de protéger la

foi jurée, de veiller à l'accomplissement des devoirs moraux?"[1])

Ook het aanvaarden van het opportuniteitsbeginsel wijst er op dat de wetgever een strafvervolging niet altijd het belangrijkste acht.

De art. 217 en 218 van het Wetb. v. Strafvordering geven verschillende groepen van personen aan, die zich kunnen verschoonen van het geven van getuigenis. In het tweede artikel kent de wetgever een zoodanig recht toe aan hen die zich op een ambts- of beroepsgeheim kunnen beroepen.

Men zal zich onmiddellijk afvragen of er eenig verband bestaat tusschen dit artikel en het hierboven reeds besproken art. 272 W. v. Str.

Is hier sprake van correlatie of niet? M.a.w. kan (of moet) dezelfde persoon in hetzelfde geval, waarop artikel 272 W. v. Str. van toepassing kan zijn, zich c.q. beroepen op een recht om zich te verschoonen van het afleggen van getuigenis?

Ziedaar een van de belangrijke problemen van het beroeps- en ambtsgeheim waarvan Planiol zeide: „Peu de matières sont aussi complexes que celle du secret professionnel, et il y a lieu de procéder par voie d'études séparées." [2])

Wij zullen weer eerst nagaan hoe de Fransche rechtsgeleerden en jurisprudentie hier tegenover staan.

---

[1]) Théorie du Code Pénal, T. V.

[2]) D. P. '99, I, 585 noot.

In art. 80 Code d'instruction criminelle is de getuigenisplicht vastgelegd. Tevergeefs zoekt men echter naar een artikel waarin het verschooningsrecht wordt toegekend op grond van een beroeps- of ambtsgeheim.

Toch nemen de meeste Fransche schrijvers en in navolging van deze ook de jurisprudentie een zoodanig recht aan en men beroept zich daartoe op art. 378 code pénal waar het schenden van beroeps- en ambtsgeheimen is strafbaar gesteld.

Dit ligt wel geheel in de lijn van de theorieën die men in Frankrijk huldigt ten aanzien van het beroeps- en ambtsgeheim. Immers zooals hierboven [1]) reeds werd uiteengezet gaan de Fransche rechtsgeleerden uit van het absolute beroeps- en ambtsgeheim, d.w.z. een plicht tot zwijgen altijd en overal, dus ook tegenover de justitie.

Garraud zegt daaromtrent: „Pour nous, et la jurisprudence incline de plus en plus vers cette solution, la dispense de répondre à la justice est corrélative avec l'obligation du secret professionnel et son caractère est d'être moins une dispense qu'une prohibition de témoigner." [2])

Deze opvatting is echter bestreden door andere schrijvers, waaronder Garçon een belangrijke plaats inneemt. Volgens hem is er geen sprake van strafbaarheid wanneer de justitie om getuigenis vraagt.

„On doit reconnaître seulement qu'il n'y a pas corrélation

---

[1]) pag. 32.

[2]) Traité théorique et pratique d'instruction criminelle et de procedure pénale, T. II, 55.

nécessaire entre le délit et la dispense de témoigner et qu'il y a la deux théories distinctes qu'on ne peut confondre sans de graves inconvénients. La vérité est que l'article 378 code pénal est étranger à la dispense de témoigner." [1])

De Fransche jurisprudentie stelt zich met Garraud op het standpunt, dat men zich kan verschoonen van het afleggen van getuigenis op grond van artikel 378 c.p., maar in tegenstelling met Garraud neemt zij aan, dat degene die toch getuigenis aflegt niet strafbaar is, daar hij in dat geval voldoet aan het voorschrift van art. 80 c.i.c.

Uit de arresten van het Hof van cassatie blijkt deze opvatting zeer duidelijk.

In een arrest van 30 Augustus 1906 gaf het Hof o.a. de volgende overweging: „... attendu que si tout témoin doit fournir son témoignage sur les faits dont la preuve est recherchée par la justice, l'article 378 c.p. détermine certaines exceptions qui, par des considérations d'intérêt public et de haute moralité permettent au témoin de s'abstenir." [2])

---

[1]) Code Pénal annoté, p. 1091.

[2]) D. P. 1907, I, 419. Dat deze opvatting niet altijd heeft gegolden blijkt uit een arrest van 5 Nov. 1903 waarbij het Hof v. Cassatie vaststelde, dat aan postbeambten geen verschooningsrecht toekomt niettegenstaande er voor hen een plicht tot zwijgen bestaat in den zin van artikel 378 c.p.

„... Attendu que, si les proposés de l'administration des postes sont, aux termes de leur serment, tenus de garder et observer la foie due au secret des correspondances et si cette obligation leur interdit de révéler

Wanneer men de wetgevingen van andere landen op dit punt beschouwt, ziet men dat bijna overal bepalingen gemaakt zijn, welke het verschooningsrecht op grond van beroeps- of ambtsgeheim regelen.

Om te beginnen met de Duitsche wetgeving. In § 53 Strafprozeszordnung worden verschillende groepen van personen opgenoemd voor wie het verschooningsrecht kan gelden. Van belang is ook § 54 waarbij wordt bepaald dat ambtenaren slechts met toestemming van de bevoegde macht als getuigen mogen gehoord worden, wanneer het betreft feiten waaromtrent zij tot geheimhouding verplicht zijn.

à des tiers les noms des expéditeurs ou des distinatairs des lettres qui leur sont confiées à raison de leur qualité, il en est autrement, losqu'ils sont appelés en témoignage, devant une jurisdiction répressive; que, dans ce cas, ils *doivent* *) toute la vérité à la justice et ont le *devoir* *) de répondre aux interpellations qu'elle leur adresse même sur les faits dont il n'ont eu connaissance que par l'exercice de leurs fonctions; que ce *devoir* *) dérive des dispositions du code d'instruction criminelle concernant la recherche et la poursuite des crimes et délits,... que les considérations d'ordre public et d'intérêt social qui *exigent* *) que le secret des correspondances ne soit pas un obstacle à la recherche et à la constatation des crimes et délits, s'impose avec la même force quand il s'agit de les punir; qu'il suit de la qu'en recevant les déclarations des trois employés des postes dont la déposition est incriminée par le pourvoi, la cour d'assises n'a en rien violé la disposition de l'article 378 c. p." (D. P. 1904, I, 25).

---

*) Curs. v. mij.

Wanneer men nu § 300 St.G.B. vergelijkt met § 53 St.P.O., dan valt het reeds aanstonds op, dat de limitatieve opsommingen der beide paragrafen niet gelijkluidend zijn.

Geestelijken, redacteurs, uitgevers en drukkers hebben wel een recht van verschooning, maar zij zijn niet strafbaar volgens § 300 St.G.B. wanneer zij aan hen toevertrouwde geheimen openbaren. Hieruit volgt dus reeds duidelijk, dat er geen sprake is van „une corrélation nécessaire" tusschen zwijgplicht en zwijgrecht.

Volgens de Duitsche wetgeving is het zwijgrecht dus uitgebreider dan de zwijgplicht.

Toch zijn er in Duitschland nog wel enkele schrijvers die meenen dat correlatie wel noodzakelijk is.

Bendix zegt hieromtrent het volgende: „Wie aber auch immer der Kreis der Schweigepflichtigen Personen erweitert werden mag, es musz damit zugleich eine Erweiterung des Kreises der Personen Hand in Hand gehen, welche zur Verweigerung des Zeugnisses berechtigt sind." [1])

Ook in de Italiaansche wetgeving heeft men geen verband gelegd tusschen den plicht tot zwijgen en het verschooningsrecht. In art. 622 Codice Penale wordt slechts een algemeene omschrijving gegeven van hen die strafbaar zijn wanneer zij beroeps- of ambtsgeheimen openbaren, zonder aanduiding van eenig ambt of beroep in het bijzonder.

Beschouwt men daarnaast art. 351 Codice di Procedure Pe-

---

[1]) Die Rechtspflicht des Schweigens. Goltdammer Arch. 52.

nale, dan blijkt dat het verschooningsrecht alleen toekomt aan de met name genoemde personen.

Wat is nu het oordeel der Nederlandsche juristen hieromtrent?

Men kan wel zeggen dat algemeen wordt aangenomen, dat er geen noodzakelijk verband bestaat tusschen de artikelen 272 W.v.Str. en 218 W.v.Stv.

Reeds de Bosch Kemper vestigde hierop de aandacht.

„De reden waarom sommige personen, wegens wettige verpligting tot geheimhouding, van het geven van getuigenis worden verschoond, rust op het belang der maatschappij, dat in sommige betrekkingen een volledig vertrouwen plaats hebbe; *geenszins op de stelling, dat het openbaren van toevertrouwde geheimen een strafbare daad is, welke door de Wet niet kan worden bevolen.* *) Het openbaren toch van een geheim, in geval men als getuige wordt opgeroepen, zoude toch ophouden strafbaar te zijn, indien de Wet het gebood. Men behoort derhalve niet, zooals de Fransche jurisprudentie deed, te onderzoeken, welke de betrekkingen zijn waarin het openbaren van toevertrouwde geheimen strafbaar zoude wezen; maar welke de betrekkingen zijn die, uit een maatschappelijk oogpunt, zoodanig tot geheimhouding verpligten, dat het voor den Staat beter is, het algemeene vertrouwen op die geheimhouding te beschermen, dan hetzelve weg te nemen, door de gedachte op te wekken, dat

---

*) Curs. v. mij.

die geheimen zouden kunnen worden geopenbaard, wanneer de bewaarder van het geheim als getuige werd opgeroepen." [1])

Op de vergadering der Ned. Jur. Ver. in 1905, waar deze kwestie eveneens uitvoerig besproken werd, bleek men algemeen van oordeel te zijn, dat men geen verband moest leggen tusschen de bedoelde artikelen. [2])

Noyon en Simons [3]) gaan van dezelfde gedachte uit.

„Men wachte zich" — aldus Noyon — „voor eene verwarring van den plicht tot zwijgen met de bevoegdheid tot zwijgen, die bestaat voor hen die geroepen zijn getuigenis af te leggen. Die bevoegdheid berust wel op het vertrouwen dat voor de richtige uitoefening van sommige ambten en beroepen noodzakelijk is, en heeft daarom ook ruimere grenzen, maar zij heeft dan ook niets te maken met den hier bedoelden plicht tot zwijgen." [4])

De artikelen 218 W.v.Stv. en 272 W.v.Str. zijn beide blanco-artikelen. Men zal dus moeten nagaan wat de strekking ervan is. Naar mijn meening is deze voor beide verschillend.

Wat is de beteekenis van artikel 272 W.v.Str.?

Hier geeft de wetgever te kennen, dat de zedelijke plicht, die op een ieder rust, om toevertrouwde of achterhaalde geheimen te bewaren, in het algemeen belang een rechtsplicht kan worden. Het betreft hier die mededeeling van geheimen, welke zonder een hooger belang te dienen, iemands eer en goeden naam in

---

[1]) Wetb. v. Strafvordering, II, 483.

[2]) l.c. p. 113, 140, 146.

[3]) Leerboek II, 66.

[4]) l.c. III, 54.

gevaar brengt en slechts schade kan berokkenen door het vertrouwen te schenden dat voor sommige beroepen noodzakelijk is, terwijl mededeeling ook vaak de goede uitoefening van verschillende ambten ernstig belemmeren kan. Dit artikel geeft geen strafbedreiging tegen iedere mededeeling van ambts- of beroepsgeheimen. Dit zou beteekenen een erkenning van het absolute beroeps- en ambtsgeheim, welke, zooals hooger [1]) is uiteengezet, door onze wet niet is gewild. Het betreft hier slechts die mededeeling van beroeps- en ambtsgeheimen waarbij geen hooger belang betrokken is.

Wat leert ons nu artikel 218 W.v.Stv.?

Dit artikel geeft een uitzondering op den voor een ieder geldenden regel, dat men verplicht is getuigenis der waarheid af te leggen. De wetgever geeft hier te kennen, dat het vervolgen van de misdaad niet het eenige en niet altijd het hoogste belang is. Hier is sprake van een zwijg*recht*.

Wanneer men aan de Justitie mededeeling doet van beroeps- of ambtsgeheimen, dan geschiedt dit in het algemeen belang. Waar art, 272 W.v.Str. alleen op het oog heeft die mededeeling, waarbij eenig hooger belang niet betrokken is, zal er dus daarom reeds geen sprake van zijn, dat het zwijgrecht zou berusten op de stelling dat het openbaren van geheimen strafbaar is gesteld volgens genoemd artikel.

Er is geheel geen tegenstrijdigheid gelegen in het feit, dat men aan bepaalde personen een zwijg*plicht* oplegt volgens art.

---

[1]) p. 39.

272 W.v.Str., terwijl men aan diezelfde personen geen zwijg*recht* toekent volgens artikel 218 W.v.Stv. Immers het is zeer goed denkbaar, dat het openbaren van bepaalde feiten in het eene geval in het algemeen belang gestraft moet worden, terwijl het mededeelen van dezelfde feiten onder andere omstandigheden of op een ander tijdstip een eisch van algemeen belang kan worden. Men zal b.v. kunnen aannemen, dat het in het algemeen belang noodzakelijk is, dat, hetgeen de cliënten aan den bankier toevertrouwen, geheim blijve, zoodat men de mededeeling van die geheimen volgens art. 272 W.v.Str. strafbaar gesteld zou willen zien. Daarmede is er echter nog geen rechtsgrond aanwezig om aan bankiers een verschooningsrecht toe te kennen.

De hierboven gegeven opvatting, dat er geen sprake is van een noodzakelijk verband tusschen de art. 218 W.v.Stv. en 272 W.v.Str. is ook geheel in overeenstemming met de historie. Het blijkt namelijk, dat het verschooningsrecht reeds bestond, voordat het openbaren van beroeps- of ambtsgeheimen strafbaar was gesteld.

Het was Garçon die daar op wees. „Il est si vrai que le délit et la dispense de témoigner sont choses distinctes que notre ancien droit admettait la dispense bien que la révélation du secret professionnel ne fut pas punissable, sauf lorsqu'il s'agissait du secret de la confession." [1])

In het Engelsche recht is deze toestand nog zoo. Het open-

---

[1]) l.c. 1090.

baren van geheimen is niet strafbaar gesteld, terwijl men toch aan advocaten (niet aan medici) een recht van verschooning toekent.[1])

Oorspronkelijk was dus alleen het beginsel aangenomen, dat de Staat hen, die bij de uitoefening van hun beroep of ambt kennis moeten nemen van geheimen, niet mag dwingen deze voor den rechter prijs te geven. Dit beginsel vindt men reeds in de Lex Digestorum, de testibus XXII.

Later heeft men de bescherming van het beroeps- en ambtsgeheim verder uitgestrekt door de vrijwillige mededeeling van dergelijke geheimen strafbaar te stellen. Artikel 378 c.p. stelde voor het eerst in een algemeene bepaling het schenden van beroeps- en ambtsgeheimen strafbaar.

Dat de wetgever het verschooningsrecht niet heeft gebaseerd op de strafbepaling van artikel 272 W.v.Str., zou misschien ook kunnen blijken uit het navolgende.

Zooals reeds gezegd[2]) is de bepaling van art. 218 W.v.Stv. oorspronkelijk ontleend aan art. 1946, 3e lid van het burgerlijk wetboek. Wanneer men een correlatie wil aannemen, dan zal dus ook het verschooningsrecht in civiele zaken toekomen aan dezelfde personen op wie art. 272 W.v.Str. van toepassing is.

Deze opvatting blijkt echter eertijds niet bestaan te hebben, hetgeen blijkt uit een wetsontwerp van 30 Sept. 1903 houdende „eene wijziging van de eerste zes titels van het vierde boek van

---

[1]) W. Roosegaarde Bisschop, A. b. 1932, nr. 2.

[2]) p. 7.

het Burgerlijk Wetboek enz. Aangaande het voorgesteld nieuwe artikel 1931 (1946 oud: van het afleggen van getuigenis of het beantwoorden van bepaalde vragen kunnen zich verschoonen: 1°. zij, die uit hoofde van hun hetzij tegenwoordig hetzij vroeger ambt tot geheimhouding verplicht zijn, ten aanzien van hetgeen hen als zoodanig is bekend geworden;) werd het volgende opgenomen: „Omtrent de in het voorgedragen artikel bedoelde personen wordt opgemerkt, dat onder nr. 1 vallen zij, op wie, krachtens hun tegenwoordig of vroeger ambt, art. 272 W.v.Str. toepasselijk is." Men zou hieruit a contrario kunnen afleiden, dat men eertijds geen verband legde tusschen de genoemde artikelen.

Een practisch bezwaar van het aannemen van correlatie is bovendien, dat men er van zal terugschrikken om de strafrechtelijke bescherming van het beroeps- en ambtsgeheim uit te breiden, omdat men daarmede implicite voor die beroepen en ambten het verschooningsrecht zou erkennen.

Zeer juist is hetgeen Verstegen hieromtrent zegt in zijn praeadvies voor de Algemeene Vergadering der Ned. Advocatenvereeniging in 1931. Hij zegt van het verschooningsrecht, dat het is: „een correctief op de eischen der gemeenschap en de weetgierigheid harer organen." [1])

Ook de jurisprudentie wijst een dergelijk verband van de hand. Hoewel het niet expressis verbis wordt gezegd, valt dit

---

[1]) A. b. 1931, nr. 9.

toch af te leiden o.a. uit een beslissing van den Raadsheer-Commissaris van het Hof te Leeuwarden.

De secretaresse eener Voogdijraad had een beroep gedaan op het recht van verschooning omdat zij in hare hoedanigheid verplicht zou zijn tot geheimhouding nopens hetgeen waarvan de wetenschap aan haar als zoodanig was toevertrouwd.

Het verschooningsrecht werd echter niet erkend.

„O. dat aan leden of secretarissen van voogdijraden niet bij eenig wettelijk voorschrift geheimhouding opgelegd is, doch getuige aanvoert, dat haar, bij een advies van den voogdijraad te A., is opgedragen zich op haar ambtsgeheim te beroepen;

O. dat evenwel dit besluit geen wijziging kan brengen in haar wettelijke verplichting om getuigenis af te leggen, indien geen recht van verschooning bestaat, en dat nu wel getuige in haar qualiteit herhaaldelijk wetenschap zal erlangen van feiten, *waarover zij niet behoort te spreken met anderen, maar daaruit nog niet voortvloeit, dat zij zou mogen nalaten om, in het algemeen belang eener goede rechtspraak, van die wetenschap getuigenis af te leggen voor den rechter*" *) ...[1])

In artikel 218 W.v.Stv. vindt men niet aangegeven, welke groepen van personen zich kunnen verschoonen van het afleggen van getuigenis op grond van hun ambts- of beroepsgeheim.

De rechter zal hierover dus moeten beslissen en daarbij nauw-

---

[1]) W. 12286 (16-3-1931). Zie ook W. 12546 (Rb. Leeuwarden 27-11-1931).

*) Curs. v. mij.

keurig moeten toezien, dat het recht om te zwijgen niet wordt ingeroepen door hen voor wie de uitzonderingsmaatregel niet is geschreven.

Een zoodanig recht zal men zonder twijfel moeten erkennen voor die personen, die een z.g. vertrouwensberoep uitoefenen, waarbij het noodzakelijk is, dat geheimen worden toevertrouwd en bewaard en waarbij bovendien de eisch gesteld moet worden, dat de uitoefening van het bepaalde beroep onmogelijk wordt gemaakt wanneer tot het afleggen van getuigenis kan worden gedwongen.

Het persoonlijk belang, dat de beoefenaar van een bepaald beroep wellicht heeft bij geheimhouding is irrelevant.

Een belofte tot geheimhouding zal al evenmin een verschooningsrecht met zich brengen.

Het is duidelijk dat het hooren van getuigen onmogelijk zou worden wanneer men een verschooningsrecht zou toekennen aan een ieder die beloofd had geheim te zullen houden wat hem is medegedeeld. Op die wijze zou een ieder voor zich zelf een verschooningsrecht kunnen scheppen.

Het recht om te zwijgen voor den rechter zal voorts ook kunnen steunen op een wettelijk voorschrift, dat geheimhouding oplegt, zooals men die in vele bijzondere wetten aantreft.

Zal nu een ieder, voor wie in een speciale wet een geheimhoudingsplicht is vastgelegd, zich tevens kunnen verschoonen van het afleggen van getuigenis?

Naar mijn meening zal men deze vraag ontkennend moeten beantwoorden.

In de meeste bijzondere wetten vindt men de bepaling, dat de

opgelegde geheimhouding slechts geldt voor zoover die niet in strijd is met de bepalingen van de bijzondere wet zelf of van eene andere wet.

Nu zal de bepaling in een bijzondere wet, waarbij geheimhouding wordt opgelegd, vaak in strijd zijn met de bepalingen van het wetboek van strafvordering, dat een ieder verplicht is getuigenis der waarheid af te leggen. Immers zooals hooger reeds werd te kennen gegeven berust de uitzondering van art. 218 W.v.Stv. niet op de stelling, dat het openbaren van beroeps- en ambtsgeheimen strafbaar is gesteld, maar heeft de wetgever hiermee te kennen willen geven, dat het openbaar belang, dat de waarheid omtrent het ten laste gelegde zal worden opgespoord, soms moet wijken voor een ander *hooger* belang hetwelk eischt, dat men zonder vrees voor openbaring van geheimen zich tot sommige vertrouwenslieden kan wenden, of voor een ander *openbaar* belang, dat vordert dat door sommige ambten zekere b.v. den Staat rakende geheimen worden bewaard.

Slechts dan zal dus de geheimhoudingsplicht neergelegd in een bijzondere wet een zwijgrecht met zich brengen wanneer een hooger belang vordert, dat zelfs tegenover den rechter gezwegen wordt.

Wanneer men de buitenlandsche wetgevingen op het punt van verschooning naslaat dan ziet men dat in de betreffende artikelen vrijwel steeds een opsomming wordt gegeven van de personen, die op dit recht een beroep kunnen doen, zoodat daaromtrent geen onzekerheid kan bestaan.

Tegen het systeem van art. 218 W.v.Stv. zijn dan ook van verschillende zijden bezwaren naar voren gebracht.

In zijn advies over artikel 66 (oud) merkte de Raad van State daaromtrent reeds het volgende op: „Wie zich van dien burgerplicht, het geven van getuigenis, mogen verschoonen om redenen van bloedverwantschap als anderszins moet de wet bepaald aanwijzen; maar het mag niet aan het arbitrium judicis worden overgelaten om die redenen van verschooning al of niet uit te breiden. Dat zou leiden tot verschil van toepassing en derhalve tot willekeur."[1])

De reeds meer genoemde vergadering der Ned. Jur. Ver. in 1905 gaf als haar meening te kennen, dat de wet de groepen van personen, aan wie een verschooningsrecht toekomt, behoorde aan te wijzen, terwijl de leden der Ned. Advocaten-Ver. in 1931 de voorkeur gaven aan een enuntiatieve opsomming.

Algemeen acht men dus het systeem, dat de wetgever in artikel 218 heeft gehuldigd het minst wenschelijke.

Hoewel uit de jurisprudentie blijkt, dat de rechter niet genegen is om een ruim gebruik van artikel 218 W.v.Stv. en 1946 3e Burg. Wetb. toe te laten[2]), zoo is het, met het oog op de

---

[1]) Smidt, Wetboek v. Strafv., I, 189.

[2]) Aan geestelijken, advocaten en medici heeft men een verschooningsrecht toegekend, terwijl onlangs een accountant-belastingconsulent tegenover den Rechter-Commissaris zich eveneens met succes op een zwijgrecht uit hoofde van beroepsgeheim beriep. W. 12631 (9-1-1933). De volgende personen deden daarop echter tevergeefs een beroep: Reclasseringsambtenaar W. 12272 (16-1-1931), kantoorbediende

rechtszekerheid, hier nog minder gewenscht dan in artikel 272 W.v.Str., dat er twijfel mogelijk is ten aanzien der personen, die op het artikel een beroep zullen kunnen doen.

Hier verdient dan ook een limitatieve opsomming de voorkeur, temeer waar het verschooningsrecht zooveel mogelijk beperkt zal dienen te blijven.

Volgens art. 218 W.v.Stv. kan men zich alleen verschoonen van het afleggen van getuigenis omtrent „hetgeen waarvan de wetenschap, als zoodanig is toevertrouwd."

Men moet dit in ruimen zin opvatten en daaronder verstaan niet alleen wat bij de uitoefening van het ambt of beroep wordt toevertrouwd, maar ook datgene wat degene die het ambt of beroep uitoefent uit eigen bevinding te weten komt.

Deze opvatting vindt haar bevestiging in een arrest van het Hof te 's Hertogenbosch, waarbij het Hof de volgende overweging daaromtrent gaf. [1])

„O. alsnu omtrent artikel 66[3] (nieuw a. 218) zelf, dat het daarbij o.a. aan geneesheeren gegeven verschooningsrecht omvat „hetgeen waarvan de wetenschap aan hen, als zoodanig, is toevertrouwd"; dat deze uitdrukking algemeen is, niet onderscheidt hoe die wetenschap hem werd toevertrouwd en dus ook omvat de feiten, die de behandelende geneesheer uit eigen be-

---

W. 10264 (18-3-1918), Commandant eener brandweer W. 12362 (21-9-1931), Bankier W. 12546 (27-11-1931), Commies Spoorwegen W. 12362 (20-4-1931).

[1]) W. 9427 (27-1-1913).

vinding te weten komt, omdat ook de wetenschap daarvan gezegd kan worden, hem, als zoodanig, te zijn toevertrouwd;

dat de ruime opvatting van het verschooningsrecht dus niet ligt buiten de text der wet, waar zij ook in 's wetgevers bedoeling moet hebben gelegen." [1])

Twee andere strijdvragen dienen nog in het kort besproken te worden. Ten eerste de vraag of hij, die geen gebruik maakt van het recht hem in artikel 218 W.v.Stv. toegekend, strafbaar is volgens art. 272 W.v.Str. en vervolgens of de bevoegdheid tot verschooning ophoudt, zoodra degene, ten aanzien van wien die plicht bestond, daarvan ontheffing verleent.

Om te beginnen met de eerste vraag.

Bij de behandeling van artikel 66 (oud) kwam deze kwestie eveneens ter sprake.

De regeering stelde zich op het standpunt, dat degene, die toch getuigenis aflegt, de toepassing van artikel 272 W.v.Str. niet te duchten heeft vermits in dergelijke gevallen de strafbaarheid is uitgesloten krachtens artikel 42 W.v.Str.

Dit artikel nu leert ons, dat niet strafbaar is hij, die een feit begaat „ter uitvoering van een wettelijk voorschrift." Ter uitvoering nu van een wettelijk voorschrift handelt hij, die een plicht vervult hem door zoodanig voorschrift aangewezen.

---

[1]) Zie ook arrest van 19-5-1931 N. J. 1931. 1613, waarbij het hof overwoog dat de medicus zich niet kan verschoonen nopens hetgeen hem als „vertrouwen verdienend man maar niet in zijn functie van arts wordt geopenbaard."

Op dezen grond kan de strafbaarheid van hem, die voor den rechter getuigenis aflegt, niettegenstaande hem een recht van verschooning toekomt, niet uitgesloten zijn.

Immers hij, die, niettegenstaande zijn verschooningsrecht, getuigenis aflegt, kan zich niet beroepen op de wettelijke bepalingen die hem voorschrijven om getuigenis der waarheid af te leggen, daar juist artikel 218 W.v.Stv. hem de gelegenheid geeft om zich aan die verplichting te onttrekken.

Toch zal men wanneer men, geen gebruik makend van zijn verschooningsrecht, getuigenis aflegt niet strafbaar behoeven te zijn.

Waar artikel 218 W.v.Stv. spreekt van „kunnen" zich verschoonen, laat het dus aan den betrokkene de keuze. Bij de keuze om of wel het beroeps- of ambtsgeheim te bewaren of wel ter wille van een hooger belang, getuigenis af te leggen voor den rechter, zal men kunnen komen te staan voor een conflict.

Heeft men het laatste gekozen en wordt men deswege vervolgd wegens overtreding van art. 272 W.v.Str., dan zal men een beroep kunnen doen op noodtoestand en in dat geval dus de strafuitsluitingsgrond van art. 40 gelden.

Hij die geen gebruik heeft gemaakt van zijn verschooningsrecht, zal zich ter zijner rechtvaardiging kunnen beroepen op de hem in art. 218 W.v.Stv. gegeven bevoegdheid, die de onrechtmatigheid van zijn handelen doet vervallen.

Thans rest nog de beantwoording der vraag of de bevoegdheid tot verschooning ophoudt, indien de betrokkene ontheffing verleent van dien plicht.

Men bedenke hierbij dat het verschooningsrecht niet wordt toegekend terwille van de geheimen die een bepaald persoon heeft toevertrouwd, maar ter wille van het beroeps- en ambtsgeheim.

„Aan den anderen kant" — zoo leest men bij Blok en Besier — „staat het den in ons artikel bedoelden getuige steeds vrij van zijn verschooningsrecht gebruik te maken, zelfs dan wanneer de, bij het toevertrouwde, betrokken persoon hem van geheimhouding mocht hebben ontslagen. Ook dan kan er tot zwijgen reden zijn, daar de vertrouwensman misschien beter dan de betrokkene diens belang begrijpt." [1])

Ook de Hooge Raad huldigt deze opvatting, hetgeen blijkt uit een arrest van 17 Februari 1928, waarbij het volgende werd overwogen:

„dat bij deze feitelijke en dus in cassatie onaantastbare vaststelling het Hof terecht heeft aangenomen, dat de bedoelde wetenschap aan den getuige als geneeskundige is toevertrouwd in den zin van art. 1946 B.W., en dat *hierin geen verandering kan worden gebracht doordat v. d. H. bij het verhoor deed verklaren, dat hij den „getuige van zijn ambtsgeheim ontsloeg"* *);

dat derhalve getuige aan evenvermeld wetsartikel de bevoegdheid ontleende zich van het afleggen van getuigenis te verschoonen toen hem de vraag gesteld werd, of hij destijds v. d. H. voor zijn rechterduim behandeld heeft, terwijl de bij het cas-

---

[1] l.c. I, 544.

*) Curs. v. mij.

satiemiddel verdedigde opvatting, dat die bevoegdheid werd beperkt of opgeheven doordat v. d. H. goedkeurde en zelfs wenschte, dat de getuige daarvan geen gebruik zou maken, in de wet geen steun vindt."[1])

Onze wet geeft ook omtrent dit punt geen positieve voorschriften, zooals men die b.v. wel vindt in § 53 van de Duitsche St.P.O., die uitdrukkelijk bepaalt, dat voor verdedigers van den verdachte, advocaten en artsen het verschooningsrecht vervalt wanneer zij zijn ontheven van de verplichting tot zwijgen.

In het reeds genoemde wetsontwerp van 30 Sept. 1903 bevat de laatste alinea van art. 1931 (1946 oud) de volgende aanvulling: „Hunne bevoegdheid om zich te verschoonen vervalt, indien zij op eene wijze, die de rechter als voldoende aanneemt, van de verplichting tot geheimhouding ontslagen zijn."

Een dergelijke bepaling lijkt echter niet gewenscht, waar hier te veel aan het arbitrium judicis wordt overgelaten.

Waar ons art. 218 W.v.Stv. een Blanco-artikel is, zal men kunnen aannemen, dat de bevoegdheid tot verschooning niet ophoudt te bestaan, wanneer door den betrokkene ontheffing is verleend van den plicht tot geheimhouding.

---

[1]) W. 11818 (17-2-1928).

HOOFDSTUK II.

HET AMBTSGEHEIM VAN DE POLITIE.

§ 1. Organisatie en taak van de politie.

Alvorens, aan de hand van hetgeen hierboven werd uiteengezet, na te gaan of er voor de politie een ambts- of beroepsgeheim bestaat, zal het noodig zijn eerst vast te stellen, wat onder politie wordt verstaan en wat haar taak is. Uit den aard der zaak zal dit slechts in hoofdlijnen worden aangegeven, aangezien het niet tot den opzet van dit geschrift behoort om een volledig overzicht te geven van de organisatie en taak der politie, met alle vraagstukken die daar aan vast zitten.

Wanneer men over politie spreekt moet men daarbij, voor een goed begrip, onderscheiden tusschen politie als *orgaan* en politie als *taak*, als *zorg*.

De wetgever onderscheidt hier niet en dit geeft nog al eens aanleiding tot verwarring.

Men vindt in de wet geen bepaling wat onder politietaak in het algemeen is te verstaan.

In art. 5 van het K.B. van 31 December 1851 (S. 166) vindt men alleen een opsomming van hetgeen in ieder geval als Rijks-

politiezorg moet worden aangemerkt. Daar wordt gesproken van: handhaving van wetten, reglementen van algemeen bestuur en Onze Besluiten (dus niet van plaatselijke verordeningen, waar het alleen gaat over Rijkspolitiezorg); zorg voor de rust en veiligheid van den Staat, zorg voor de bescherming van personen en goederen. Speciaal wordt genoemd de toepassing van de Vreemdelingenwet 1849 [1]), terwijl tenslotte de geheele justitieele of repressieve politie als Rijkspolitiezorg wordt aangemerkt.

Onder politie als „politietaak" kan men verstaan die tak van overheidszorg, welke er op gericht is om — al dan niet in uitvoering van wettelijke voorschriften — alle handelingen te voorkomen, die de openbare orde, rust en veiligheid kunnen verstoren of de belangen van personen wederrechtelijk kunnen aanranden en aan de justitie de noodige medewerking te verleenen bij de ontdekking van gepleegde strafbare feiten en de daders daarvan op te sporen. [2])

Deze zorg, deze taak wordt in het algemeen uitgeoefend door de politie als orgaan, het politiepersoneel.

Uit de hier gegeven definitie van „politietaak" blijkt, dat die

---

[1]) Dit is merkwaardig omdat bij die wet aan de hoofden der plaatselijke politie, in vele gevallen de niet aan het rijkspolitiegezag dienstbare burgemeesters, een zelfstandige taak is gegeven.

[2]) Hierbij blijft buiten beschouwing de uitoefening van de zorg door de z.g. technische politie, waartoe behooren de ambtenaren der arbeidsinspectie, de inspectie der drankwet, enz., belast met het toezicht op de naleving van speciale wetten.

taak tweeledig is, een preventieve (het voorkomen) en een repressieve (optreden na gepleegde wetsschennis).

Deze wetenschappelijke onderscheiding van de politietaak, in een preventieve en repressieve, is in de praktijk echter moeilijk door te voeren. Zulks zou in dien zin, dat de eene politieambtenaar preventief, de andere repressief zou hebben te werken, ook niet wenschelijk zijn. Men zal zich immers moeilijk kunnen voorstellen, dat aan den eenen ambtenaar uitsluitend wordt opgedragen het voorkomen van ongeoorloofde daden, terwijl hij werkloos moet toezien zoodra hem van plaats gehad hebbende rechtsschennis gebleken is, en een andere ambtenaar werd belast met het opsporen van begane strafbare feiten, waarbij hem de bevoegdheid is ontzegd het recht voor dreigend gevaar te behoeden. Een dergelijke scheiding, indien algemeen doorgevoerd, zou voor de politie de uitoefening van haar taak te bezwaarlijk maken.

In den regel is dan ook ieder politieambtenaar met beide onderdeelen van de politietaak belast; alleen in die gemeenten, waar over eenig omvangrijk personeel wordt beschikt, vindt men ambtenaren, die meer speciaal met repressieve politiezorg belast zijn (recherche).

Wat betreft de organisatie van de politie in den zin van „Politiepersoneel", kent ons land tweeërlei soort politie en wel de rijkspolitie en de gemeentepolitie. In de wetgeving wordt aan geen van beiden bijzonder veel aandacht besteed. Niettegenstaande verschillende Staatscommissie's een rapport daaromtrent hebben uitgebracht, bestaat er nog steeds geen Politie-

wet, welke alle onderwerpen de politie betreffende zou moeten regelen. [1])

De rijkspolitie wordt gevormd door het Corps Rijksveldwacht en het Corps der Koninklijke Marechaussee. De organisatie der rijkspolitie berust niet op de wet, maar op Koninklijke besluiten. [2]) De Koninklijke Marechaussee staat, wat beheer en discipline betreft, onder den Minister van Defensie. Het is een militair corps, een „wapen", geleid door officieren. De leden van dat corps zijn onderworpen aan de krijgstucht. Wat de uitoefening van hun politietaak betreft, staan zij echter onder de bevelen van den Minister van Justitie.

De Rijksveldwacht ressorteert zoowel wat beheer als taak betreft onder den Minister van Justitie. De bevelvoering van dat corps berust verder bij de procureurs-generaal der gerechtshoven en de 9 districtscommandanten. [3]) Tot het personeel der Rijksveldwacht behooren ook de rijksveldwachters-rechercheurs, kortweg genaamd rijksrechercheurs, die rechtstreeks onder de bevelen van de procureurs-generaal staan.

Als bijzondere onder de rijkspolitie ressorteerende ambtenaren dienen ook nog genoemd te worden de commissarissen van rijks-

---

[1]) Staatsc. 3 Mei 1852; 15 Juli 1858; 6 October 1898.

[2]) Voor de Kon. Mar. de Souvereine Besluiten van 26-10-1814 nr. 498 en 30-1-1815 nr. 107; voor de Rijksv. K.B. 11-11-1856 S. 114.

[3]) Voor de verdeeling v. d. ressorten v. d. procureurs-generaal in districten, brigaden en bewakingsgebieden: Organisatiebesluit Rijksveldwacht K.B. 11-11-1856 S. 114, laatstelijk gewijzigd bij K.B. 18-9-1931 S. 403.

politie. Deze functie bestaat niet meer als afzonderlijk ambt, maar wordt bekleedt door commissarissen (hoofdinspecteurs of inspecteurs) van gemeentepolitie, waardoor de bevoegdheid van deze ambtenaren ook buiten de gemeente is uitgebreid. De grenscommissarissen van rijkspolitie zijn belast met de uitvoering van het Vestigingsverdrag. [1])

Bij de organisatie der gemeentepolitie moet men onderscheid maken tusschen gemeenten met politieambtenaren en gemeenten met gemeente-veldwacht.

In de grootste gemeenten met politieambtenaren is, onder het oppertoezicht van den burgemeester, een hoofdcommissaris met de hoofdleiding van den politiedienst belast. In tegenstelling met de vroegere gemeentewet wordt thans in art. 223 ook het ambt van hoofdcommissaris genoemd. Onder dezen zijn een of meer commissarissen van politie aangesteld, die door den burgemeester worden belast met het beheer over een der sectieën of afdeelingen, waarin de gemeente is verdeeld of worden aangewezen voor speciale diensten. Onder den hoofdcommissaris en commissaris(sen) van politie zijn verder werkzaam ambtenaren van politie van verschillende rangen. Deze worden benoemd door den burgemeester op voordracht van den hoofdcommissaris of commissaris van politie. In den regel laat men de ambtenaren van

---

[1]) 17-12-1904 tusschen Nederland en Duitschland gesloten (S. 279 7-11-1906). De functie van grensc. is te Zevenaar opgedragen aan den districtsc. der Rijksv.; te Arnhem en Nieuweschans aan den burg, en te Heeren, Venlo en Enschede aan den Commissaris v. P. (zie W. Schreuder: Leiddraad bij de Politievakstudie, 3e dr., p. 64).

gemeentepolitie tevens benoemen tot onbezoldigd gemeenteveldwachter [1]) of tot onbezoldigd rijksveldwachter [2]), waardoor zij algemeen opsporingsambtenaar worden en, in het laatste geval, ook buiten het gebied der gemeente strafbare feiten kunnen opsporen.

In sommige minder groote gemeenten is een commissaris belast met de dagelijksche leiding van den politiedienst, in dat geval, wat de gemeentepolitietaak betreft, onder onmiddellijk toezicht van den burgemeester.

In de gemeenten met gemeenteveldwachters staat de politie onder de persoonlijke leiding van den burgemeester. Naast door dezen te benoemen ambtenaren van gemeentepolitie, staan den burgemeester eenige gemeenteveldwachters ten dienste, op diens aanbeveling benoemd door den Commissaris der Koningin, die deze ambtenaren tevens van eene instructie voorziet. [1])

In art. 225 der gemeentewet is een nieuwe bepaling opgenomen, waardoor de mogelijkheid wordt geopend, dat in gemeenten beneden de 5000 zielen, door rijkspolitie in den politiedienst zal worden voorzien, indien door den Raad een daartoe strekkend verzoek is ingediend.

De vraag rijst of de gemeentepolitie ten aanzien van haar politietaak geheel zelfstandig, zonder leiding en zonder bevel-

---

[1]) art. 224 Gem.wet i.v.m. K.B. 12-11-1932, S. 8, sub II.

[2]) Organisatiebesluit Rijksveldwacht a. 12.

[1]) a. 224 Gem.wet i.v.m. K.B. 12-1-1932, S. 8, sub I.

voering van hoogerhand optreedt. Voor de beantwoording dezer vraag moet weer onderscheid gemaakt worden.

De politietaak, de politiezorg wordt onderverdeeld in rijkspolitiezorg en gemeentepolitiezorg. Het gemeentepolitiepersoneel is binnen zijn ambtskring, de gemeente, met de uitoefening van beiderlei zorg belast. Voor zoover het zich met de gemeentepolitiezorg bezig houdt, doet het dat volkomen zelfstandig onder leiding van zijn eigen chef (den hoofdcommissaris of commissaris onder toezicht van den burgemeester, of den burgemeester).

Ten aanzien van de rijkspolitiezorg is het echter, zooals de wet het uitdrukt [1]), „dienstbaar aan de algemeene of Rijkspolitie", dat wil zeggen, dat het (de (hoofd)commissaris inbegrepen) zich heeft te gedragen naar de aanwijzingen van het rijkspolitiegezag, te weten van den Minister van Justitie of van zijnentwege van de procureurs-generaal bij de gerechtshoven.

Wij zijn hiermee gekomen aan de sinds 1851 ten onzent geldende regeling ten aanzien van „het beheer en beleid der algemeene of rijkspolitie." [2]) Dit besluit beoogt een regeling te treffen, waarbij centraal gezag over de uitoefening der rijkspolitiezorg wordt vastgelegd en geregeld. Dit besluit waarbij, voor het beheer der rijkspolitie en rijkspolitiezorg, het land verdeeld werd in 5 districten, over elk waarvan een directeur zou worden aangesteld, is feitelijk nimmer ten uitvoer gelegd kunnen worden, daar de Kamer de noodige gelden voor de salarieering der directeuren weigerde. Thans treden de procureurs-generaal bij de

---

[1]) art. 223 Gem.wet.

[2]) K.B. 17-12-1851, S. 166.

gerechtshoven als fungeerend directeuren van politie in hun ressorten op.

Dit besluit van 1851, dat, met de daarbij uitgevaardigde „Instructie voor de Directeuren van Politie" [1]), de leiding over de rijkspolitiezorg en de zeggenschap van de procureurs-generaal over het rijkspolitiepersoneel heeft beheerscht, legde eveneens vast, wie, voor wat betreft het bepaalde in art. 190 (oud) gem. wet, als het met de rijkspolitiezorg belaste gezag was aan te merken. [2]) In art. 6 van het besluit werd voorgeschreven, dat alle ambtenaren van rijkspolitie, dus het geheele rijkspolitiepersoneel, kwamen te staan onder de bevelen van de directeuren van politie, in feite onder de procureurs-generaal.

Op grond van het besluit van 1851, mede aan de hand van hetgeen in de Instructie wordt vermeld, kan worden aangenomen, dat bedoeld is alle politiezorg als rijkspolitiezorg aan te merken, voor zoover die politiezorg niet — al dan niet bestaande in de uitvoering van en het toezicht op de naleving der gemeenteverordeningen — ligt op het terrein van het huishoudelijk belang der gemeente.

Een enkel woord moet gewijd worden aan de opsporingsbevoegdheid van de verschillende politieambtenaren.

Art. 141 en 142 W.v.Stv. bepalen welke ambtenaren met de opsporing van strafbare feiten zijn belast, terwijl art. 146 vast-

---

[1]) Besluit v. d. Minister van Justitie 31-12-1851, nr. 100.

[2]) Men zie ook Instructie § 1, al. 1.

stelt, dat de opsporingsbevoegdheid beperkt is tot het gebied waarvoor de betreffende ambtenaar is aangesteld.

De rijkspolitie heeft algemeene opsporingsbevoegdheid voor het geheele land (a. 141, 5°, 6°), met uitzondering van die gevallen waarin de wet de opsporing van bepaalde feiten uitsluitend aan bepaalde ambtenaren opdraagt. [1])

De ambtenaren van gemeentepolitie zijn in den regel bevoegd tot opsporing van feiten strafbaar gesteld in gemeenteverordeningen [2]), terwijl zij in verschillende bijzondere wetten [3]) worden aangewezen om de daar strafbaar gestelde feiten op te sporen (art. 142 W.v.Stv.). Hunne bevoegdheid is beperkt tot de gemeente waarvoor zij zijn aangesteld.

Zijn deze ambtenaren tevens aangesteld als onbezoldigd gemeenteveldwachter [4]), dan hebben zij algemeene opsporingsbevoegdheid binnen het gebied der gemeente en kunnen zij dus b.v. ook opsporingen doen omtrent feiten strafbaar gesteld in het wetboek van strafrecht (art. 141, 6° W.v.Stv.).

In vele gevallen worden de ambtenaren van gemeentepolitie tevens aangesteld als onbezoldigd rijksveldwachter, waardoor zij een algemeene opsporingsbevoegdheid verkrijgen, ook buiten het gebied der gemeente.

---

[1]) B.v. Boterwet art. 13. Mijnwet art. 11. Volgens dit artikel zijn alleen de in die wet genoemde ambtenaren belast met de opsporing van de bij die wet strafbaar gestelde feiten, zoodat hier de algemeene opsporingsambtenaren geheel uitgesloten zijn.

[2]) Art. 142 W. v. Stv. i.v.m. betreffende politieverordeningen.

[3]) B. v. Invaliditeitswet art. 401. Veiligheidswet art. 21.

[4]) K.B. 12-1-1932, S. 8, sub II.

Ook de gemeenteveldwachters, die een algemeene opsporingsbevoegdheid bezitten voor het gebied der gemeente waar zij zijn aangesteld, krijgen vaak een commissie als onbezoldigd rijksveldwachter.

§ 2. Het ambtsgeheim van de politie in verband met artikel 272 van het Wetboek van Strafrecht.

In het vorige hoofdstuk is steeds een onderscheid gemaakt tusschen het beroepsgeheim en het ambtsgeheim, aangezien, zooals werd uiteengezet, de rechtsgronden voor beiden verschillend zijn. Wanneer wij nu gaan onderzoeken of degenen, die tot het politiepersoneel behooren, onder strafbedreiging, verplicht zijn tot geheimhouding, dan zullen wij dus allereerst moeten nagaan of er in dit geval sprake is van een *ambts*geheim of van een *beroeps*geheim. Om te beginnen zal dus onderzocht moeten worden of zij, die tot het politiepersoneel gerekend kunnen worden, een ambt of een beroep uitoefenen.

Eigenlijk is deze vraag reeds beantwoord in de vorige paragraaf, waar bij de bespreking van de organisatie en taak der politie voortdurend gesproken werd van *ambtenaren* van rijks- en gemeentepolitie.

Hieruit blijkt dat volgens het spraakgebruik de politiedienaren als ambtenaren worden beschouwd.

Ook volgens de bestaande jurisprudentie zal men dit kunnen

aannemen. Zooals reeds eerder [1]) gezegd gaf de Hooge Raad als zijn meening te kennen, dat iemand ambtenaar is, wanneer hij door het openbaar gezag is aangesteld tot een openbare betrekking om te verrichten een deel der taak van den Staat of zijne organen. Volgens deze opvatting van den Hoogen Raad zal men de politiedienaren als ambtenaren moeten beschouwen. Immers zoowel de rijks- als gemeentepolitie is aangesteld door het openbaar gezag tot een openbare betrekking, terwijl zij dat deel der taak van den staat of zijne organen verricht hetwelk bestaat in het handhaven van wetten en verordeningen, het waken voor de veiligheid van personen en goederen en het behulpzaam zijn van de justitie bij het opsporen van begane strafbare feiten.

Uit verschillende wetsartikelen blijkt bovendien dat de wetgever zelf de politiedienaren als ambtenaren beschouwt. Volgens art. 146 W.v.Stv. is de bevoegdheid van de *ambtenaren* met de opsporing van strafbare feiten belast, beperkt tot het grondgebied waarvoor zij zijn aangesteld. In artikel 152 W.v.Stv. wordt verwezen naar de *ambtenaren* genoemd in artikel 141 bij de nummers 2 t/m 6. Hiertoe behooren o.a. de commissarissen van politie, officieren en onderofficieren der Marechaussée, de rijksveldwacht en de gemeenteveldwacht.

Wij zullen dus veilig kunnen aannemen, dat zij die tot de politie behooren een ambt bekleeden.

De volgende vraag komt thans aan de orde: behooren de politiebeambten tot degenen die „uit hoofde van hun ambt" tot ge-

---

[1]) p. 6.

heimhouding verplicht zijn, zooals art. 272 W.v.Str. zegt?

De verplichting tot geheimhouding waarvan dit artikel spreekt kan, zooals hooger werd gezegd [1]), berusten op een wettelijk voorschrift.

Een dergelijke wettelijke bepaling, waarbij aan een politiebeambte een geheimhoudingsplicht wordt opgelegd, vindt men in artikel 444b van het wetboek van Burgerlijke Regtsvordering [2]). Het laatste lid van dit artikel bepaalt, „dat de deurwaarder en de ambtenaar in artikel 444 genoemd tot geheimhouding verplicht zijn nopens den inhoud van het register en de stukken bedoeld in het derde lid van het vorige artikel." Volgens artikel 444 zal de deurwaarder indien bij een beslaglegging, de deuren gesloten zijn . . . , „zich vervoegen bij het hoofd van het gemeentebestuur . . . of bij eenen commissaris van politie daartoe door den burgemeester aangewezen, in wiens tegenwoordigheid de opening der deuren en van het huisraad zal gedaan worden." Hier bestaat dus voor den commissaris van politie, die in deze omstandigheden verkeert, een wettelijke plicht tot geheimhouding nopens den inhoud van het register of de stukken als bedoeld in het derde lid van artikel 444a.

Dit is voor zoover ik heb kunnen nagaan het eenige voorbeeld van een aan een politieambtenaar wettelijk opgelegde geheimhoudingsplicht, waarvan de sanctie te vinden is in art. 272 van het W.v.Str. [3])

---

[1]) p. 17.

[2]) art. 444b is ingevoegd bij de Wet van 29-12-1932, S. 676.

[3]) Voor andere ambtenaren zijn hiervan meer voorbeelden aan te

Wel vindt men in verschillende bijzondere wetten, voor de daar genoemde politiebeambten, een geheimhoudingsplicht vastgelegd, maar van een toepassing van art. 272 W.v.Str. zal dan geen sprake zijn omdat in die wetten tevens eene afzonderlijke bepaling wordt gevonden, welke straf bedreigt bij overtreding van de opgelegde zwijgplicht.

Een dergelijke verplichting tot geheimhouding voor politiedienaren vindt men in al die bijzondere wetten, waarbij aan deze beambten speciale bevoegdheden worden verleend tot het betreden van plaatsen waar een bedrijf wordt uitgeoefend, waardoor geheimen van deze bedrijven onder hunne oogen komen. Zoo bepaalt art. 23 van de Veiligheidswet: „De in art. 21 bedoelde ambtenaren zijn verplicht tot geheimhouding van hetgeen hun in plaatsen, waar zij krachtens art. 22 binnentreden, omtrent het daar uitgeoefend wordend bedrijf is bekend geworden, voor zoover het niet in strijd is met de bepalingen van deze of van eene andere wet." De ambtenaren in art. 21 bedoeld zijn de opsporingsambtenaren van art. 141 W.v.Stv., de ambtenaren van rijks- en gemeentepolitie en de bijzondere opsporingsambtenaren van art. 9 der Veiligheidswet.

Dergelijke bepalingen waarbij aan politiebeambten uitdrukkelijk een zwijgplicht wordt opgelegd nopens bedrijfsgeheimen die onder hunne oogen komen vindt men verder nog in de navolgende wetten: Arbeidswet (1-11-1919 S. 624) art. 86; Hinderwet (2-6-1875 S. 95) art. 19; Huisarbeidswet (17-11-1933 S. 597)

---

wijzen, zie b.v. art. 17 registratiewet, art. 28 wet regterlijke organisatie enz.

art. 18; Invaliditeitswet (5-6-1913 S. 205) art. 402; Ongevallenwet (2-1-1901 S. 1) art. 106; Steenhouwerswet (11-11-1921 S. 1167) art. 25; Stuwadoorswet (16-10-1914 S. 486) art. 24; Warenwet (19-9-1919 S. 581) art. 27; Ziektewet (5-6-1913 S. 204) art. 133.

Naast deze verplichting tot geheimhouding van bedrijfsgeheimen, waarvan zij bij de uitoefening van hun functie kennis kunnen nemen, wordt in eenige van deze wetten nog ten aanzien van een ander feit geheimhouding opgelegd aan politieambtenaren.

In enkele gevallen wordt namelijk aan de opsporingsambtenaren, in die wetten genoemd, de verplichting tot geheimhouding opgelegd nopens de namen der personen door wie aangifte is gedaan van een overtreding van het bij of krachtens die wet bepaalde. Een dergelijke bepaling vindt men in de Arbeidswet (a. 86), Huisarbeidswet (a. 18), Röntgenstralenwet (a. 10), Steenhouderswet (a. 25), Stuwadoorswet (a. 24) en in de Warenwet (a. 27).

In alle hierboven genoemde gevallen bestaat er dus voor de betrokken politieambtenaren, nopens bepaalde feiten, een op de wet berustende plicht tot geheimhouding. Zooals reeds gezegd zal bij een overtreding van deze in de wet neergelegde zwijgplicht, artikel 272 van het W.v.Str. niet toegepast kunnen worden, aangezien in alle hier bedoelde bijzondere wetten een afzonderlijke bepaling voorkomt waarbij de schending van de opgelegde geheimhouding wordt strafbaar gesteld.

Tot zoover wat betreft de in verschillende wetten neergelegde geheimhoudingsplicht voor politieambtenaren.

De verplichting tot bewaring van ambtsgeheimen kan ook voortvloeien uit het ambt zelf.

In art. 317 van het Crimineel Wetboek voor het Koninkrijk Holland werden met straf bedreigd de ambtenaren, „die de hun opgelegde of wegens den aard der zake kennelijk vereischte geheimhouding verbraken . . ."

Een dergelijke bepaling vindt men thans in art. 59 van het Rijksambtenarenreglement [1]), waarvan het eerste lid luidt als volgt: „De ambtenaar is verplicht tot geheimhouding van hetgeen hem in zijn ambt is ter kennis gekomen, voor zoover die verplichting uit den aard der zaak volgt of hem uitdrukkelijk is opgelegd."

Onder andere bewoordingen bepaalt dit artikel voor de Rijksambtenaren hetgeen in art. 272 W.v.Str. reeds voor alle ambtenaren is vastgelegd. In beide artikelen wordt in een algemeene omschrijving voor den ambtenaar een verplichting tot geheimhouding vastgelegd. Men zou in art. 59 van het Rijksambtenarenreglement een nadere omschrijving kunnen zien van hetgeen te verstaan is onder verplichting tot geheimhouding „uit hoofde van een ambt".

Zoowel de zwijgplicht, welke uit den aard der zaak volgt, als de opgelegde geheimhouding vallen beide onder het begrip „geheimhouding uit hoofde van het ambt", zooals in art. 272 W.v.Str. is omschreven. Ik kan mij tenminste niet voorstellen welke argumenten men naar voren zou kunnen brengen waaruit zou blijken, dat er geen sprake is van eene verplichting tot ge-

---

[1]) A. M. v. B. 12-6-1931, S. 248.

heimhouding „uit hoofde van een ambt", wanneer deze zwijgplicht zou voortvloeien uit den aard der zaak.

De omschrijving van art. 272 W.v.Str. is zoo ruim, dat de geheimhoudingsplicht berustende op dezen grond daaronder ook zal vallen.

Wanneer zal nu voor politieambtenaren eene verplichting tot geheimhouding bestaan, welke uit den aard der zaak volgt?

Men zal niet kunnen verwachten hier een nauwkeurige opgave te vinden van gevallen waarin sprake zal zijn van een zwijgplicht als hier bedoeld. Wij zullen moeten volstaan met het aangeven van enkele groepen van gevallen, waaruit de bedoeling van deze uitdrukking moge blijken.

In het algemeen kan men zeggen dat ieder ambt een meerdere of mindere mate van geslotenheid vordert in verband met de belangen van den Staat of zijne organen, welke de ambtenaren steeds voor oogen dienen te houden. In het bijzonder geldt dit voor de ambtenaren van politie. Zij hebben te waken voor de rust en veiligheid van den Staat, en de bescherming van personen en goederen. Zoowel bij de uitoefening van hun preventieve taak als bij de opsporing van gepleegde misdrijven zullen zij vaak, om met succes en met verrassing te kunnen werken, het stilzwijgen in acht moeten nemen. Zij, die onder welken vorm of in welke gedaante ook samenspannen tegen de veiligheid van den Staat, van personen of goederen, zullen, om aan de straffende hand van het gerecht te ontkomen, gewoonlijk hun bedoelingen zooveel mogelijk verborgen houden en alles in het werk stellen om de politie en justitie onkundig te laten omtrent hun voornemens. De politie van haar kant zal al het mogelijke moe-

ten doen om op de hoogte te blijven van hetgeen in strijd met wetten en voorschriften wordt voorbereid. Het is duidelijk dat zij daarbij niet altijd met open vizier zal kunnen werken.

Een zwijgplicht uit den aard der zaak voortvloeiend zal men moeten aannemen in die gevallen, waarbij door mededeeling het doel, dat men zich gesteld heeft, verhinderd zou kunnen worden. Wanneer b.v. door de politie het plan is opgevat om een inval te doen in een perceel, waar men vermoedt dat gelegenheid wordt gegeven tot hazardspel, dan zal uit den aard der zaak hieromtrent het stilzwijgen in acht moeten worden genomen. Immers het ontijdig bekend worden van een dergelijke onderneming zou tot gevolg kunnen hebben, dat de betrokkenen gewaarschuwd worden en men bij den inval niets zou vinden terwijl het bedrijf wellicht op een andere plaats wordt voortgezet.

Zoo zal vaak uit den aard der zaak omtrent voorgenomen maatregelen geheimhouding in acht dienen te worden genomen om te voorkomen dat iemand zich door vlucht of verberging aan eene aanhouding onttrekt of dat bescheiden, die eventueel als bewijsmateriaal kunnen dienen, worden weggemaakt. Voor hen die zich met kwade praktijken ophouden geldt zeer zeker het Fransche gezegde: un homme averti en vaut deux. Ik wil hier nog een voorbeeld geven waaruit zal blijken dat, wil de politie succes boeken, zij vaak een volkomen stilzwijgen in acht zal moeten nemen omtrent bestaande plannen.

Een handelaar werd verdacht van fraude met margarine. Hij zou n.l. frauduleus ingevoerde margarine voorzien van reeds gebruikte of vervalschte banderolles en de aldus gebanderolleerde margarine beneden den marktprijs kunnen verkoopen.

Het onderzoek dat buiten weten van den betrokkene had plaats gevonden was zoover gevorderd, dat men een huiszoeking in zijn zaak en woning zou houden. Deze leverde echter niets op, want de handelaar, van te voren gewaarschuwd, had alle bewijsmateriaal naar veiliger plaats overgebracht. Wat was n.l. geschied? Een van de ambtenaren die zou deel nemen aan de huiszoeking had den avond te voren onder het genot van een glaasje bier aan zijn vriend medegedeeld, dat hij den volgenden dag een drukken dag had, daar er huiszoeking gedaan moest worden bij X. Iemand die dit gesprek had afgeluisterd was naarX. gegaan en had dezen gewaarschuwd.

Nu zal men wellicht zeggen dat een dergelijke toevallige omstandigheid zich niet vaak zal voordoen. Men vergete echter niet dat er altijd en overal lieden te vinden zijn die, zonder daarom zelf nog tot misdadigheid over te hellen, er een zeker genoegen in scheppen de politie bij haar werk zooveel mogelijk te hinderen. Deze zal in dit opzicht dus vaak niet voorzichtig genoeg kunnen zijn.

Uit den aard der zaak zullen politiebeambten verder verplicht zijn tot geheimhouding ten aanzien van hetgeen hun bij de uitoefening van hun functie is bekend geworden omtrent een veroordeelde. Immers uit verschillende voorschriften blijkt dat in het algemeen een zeker stilzwijgen in acht genomen wordt waar het betreft den persoon van een veroordeelde. Zoo bepaalt artikel 838 van het wetboek van burgerlijke regtsvordering dat de griffiers en andere bewaarders van openbare registers, geene uitgiften van arresten of vonnissen in strafzaken mogen uitreiken aan hen die geene partij in de zaak geweest zijn, zonder

magtiging van den voorzitter van het hof of regtbank welke dezelve geveld heeft, terwijl het verzoek daartoe alleen zal worden toegestaan op het bewijs, dat de verzoeker daarbij belang heeft.

Blijkens art. 24 van het besluit tot instelling van strafregisters [1]) zijn de daar genoemde ambtenaren verplicht tot geheimhouding nopens den inhoud der strafbladen.

Verder blijkt dat de gegevens omtrent voorwaardelijk veroordeelden geheim gehouden worden. [2])

Zonder toestemming van den Minister mag aan de door het centraal college voor de reclasseering behandelde zaken geen openbaarheid worden gegeven. [3]) Hetzelfde is bepaald t.a.v. het behandelde in de algemeene Raad voor Psychopathenzorg. [4])

Ten slotte wil ik nog wijzen op art. 25 van den algemeenen maatregel van bestuur van 12 December 1922 S. 670, waarbij de ambtenaar van den Burgerlijken Stand verplicht wordt tot geheimhouding omtrent: „vroeger of tegenwoordig verblijf in een krankzinnigengesticht, in een strafgevangenis of huis van bewaring, in een rijkswerkinrichting, in een rijksopvoedingsgesticht, in een tuchtschool of in een reclasseeringsinstelling."

Uit deze verschillende bepalingen blijkt dus duidelijk, dat in het algemeen ten aanzien van veroordeelden een zeker stilzwijgen in acht wordt genomen.

De politiebeambten die bij de uitoefening van hun functie

---

1) K.B. 19-2-1896, S. 29.

2) Zie art. 2 A. M. v. B. 13-12-1915, S. 506.

3) K.B. 13-12-1915, S. 504, art. 63.

4) A. M. v. B. 28-9-1928, S. 386, art. 158.

kennis gekregen hebben van dergelijke feiten zullen dus uit den aard der zaak ook tot geheimhouding gebonden zijn, ook al is hun ter zake geen uitdrukkelijke zwijgplicht opgelegd. Wanneer dus aan een politiebeambte b.v. bekend is, dat iemand een voorwaardelijke veroordeeling te zijnen laste heeft, dan zal hij, indien naar dien persoon wordt geinformeerd, dit zeker niet aan een ieder mogen mededeelen.

Wij hebben hiermee reeds verschillende gevallen aangegeven waarbij sprake zal zijn van een verplichting tot zwijgen welke uit den aard der zaak volgt. Er zijn zeer zeker nog tal van andere gevallen aan te wijzen.

Zoo zal een geheimhoudingsplicht op dezen grond berustende ook bestaan wanneer door onnoodige mededeeling voor derden schade zou kunnen ontstaan.

Dit zal zich b.v. voor kunnen doen in die gevallen, waarbij tegen een persoon een onderzoek is begonnen maar door het O.M. om een of andere reden de zaak is geseponeerd.

De politiebeambten, die de zaak in onderzoek hebben gehad of daarbij behulpzaam zijn geweest, zullen uit den aard der zaak daaromtrent hebben te zwijgen, daar mededeeling aan derden den betrokkene in een slecht daglicht zou kunnen stellen. Zij zullen voor oogen moeten houden, dat de door hen verzamelde gegevens alleen ten dienste staan van dengene die de opdracht tot onderzoek gaf. [1])

---

[1]) Men zie ook Mem. v. Antwoord Rijksbegrooting 1934, IVde Hoofdstuk, N.J.b. 1934 Bijvoegsel LXXXIX, pag. 88, waar de minister te kennen geeft, dat bij seponeering van processen-verbaal, het bekend wor-

Hiermee is thans voldoende gezegd over de verplichting tot geheimhouding welke uit den aard der zaak voortvloeit.

Bij de bespreking van den zwijgplicht welke uit den aard der zaak volgt, zijn wij uitgegaan van de opvatting, dat deze geheimhoudingsplicht ook valt onder de omschrijving van artikel 272 W.v.Str. Men zal zich wellicht afvragen waartoe dan de bepaling van art. 59 in het algemeen Rijksambtenarenreglement werd opgenomen. Hiervoor zijn verschillende argumenten aan te geven. Zooals reeds gezegd kan men in art. 59 een nadere omschrijving zien van het begrip geheimhouding „uit hoofde van het ambt". Verder zal in die gevallen waarin een strafvervolging op grond van art. 272 W.v.Str. niet mogelijk is, omdat b.v. de schending van het ambtsgeheim niet opzettelijk maar door nalatigheid geschiedde, een disciplinaire straf kunnen opgelegd worden op grond van artikel 80 van het reglement. Voor toepassing van een disciplinaire straf is men daarenboven niet afhankelijk van een eventueel eerst in te dienen klacht, wanneer het misdrijf tegen een bepaald persoon is gepleegd. Vaak zal men de voorkeur geven aan een disciplinaire straf, aangezien men daardoor voorkomt, dat de zaak verder bekend wordt, hetgeen minder gewenscht kan zijn aangezien het juist feiten betreft die geheim behooren te blijven.

De bepaling van art. 59 kan bovendien in zooverre nog haar nut hebben, dat daardoor nog eens uitdrukkelijk alle Rijksamb-

---

den van de namen van de overtreders aan bepaalde ambtenaren door ambtsgeheim wordt gedekt.

tenaren [1]) er op worden gewezen, dat voor hen een verplichting tot geheimhouding kan bestaan ook al is deze, t.a.v. bepaalde feiten, niet expressis verbis in een wettelijk voorschrift vastgelegd.

Natuurlijk blijft de mogelijkheid bestaan dat naast de disciplinaire straf nog een strafvervolging wordt ingesteld.

Er blijft thans nog over te bespreken de laatste grond waarop, voor ambtenaren in het algemeen en voor politieambtenaren in het bijzonder, een verplichting tot zwijgen kan berusten.

Ik bedoel hier die gevallen, waarbij een geheimhoudingsplicht bestaat omdat deze uitdrukkelijk in een ambtelijk bevel is opgelegd.

Zij die een ambt bekleeden zijn krachtens dat ambt verplicht om de bevelen van boven hen gestelden op te volgen. Dit behoort tot de verplichtingen welke aan de uitoefening van een ambt inhaerent zijn.

Waar het hier gaat over ambtelijk bevel denk ik allereerst aan de instructie's, die voor bepaalde groepen van ambtenaren zijn vastgesteld.

Wat betreft de instructie's voor politiepersoneel wil ik hier de aandacht vestigen op de „Instructie Rijksveldwacht". [2])

In art. 3 van deze instructie vindt men den eed welke door de ambtenaren der rijksveldwacht, bij hun ambtsaanvaarding

---

[1]) Ieder rijksambtenaar ontvangt een exemplaar van het reglement (a. 12).

[2]) Besluit van den Minister van Justitie 12-10-1931, 2de Afd. C.

moet worden afgelegd. In dezen eed wordt uitdrukkelijk gewezen op de verplichting tot geheimhouding. „Ik zweer, dat ik... en de zaken, waarvan ik door mijn ambt kennis draag, en die mij als geheim zijn toevertrouwd of waarvan ik het vertrouwelijk karakter moet begrijpen, niet zal openbaren aan anderen, dan aan hen, aan wien ik volgens de wet of ambtshalve tot mededeeling verplicht ben."

Waar de ambtenaren der rijkspolitie ook gerekend kunnen worden onder de rijksambtenaren, is ook art. 59 van het rijksambtenarenreglement, dat reeds ter sprake kwam, voor hen van belang.

Ook wanneer een ambtenaar van een meerdere opdracht krijgt om, ten aanzien van bepaalde feiten, de geheimhouding in acht te nemen, dan is dit voor hen een ambtsplicht. Een dergelijk bevel wordt immers niet gegeven, omdat een bepaald persoon daarbij belang heeft, maar omdat dit voor de goede uitoefening van het ambt in het algemeen belang noodzakelijk is. Men kan dus zeggen, dat in een dergelijk geval de ambtenaar „uit hoofde van zijn ambt" tot geheimhouding verplicht is.

Zoo wordt somtijds door het openbaar ministerie [1]) of door den rechter-commissaris [1]) opdracht gegeven om geen gegevens

---

Nr. 800. Deze Instructie is voor zoover ik kon nagaan in geen enkele verzameling te vinden. Zij werd mij welwillend van politiezijde toegezonden.

[1]) De O. v. J. is bevoegd tot het geven van bevelen aan de opsporingsambtenaren op grond van art. 148[2] W. v. Stv., terwijl de R. C. deze bevoegdheid ontleend aan art. 177[1] W. v. Stv.

te verschaffen aangaande een bepaalde zaak, welke nog in onderzoek is. Een dergelijke geheimhoudingsplicht kan worden opgelegd omdat men het onderzoek nog niet beëindigd heeft en wellicht nog verschillende maatregelen zal moeten treffen, die misschien hun effect zouden missen wanneer bekend werd hetgeen reeds is achterhaald.

Een dergelijke opgelegde geheimhouding schept daarom voor den politieambtenaar een rechtsplicht tot geheimhouding omdat het algemeene belang daarbij betrokken is. Een aan een ambtenaar opgelegde geheimhoudingsplicht zal slechts dan een rechtsplicht tot zwijgen met zich brengen, wanneer hij is opgelegd door een persoon of college, dat ambtelijk de meerdere was van hem aan wien het zwijgen werd opgelegd en het bevel ambtelijk, dus in verband met het algemeen belang is gegeven.

Van een rechtsplicht tot zwijgen zal echter geen sprake zijn wanneer een particulier persoon daarom verzocht heeft of geheimhouding door een politiebeambte aan een particulier is toegezegd. Aangezien het nog al eens voorkomt dat aan de politie mededeelingen worden gedaan met verzoek om geheimhouding zullen wij deze kwestie even nader beschouwen.

Bij de uitoefening zoowel van haar repressieve als preventieve taak heeft de politie de hulp noodig van het publiek. Bij het opsporen van misdrijven doet zij vaak een beroep op het publiek om inlichtingen te verschaffen, terwijl zij door ongevraagde mededeelingen ook vaak op het spoor komt van misdadige voornemens. De motieven die men heeft tot het doen van mededeelingen aan de politie zijn verschillend. Soms zal men

dit doen omdat het rechtsgevoel gekrenkt is, terwijl een andere keer wraakneming de drijfveer is. Ook zijn er wel lieden die mededeelingen komen doen om bij de politie in een goed blaadje te komen en daardoor de aandacht van zich zelf af te leiden.

Veelal wordt door de aangevers verzocht om hun naam geheim te houden uit vrees voor wraakneming door degenen, die door hun mededeeling in aanraking zouden kunnen komen met de Justitie. Ook de z.g. „loenenaars" — lieden uit de misdadigerswereld, die al of niet tegen vergoeding bereid zijn mededeelingen te doen, waarbij verraad vaak een rol speelt — zullen, alvorens inlichtingen te verschaffen, de verzekering willen hebben dat hun naam geheim gehouden zal worden. [1])

Soms wordt een dergelijke geheimhouding toegezegd. Een dergelijke belofte alleen schept echter, zooals wij reeds zagen, geen rechtsplicht tot geheimhouding, omdat hier de geheimhouding voortvloeit uit eene aan particulieren gedane toezegging. [2]) Toch is het zeer goed mogelijk, dat in dergelijke gevallen er voor de politie een verplichting tot geheimhouding bestaat omdat zij

---

[1]) Hoewel van politiezijde wel eens ontkend wordt dat van de diensten van „loenenaars" gebruik gemaakt wordt, mogen wij dit toch wel als vaststaand feit aannemen. In een onderschrift onder een artikel over „Loenenaars" schrijft de Red. v. h. Tijdschrift v. d. Politie (1e jg. 1928, 138): „De inzender klaagt over het systeem v. d. loenenaars, *die wij echter in het belang v. d. goedgezinde burgers zoo nu en dan toch niet kunnen missen....* *)

*) Curs. v. mij.

[2]) p. 21.

voortvloeit uit den aard der zaak zelve en men dan kan zeggen dat zij dus voortkomt uit het ambt als zoodanig.

Om tot haar doel te geraken kan de politie de mededeelingen van buitenstaanders niet missen. Wanneer zij nu zonder eenige noodzaak gaat bekend maken van wie zij haar inlichtingen heeft gekregen, dan zou de politie het uitoefenen van haar taak voor zich zelf bemoeilijken, aangezien dan op den duur een belangrijke bron van inlichtingen voor haar zou opdrogen. In verband met haar taak zal de politie dus vaak rechtens verplicht zijn om de namen van aangevers zooveel mogelijk geheim te houden.

Laten wij dit eens nader toelichten aan de hand van hetgeen zich heeft voorgedaan bij het onderzoek in den moord aan de Oostzeedijk, welke zaak de aanleiding was tot het schrijven van dit geschrift.

Te R. was een moord gepleegd waarbij M. het slachtoffer was. Als verdacht van deze moord werd aangehouden zekere P. Een rechercheur van politie N., die in deze zaak verder opsporingen verrichtte, was daarbij in contact gekomen met twee publieke vrouwen, die zeiden hem inlichtingen te kunnen verschaffen omtrent dezen moord. De rechercheur moest haar echter beloven hare namen geheim te zullen houden, hetgeen hij dan ook deed.

De vrouwen deelden hem daarop mede dat de vermoorde en degene die verdacht werd, beide homosexueelen zouden zijn, hetgeen bekend was aan X en Y. Deze personen hadden partij getrokken van deze wetenschap en hadden den thans verdachten P. reeds een belangrijke som gelds afgeperst. De vermoorde M., van wien zij ook getracht zouden hebben geld te krijgen, wei-

gerde te betalen en dreigde met aangifte. Dit was hem noodlottig geworden. Zij deelden verder mede, dat P. den moord op M. niet had begaan, maar dat hij wel wist wie dit gedaan hadden, n.l. X. en Y., welke personen nog een ander strafbaar feit begaan hadden.

Tot zoover de verklaring der vrouwen. Zooals gezegd had de rechercheur geheimhouding beloofd. Op zich zelf volgt daaruit voor hem geen rechtsplicht tot zwijgen. Hier was hij echter uit *den aard der zaak* tot geheimhouding gebonden. Immers wanneer hij de namen der vrouwen onnoodig bekend zou gemaakt hebben, dan zou hij, indien hij later nog nadere gegevens wilde hebben, deze van haar zeker niet meer hebben gekregen, ook al hadden zij die kunnen verschaffen. Op die wijze zou het onderzoek onnoodig bemoeilijkt worden.

Hier bestaat dus een verplichting tot geheimhouding, welke uit het ambt als zoodanig voortvloeit en vindt deze verplichting derhalve niet haar grond in het feit, dat geheimhouding is toegezegd.

Ook omtrent den inhoud der afgelegde verklaring moest de politie in dit geval het stilzwijgen bewaren. Immers wanneer de politie de gegevens, omtrent den homosexueelen aanleg van P., welke gegevens zij bij de uitoefening van haar taak had achterhaald, onnoodig verder bekend zou hebben gemaakt, zou dit den betrokkene in een kwaad daglicht hebben kunnen stellen, zoodat hij daarvan zeer nadeelige gevolgen had kunnen ondervinden. Ook hieromtrent was *uit den aard der zaak* dus zwijgen geboden.

Behalve de hier bedoelde categorie menschen, die om een of

andere reden de politie tegemoet komen door het verstrekken van inlichtingen, is er nog een categorie die zich tot de politie wendt om hulp in de meening dat deze alwetend en alvermogend is.

De verontwaardigde huurder, die niet toegelaten wordt tot het door hem gehuurde vertrek, de juffrouw uit de buurt die zich komt beklagen dat haar man de meubelen de deur uitsleept of verkoopt, en tal van andere lieden komen met al hun verontwaardiging en al hun zorgen bij de politie om raad en steun.

Wanneer het civiele zaken betreft, zal de politie zich er niet mee kunnen inlaten. Op deze wijze komt de politie echter achter feiten en toestanden, die voor anderen verborgen blijven. Men zal hier echter geen rechtsplicht tot zwijgen kunnen aannemen.

Al gebeurt dit dan ook herhaaldelijk, en al verleent de politie in dit opzicht dan ook wel eens goede diensten, zij is krachtens haar taak daartoe niet aangewezen. Dat zij toch goed doet om in dergelijke gevallen het stilzwijgen te bewaren, zal niemand betwisten. Zeer terecht zegt Köster Henke: „Tal van familiegeheimen worden ons in den loop der jaren toevertrouwd en dikwijls worden wij door ons ambt dingen gewaar, waarvan het beter is, dat zij bewaard blijven in onze archieven of in onze herinnering, dan dat zij wereldkundig worden gemaakt. Het zou treurig zijn wanneer *misbruik* *) werd gemaakt van het vertrouwen, dat onze medemenschen in ons stellen en dikwijls door den nood gedwongen in ons stellen moeten." [1])

---

[1]) W. Köster Henke, Overdenkingen op politiegebied, p. 60.

*) Curs. van mij.

Wij hebben hierboven [1]) uiteengezet dat de politiebeambte krachtens zijn ambt verplicht is de geheimhouding in acht te nemen wanneer deze hem door een meerdere is opgelegd. Anderzijds brengt het ambt met zich mede, dat de politiebeambte zich tegenover zijn meerdere niet kan beroepen op zijn ambtsgeheim en daarmede het stilzwijgen bewaren.

Hiermee komen wij aan de bespreking van de vraag: tegenover wie is de politieambtenaar, voor wie een verplichting tot zwijgen bestaat, tot geheimhouding gebonden?

Het behoeft feitelijk geen nader betoog, dat de ambtenaar in het algemeen en de politiebeambte in het bijzonder het stilzwijgen niet in acht zal behoeven te nemen tegenover zijn meerderen. Immers hoe zou hij zijn functie naar behooren kunnen vervullen en de hem opgedragen taak tot een goed einde kunnen brengen, wanneer hij de resultaten van zijn bevindingen geheel of gedeeltelijk voor zich kon houden?

In sommige wettelijke bepalingen wordt dit nog eens uitdrukkelijk vastgelegd. Zoo zegt art. 86 van de Arbeidswet dat de daar bedoelde ambtenaren verplicht zijn tot geheimhouding enz., *behoudens tegenover hen, aan wier bevelen zij uit kracht van hun ambt zijn onderworpen.*

In het tweede lid van artikel 59 van het reeds meer genoemde Rijksambtenarenreglement vindt men een zelfde bepaling.

Tegenover hen, aan wie de politiebeambte onmiddellijk of middellijk ondergeschikt is, zal hij dus geen geheimhouding in acht behoeven te nemen.

---

[1]) p. 91.

Zal hij nu verder tegenover ieder ander moeten zwijgen?

In het algemeen kan men zeggen, dat de politieambtenaar, zooals ieder ambtenaar, de geheimen, die hem bij de uitoefening van zijn ambt zijn bekend geworden, niet verder bekend mag maken dan voor de uitoefening van zijn ambt of voor de toepassing van eenig wettelijk voorschrift noodzakelijk is. Het is duidelijk, dat men met zwijgen niet veel verder komt, wanneer men een onderzoek moet instellen. Wanneer aan een rechercheur opdracht is gegeven om nadere gegevens te verzamelen betreffende een bepaald persoon of misdrijf, dan zal hij, om van anderen wat te weten te komen, wel eens iets los moeten laten. Het zal zich daarbij wel eens voordoen, dat, in de hoop op belangrijke mededeelingen, tegenover den verkeerden persoon te veel wordt los gelaten. Van een strafbare mededeeling in den zin van artikel 272 W.v.Str. is dan echter geen sprake, daar de betrokkene juist meende in het belang van het onderzoek mededeelingen te moeten doen, zoodat hij meende niet *verplicht* te zijn tot geheimhouding.

Dat het voor politieambtenaren vaak moeilijk kan zijn te bepalen, tegenover wie zij wel of niet moeten zwijgen, zoude een voorbeeld nader kunnen illustreeren.

Gesteld dat door het Openbaar Ministerie een onderzoek is begonnen tegen een gemeente-ambtenaar op grond van verdenking van fraude. De officier seponeert de zaak, omdat hij geen voldoende termen aanwezig acht voor een vervolging of omdat een regeling getroffen is. De burgemeester meent, dat er wellicht termen aanwezig zijn om den betrokken ambtenaar disciplinair te straffen en vraagt aan den ambtenaar, die voor de

Justitie het onderzoek heeft verricht, hem de noodige gegevens te verschaffen. Wat zal deze nu moeten doen? Voor zoover haar repressieve taak betreft heeft de burgemeester geen zeggenschap over de politie, wanneer hij niet tevens hulp-officier van justitie is. Als gemeenteambtenaar is de betrokken politieambtenaar echter onderworpen aan het gezag van den burgemeester. De eenvoudigste oplossing is natuurlijk deze, dat de burgemeester zich rechtstreeks wendt tot het openbaar ministerie. Er zijn op dit gebied natuurlijk nog tal van gevallen te construeeren waarin zich moeilijkheden zullen kunnen voordoen. Laten wij echter hopen, dat dit slechts theoretische mogelijkheden zijn, welke in de praktijk, door een welwillende samenwerking in aller belang worden opgelost.

Wij hebben hiermee dus gezien, dat den politieambtenaar geheimhouding kan worden opgelegd.

Kan hij nu ook van deze verplichting worden ontheven?

Het antwoord op deze vraag moet bevestigend luiden.

De politieambtenaar kan door een boven hem gestelde van de verplichting tot geheimhouding worden ontheven. Uit de ambtelijke verhoudingen volgt zelfs, dat aan den ambtenaar opdracht kan gegeven worden om gegevens, die hij overigens geheim moet houden, aan bepaalde personen of colleges mede te deelen. Wanneer later zou blijken, dat die opdracht ten onrechte was verleend, dan nog zou de ambtenaar, indien hij op grond van die opdracht mededeelingen aan anderen had gedaan, niet strafbaar zijn, aangezien hij zich in dat geval zou kunnen beroepen op artikel 43 W.v.Str.

Volgens dit artikel heft een onbevoegd gegeven bevel de strafbaarheid niet op, *tenzij, het door den ondergeschikte te goeder trouw als bevoegd gegeven werd beschouwd en de nakoming daarvan binnen den kring zijner ondergeschiktheid was gelegen.*

In eenige gevallen kan echter de ontheffing volgens de wettelijke bepaling slechts door een bepáald persoon worden verleend. In die gevallen n.l., waarin den politieambtenaren geheimhouding is opgelegd nopens den persoon van den aangever van een strafbaar feit, houdt deze verplichting tot zwijgen slechts op te bestaan, wanneer de persoon, door wie aangifte is gedaan, verklaard heeft tegen het noemen van zijn naam geen bezwaar te hebben. De wetten welke hier bedoeld worden werden reeds eerder genoemd. [1])

In de hier bedoelde gevallen zal de ambtenaar dus niet ontheven kunnen worden van zijn geheimhoudingsplicht door een boven hem gestelde.

Ik hoop hiermede het ambtsgeheim van de politie in verband met artikel 272 W.v.Str. voldoende belicht te hebben.

In de Nederlandsche jurisprudentie heb ik geen voorbeeld kunnen vinden van een strafzaak tegen een politiebeambte op grond van overtreding van het in artikel 272 W.v.Str. gestelde gebod tot geheimhouding van ambtsgeheimen.

Hieruit zal men natuurlijk nog niet een absoluut bewijs kunnen putten, dat een dergelijke overtreding inderdaad ook nooit

---

[1]) p. 82.

heeft plaats gevonden. Het is immers zeer goed mogelijk, dat men in voorkomende gevallen den voorkeur geeft aan een disciplinaire straf. Een behandeling ter terechtzitting zou het prestige der politie waarschijnlijk niet versterken en door een zeker soort publiek zeker worden uitgebuit om tegen de politie in het algemeen te ageeren.

In de Fransche jurisprudentie daarentegen vindt men een enkel voorbeeld. Met een daarvan wil ik dit hoofdstuk beëindigen.

Een inspecteur van politie, die een foto van een verdachte in een moordzaak openlijk had ten toon gesteld, was deswege vervolgd wegens het misdrijf omschreven in art. 378 c.p. De rechtbank, die hem schuldig verklaarde, gaf daarbij de volgende uitspraak[1]:

Attendu que les termes de l'article 378 c.p. comprennent dans leur généralité tous ceux que leur état ou leur profession rendent dépositaires de secrets; qu'il est certain que c'est en sa qualité d'inspecteur de la sûreté que R., chargé des recherches relatives à l'assassinat de B., a eu connaissance des faits criminels reprochés à Hugot au debut de l'information; que c'est en cette qualité qu'il a encore connu l'arrestation de cet individu et qu'il a pu se procurer les photographies provenant du service anthropométrique, faits et documents auxquels la loi, dans un intérêt général et d'ordre public, a imprimé le caractère confidentiel et secret; — attendu que, en exposant, dans les circon-

---

[1]) D. P. 1896. II. 230.

stances prérappelées les photographies de H. et en livrant ainsi au public le fait de son arrestation pour complicité d'assassinat, le prevenu a trahi un secret qu'il était professionnellement tenu de réspecter;

Par ces motifs, déclare R. coupable: ... d'avoir, au même lieu et à la même époque, révélé, hors le cas où la loi l'y obligeait, un secret qui lui avait été confié à raison de la qualité d'inspecteur de la sûreté.

§ 3. Het ambtsgeheim van de Politie in verband met artikel 218 Wetboek van Strafvordering.

Aan de hand van de daaromtrent ontwikkelde theorieën zullen wij thans onderzoeken of de politieambtenaren behooren tot degenen die zich kunnen beroepen op een verschooningsrecht uit hoofde van hun ambtsgeheim.

Dat er voor de politie een ambtsgeheim bestaat hebben wij reeds gezien. De vraag is echter of de verplichting, die in sommige gevallen op den politiebeambte rust, om tegenover derden over bepaalde feiten en omstandigheden te zwijgen, ook een recht van verschooning met zich brengt.

Een zwijgrecht op grond van art. 218 W.v.Stv. kan, zooals reeds werd uiteengezet, berusten op een wettelijk voorschrift of voortvloeien uit het ambt zelf.

Laten wij allereerst nagaan of er voor de politie sprake zal

kunnen zijn van een zwijgrecht, voortvloeiend uit het ambt als zoodanig.

Wanneer men de verschillende bepalingen nagaat welke betrekking hebben op de repressieve taak der politie, dan zal men deze vraag slechts ontkennend kunnen beantwoorden.

Uit verschillende artikelen in het Wetboek van Strafvordering blijkt duidelijk, dat de politieambtenaar wanneer hij fungeert als opsporingsambtenaar, verplicht is om alles wat hij daarbij bevindt mede te deelen.

Zoo bepaalt art. 152 W.v.Stv.: „De ambtenaren bij de nummers 2, 3, 4, 5 en 6 in artikel 141 vermeld, maken ten spoedigste proces-verbaal op van het door hen opgespoorde strafbare feit of van hetgeen door hen tot opsporing is verricht of bevonden."

De artikelen 155 en 157 leggen den opsporingsambtenaren de verplichting op om de door hen opgemaakte processen-verbaal toe te zenden aan de in die artikelen genoemde autoriteiten.

Ten aanzien van rijksveldwachters, gemeenteveldwachters en de als opsporingsambtenaren aangewezen militairen der Marechaussée beneden den rang van onder-officier bepaalt artikel 158 W.v.Stv. verder, dat deze opsporingsambtenaren, indien het belang van het onderzoek niet gedoogt dat zij bevelen van den officier van justitie afwachten, het onderzoek voortzetten en de narichten inwinnen, die de zaak tot klaarheid kunnen brengen. Van dit onderzoek en de ingewonnen narichten doen zij blijken bij proces-verbaal waarmee zij handelen overeenkomstig de artikelen 155 en 157.

Ook voor de bijzondere opsporingsambtenaren gelden de artikelen 152, 157 en 158 van het W.v.Stv. (a. 159).

In een circulaire van den Minister van Justitie [1]), betreffende het onderzoek in strafzaken, legt deze nog eens de nadruk op de hier genoemde artikelen. De Minister wijst er voorts op, dat de processen-verbaal bij het dossier van de strafzaak moeten worden gevoegd. Verder vestigt de Minister er in in zijn circulaire de aandacht op, dat voor het opsporingsonderzoek in het algemeen heeft te gelden, *dat alle bevindingen die voor een richtige beoordeeling van waarde kunnen zijn, behooren te worden vastgelegd.* *)

Uit de verschillende hier aangehaalde bepalingen blijkt dus wel duidelijk, dat de politiebeambte, als opsporingsambtenaar, in dienst der justitie, niets geheim mag houden van hetgeen hij heeft achterhaald. In dit opzicht heeft hij, zooals Stokvis het zeer juist zegt, eerder een „devoir d'indiscrétion". [2])

Men kan dus niet zeggen, dat der politie een zwijgrecht zou toekomen voortvloeiend uit het ambt als zoodanig. Integendeel, uit het politieambt als zoodanig vloeit, voor hen die dit ambt bekleeden, de verplichting voort om, zooveel als in hun vermogen ligt, alles in het werk te stellen om feiten en omstandigheden, die verborgen gehouden worden, te achterhalen ten einde deze aan de justitie te kunnen mededeelen in het belang van het onderzoek.

---

[1]) Circulaire 20-12-1929, 2de Afd. A, nr. 932. Zie Donner en van Dijk, Wetboek van Strafvordering, derde druk, p. 286.

[2]) Mr. Benno J. Stokvis, Onderzoek aangaande het beroepsgeheim der politie. T. v. S. XLII, afl. 4, p. 399.

*) Curs. v. mij.

Het politieambt is geen vertrouwensambt zooals men wel eens wil doen voorkomen.

Zij die mededeelingen komen doen aan de politie, in verband met gepleegde misdrijven, doen dit niet in het volste vertrouwen, dat hun mededeelingen geheim zullen gehouden worden. Zij weten zeer goed, dat de politie, de door hen verstrekte gegevens te bevoegder plaatse zal mededeelen. Degenen, die, om welke redenen dan ook, bij de politie komen om aangifte te doen of inlichtingen te geven in verband met plaats gevonden misdrijven, verwachten allerminst, dat de *inhoud* hunner mededeelingen geheim gehouden zal worden. De wetenschap, dat het tot een der voornaamste plichten van de politie behoort om, in verband met gepleegde strafbare feiten, zooveel mogelijk gegevens te verzamelen, houdt juist velen er van af om al te veel aan de beoefenaren van dit ambt mede te deelen. Het is een onbetwistbaar feit, dat de doorsnee burger in het algemeen niet gaarne met de politie „in aanraking komt."

Wel komt het meermalen voor, dat degene, die iets wil openbaren, den eisch stelt, dat zijn *naam* geheim gehouden zal worden.

In het vorige hoofdstuk is vastgesteld, dat het persoonlijk belang, dat iemand kan hebben bij geheimhouding, irrelevant is en dat het beloven van geheimhouding alleen geen ambts- of beroepsgeheim schept, terwijl er in een dergelijk geval van een verschooningsrecht zeker geen sprake kan zijn.

Ten deze verklaart Merula[1]: „Ook en wordt niemand geëxcuseerd van getuigenis der waarheid te geven, doordien hij beloofd zoude mogen hebben, de daad waarover hij gevraagd wordt, aan niemand te reveleeren. Nochte ook omdat hij zoude geswooren hebben geen getuigenisse in de zaake te zullen geven."

Uit een vonnis van 7 December 1852 blijkt, dat in de jurisprudentie een zelfde opvatting wordt gehuldigd. De Arrondissements-Rechtbank te Haarlem gaf in haar vonnis o.m. de volgende overweging: „dat het in het oog der wet niets ter zake doet, of de directeur geheimhouding aan zijne berichtgevers beloofd heeft, vermits hij zich, door deze geheel vrijwillige daad, niet kan onttrekken aan de verpligting, welke, volgens de eerste alinea van artikel 65 Strafvordering (oud), op hem rust, terwijl in de derde alinea ook geene melding wordt gemaakt van personen, die geheimhouding beloofd hebben; maar alleen van personen, die, uit hoofd van hunnen stand, beroep of wettige betrekking, tot geheimhouding verpligt zijn." [2])

In zijn artikel over het beroepsgeheim van de politie vestigt Gomperts hierop ook de aandacht waar hij zegt: „Bovendien: het ambtsgeheim, voor zoover wettelijk erkend, berust op het algemeene karakter van het ambt, en zeer bepaald niet op de omstandigheid (die zich al of niet kan voordoen), dat een be-

---

[1]) Merula, Manier van Procedeeren in de Provintien van Hollandt, Zeelandt en West-Frieslandt, belangende civile zaken. Lib. IV. Tit. LXV, cap. IV.

[2]) W. 1391.

paald persoon een ander iets meedeelt onder het zegel van geheimhouding.[1])

Laten wij thans aan de hand van hetgeen hier is gesteld eens nader de moordzaak M. beschouwen.

Tijdens de behandeling van de moord aan de Oostzeedijk te R. voor het Bossche Gerechtshof werd de rechercheur van politie N., uit Rotterdam, als getuige gehoord. Deze rechercheur had in de betrokken zaak op last van zijn superieuren opsporingen verricht. Blijkens de notulen der terechtzitting legde de getuige de navolgende verklaring af.[2])

„Ik heb een gesprek gehad met twee publieke vrouwen te Rotterdam, die mij mededeelden, dat zij mij inlichtingen konden geven omtrent den moord op M.; dat ik haar moest beloven dat ik hare namen niet zou noemen en dat zij, indien hare namen toch bekend werden, alles zouden heeten te liegen.

Deze vrouwen verklaarden daarop, dat M. en P. homosexueelen zouden zijn, hetgeen bekend was aan Y. en Z.; dat deze personen van deze wetenschap partij hebben getrokken: dat zij aan P. reeds *f* 5000.— hadden afgeperst; dat M. echter weigerde te betalen of dreigde met aangifte; dat dit hem ten slotte het leven heeft gekost; dat M. niet door P. is vermoord, doch dat deze wel weet door wien hij is vermoord, namelijk door

---

[1]) Mr. B. Gomperts, Heeft de politie een beroepsgeheim? Alg. Handelsblad 5 April 1931.

[2]) In de jurisprudentie vindt men deze zaak niet vermeld. Doordat mij inzage werd verleend der betreffende stukken, ben ik in staat een en ander hier weer te geven.

Y. en Z.; dat die beide personen ook een inbraak hadden gepleegd te Rotterdam."

De raadsman van verdachte vordert dat getuige N. de namen zal noemen van de personen, die hem voormelde mededeelingen hebben gedaan.

De getuige verklaart:

„Ik heb aan bedoelde vrouwen beloofd hare namen niet te noemen. Het komt meermalen voor, dat ik aan personen, aan wie ik omtrent politiezaken, die ik als rechercheur van politie moet onderzoeken, inlichtingen verzoek, beloof hunne namen niet te zullen noemen. Ik moet die belofte wel doen om achter de waarheid te komen, daar die personen anders weigeren te verklaren.

Op grond, dat mijn beroep van rechercheur van politie mij derhalve tot geheimhouding verplicht, wensch ik mij te verschoonen van het beantwoorden van de mij door den raadsman van verdachte gestelde vraag."

Tot zoover de verklaring van den getuige. Uit hetgeen deze naar voren bracht kan men naar mijn meening niets anders afleiden dan dat de getuige zich op een verschooningsrecht beriep, omdat hij als politiedienaar, in zijn functie als opsporingsambtenaar, ter bekoming van inlichtingen, vaak geheimhouding zou moeten beloven om achter de waarheid te komen. Zijn beroep grondde hij dus feitelijk op de *beloofde* geheimhouding. Immers, zoo zeide deze politieambtenaar, het komt meermalen voor dat ik geheimhouding moet beloven om iets te weten te komen en hieruit leidde hij af, dat „derhalve" zijn beroep (beter

gezegd: ambt) als rechercheur een verplichting tot geheimhouding meebracht.

Ook het Hof vatte de verklaring van getuige N. aldus op, hetgeen blijkt uit de beschikking die het gaf na eerst in raadkamer te zijn gegaan. Deze beschikking luidde als volgt:

„Het Gerechtshof,

Overwegende, dat de getuige N. zich heeft verschoond van het beantwoorden van eene hem door den raadsman van den verdachte gestelde vraag, *op grond dat die vraag betreft een feit, hetwelk hem in zijn beroep van rechercheur van politie onder geheimhouding is toevertrouwd en hij uit hoofde van zijn voormeld beroep verplicht is die geheimhouding te bewaren* *);

Overwegende, dat het Hof zich met dien grond van verschooning vereenigt en derhalve van oordeel is, dat de getuige N. zich terecht heeft verschoond van het beantwoorden van voormelde vraag.

Acht het beroep van den getuige op zijn recht van verschooning gegrond.

Weigert, dat dien getuige die vraag zal worden gesteld."

Tot zoover de beschikking van het Hof, welke naar mijn bescheiden meening niet toegejuicht kan worden.

Wij hebben reeds gezien, dat een belofte tot geheimhouding geen ambts- of beroepsgeheim schept, zoodat er dus van een verschooningsrecht, dat daarop gegrond zou zijn zeker geen sprake kan zijn. Er kan hier ook geen sprake zijn van een zwijgrecht voortvloeiend uit het ambt als zoodanig.

Ook al zoude men eens willen aannemen, dat een belofte tot

*) Curs. v. mij.

geheimhouding eene verplichting tot zwijgen met zich zou brengen, dan nog kon er geen sprake van zijn dat de betrokken rechercheur voor den rechter mocht zwijgen, daar zijn ambt als opsporingsambtenaar uitdrukkelijk met zich brengt om omtrent alle bevindingen rapporten of processen-verbaal op te maken. Wij hebben dit reeds aangetoond aan de hand van verschillende daaromtrent bestaande bepalingen in het Wetboek van Strafvordering. Bovendien moet men voor oogen houden, dat al het opsporingsonderzoek dient tot verzamelen van gegevens voor het eindonderzoek.

De politie mist dus ten eenenmale de bevoegdheid om geheimhouding toe te zeggen, ook voor het geval dat de rechter haar tot spreken zou verplichten.

Dat er voor den politiebeambte, als hulporgaan der Justitie, geen sprake kan zijn van een verschooningsrecht, volgt ook hieruit, dat zelfs de beoefenaar van een wezenlijk vertrouwensberoep, namelijk de medicus, zich niet op een verschooningsrecht kan beroepen, wanneer hij door de Justitie als deskundige is benoemd en in dat geval dus a.h.w. fungeert als hulporgaan. Waar dus zelfs de beoefenaren van een vertrouwensberoep in sommige gevallen verplicht zijn hun diensten te verleenen, daar zal hij, wiens speciale taak het is de Justitie behulpzaam te zijn, zich daaraan toch zeker niet kunnen onttrekken.

Hiermede is dunkt mij voldoende aangetoond, dat de beslissing van het Hof, waar het een verschooningsrecht erkent, omdat het beroep van rechercheur met zich zou brengen, dat beloofde geheimhouding in acht wordt genomen, niet te verdedigen is.

Heeft het Hof wellicht zelf aangevoeld, dat deze uitspraak aanvechtbaar was en er daarom aan toegevoegd: „Weigert, dat dien getuige die vraag zal worden gesteld"?

Door deze laatste toevoeging maakte het Hof gebruik van de bevoegdheid neergelegd in artikel 288 W.v.Stv.

In een artikel, dat Tak over deze aangelegenheid schreef,[1]) werpt hij de vraag op of het Hof wellicht de Bosch Kemper op deze kwestie heeft nageslagen.

Deze zegt hieromtrent het navolgende: „Of hulpofficieren als policieambtenaren geregtigd zijn de middelen geheim te houden, waardoor zij op het spoor van misdrijven gekomen zijn, schijnt eenigszins twijfelachtig, daar de openbaring van die middelen dikwijls de ontdekking van andere misdrijven onmogelijk maakt. Het komt mij echter voor, dat deze vraag ontkennend moet worden beantwoord, daar er, volgens de wet, geene geheime policie bestaat[2]), en de kennis der aangewende middelen dikwijls op het spoor van bewijzen brengt, zonder welke een schuldige misschien vrijgesproken, of een onschuldige veroordeeld zoude worden."[3])

---

[1]) W. 12259.

[2]) Het is wel van belang er op te wijzen, dat de rijksveldwachters-rechercheurs — voor wie een geheime instructie bestaat en die, volgens Blok en Besier (l.c. I, p. 429) in het bijzonder gebezigd worden voor uitgebreide, moeilijke en voorloopig in het geheim te voeren onderzoekingen — wanneer zij met de opsporing van gepleegde strafbare feiten zijn belast, eveneens moeten handelen naar de voorschriften, neergelegd in het Wetboek van Strafvordering betreffende de opsporingsambtenaren en hun taak. Men zie circ. Min. v. Just. Donner en v. Dijck, l.c. p. 288.

[3]) l.c. II, 490.

Deze opvatting is geheel in overeenstemming met hetgeen eerder werd uiteengezet.

Het is natuurlijk zeer goed mogelijk, dat het de taak van de opsporingsambtenaren in meerdere of mindere mate vergemakkelijkt, wanneer zij onder bepaalde omstandigheden een belofte tot geheimhouding kunnen doen, maar daaruit kan men geen verschooningsrecht distilleeren, daar, het zij nogmaals herhaald, de politie geheimhouding belovende (zonder voorbehoud), iets doet wat buiten haar competentie ligt. [1])

Voor zoover haar repressieve functie betreft, bestaat er dus voor de politie geen zwijgrecht, voortvloeiend uit het ambt als zoodanig.

Ook waar het betreft haar preventieve taak zal er van een verschooningsrecht, op dezen grond berustende, geen sprake kunnen zijn.

Wanneer een politiebeambte als getuige wordt opgeroepen voor den strafrechter om verklaringen af te leggen in een zaak, waarbij hij geen aandeel had in het opsporingsonderzoek, dan zal hij in een dergelijk geval verplicht zijn om alles mede te deelen wat hij in zijn functie heeft achterhaald.

De Staat verplicht zijn burgers, door verschillende wettelijke bepalingen, om mede te werken aan de bestrijding van de misdaad (art. 160 en 213, 214, 221, 289 W.v.Stv.).

---

[1]) Het plaatsen van een bericht in een dagblad, waarin door de politie verzocht wordt om inlichtingen aangaande een of andere zaak, onder mededeeling dat geheimhouding in acht wordt genomen, zonder eenig voorbehoud, is m.i. dan ook niet juist. Men zie Maasbode 2-6-1933 Avb.

Voor ambtenaren gaat deze verplichting nog verder, hetgeen b.v. blijkt uit de bepaling van art. 162 W.v.Stv., waar is vastgelegd, dat openbare colleges en ambtenaren, die bij de uitoefening van hun functie kennis bekomen van een strafbaar feit, met welks opsporing zij niet belast zijn, verplicht zijn daarvan onverwijld aangifte te doen.

Waar dus de ambtenaren in het algemeen verplicht zijn om mede te werken aan de bestrijding van de misdaad, daar zal zeer zeker de politieambtenaar, wiens bijzondere taak dit is, daartoe alle medewerking moeten verleenen. Door aan den rechter inlichtingen te onthouden, die hij bij de uitoefening van zijn functie heeft achterhaald, zou hij iets doen wat in strijd is met den aard van zijn ambt.

Met dit al meen ik voldoende aangetoond te hebben, dat er voor de politie — niettegenstaande haar ambt als zoodanig vaak geheimhouding vordert — geen sprake kan zijn van een verschooningsrecht in strafzaken, daar dit in strijd zou zijn met de door haar te vervullen functie.

Een verschooningsrecht kan echter ook zijn grond vinden in een wettelijk voorschrift.

Er is reeds eerder op gewezen, dat in verschillende bijzondere wetten aan politieambtenaren een verplichting tot geheimhouding wordt opgelegd.

Kunnen de betrokken politiebeambten nu aan bedoelde wetsbepalingen een verschooningsrecht ontleenen?

In vrijwel alle gevallen waarin aan politiebeambten een bijzondere geheimhoudingsplicht wordt opgelegd, vindt men de

bepaling, dat de verplichting tot geheimhouding slechts geldt, voor zoover zij niet in strijd is met de bepalingen der bijzondere wet zelf of van eene andere wet.

Zoo legt art. 27 lid 1 der Warenwet (19 Sept. 1919 S. 581) aan de daar genoemde ambtenaren een verplichting tot geheimhouding op, „voor zoover die geheimhouding niet in strijd is met de bepalingen van deze wet of van eene andere wet."

Door een dergelijke toevoeging geeft de wetgever te kennen, dat door de hier opgelegde verplichting tot zwijgen de bepalingen der algemeene wet niet ter zijde worden gesteld. In die gevallen geldt dus niet de regel: „Lex specialis derogat lege generali." Zoo zullen dus voor den politiebeambte de bepalingen van het wetboek van strafvordering, die hem verplichten tot het opmaken van proces-verbaal van hetgeen hij heeft bevonden, van kracht blijven.

Zoo zal ook zijn verplichting tot het afleggen van getuigenis blijven bestaan.

Anders is het echter gesteld, wanneer ten aanzien van de opgelegde geheimhouding geen restrictie is gemaakt in de bijzondere wet.

Naast de verplichting tot geheimhouding van hetgeen zij bij de uitoefening van hun functie hebben achterhaald — meestal betreffende bedrijfsgeheimen — wordt in sommige gevallen, aan de in de bijzondere wet genoemde ambtenaren, nog afzonderlijk ten aanzien van een ander feit geheimhouding opgelegd. Ik bedoel hier namelijk die gevallen waarbij aan de aangewezen ambtenaren een geheimhoudingsplicht wordt opgelegd nopens de

namen der personen die aangifte deden van eene overtreding der betreffende wet.

En dergelijke bepaling vindt men in de Arbeidswet (a. 86), Huisarbeidswet (a. 18), Röntgenstralenwet (a. 10), Steenhouwerswet (a. 25), Stuwadoorswet (a. 24) en Warenwet (a. 27).

Waar men in de hier genoemde gevallen geen beperkende bepalingen vindt — alleen wordt ten overvloede vastgelegd, dat de geheimhouding niet geldt tegenover dengene aan wiens bevelen de ambtenaar krachtens zijn ambt is onderworpen —, zullen voorschriften welke in strijd zijn met dit wettelijk voorschrift hier niet van kracht zijn.

Wil een dergelijke bepaling effect sorteeren dan zal de betrokken opsporingsambtenaar aan wien de aangifte werd gedaan, de naam van den aangever dus b.v. niet moeten vermelden in zijn proces-verbaal. Immers dit wordt later bij het dossier gevoegd, zoodat alsdan zoowel verdachte als verdediger daarvan kennis kunnen nemen.

In de hier bedoelde gevallen zal dus, wanneer de betrokken opsporingsambtenaar als getuige is gedagvaard en hem wordt gevraagd wie de aangifte deed, hij zich hieromtrent van het afleggen van getuigenis kunnen verschoonen, op grond van een wettelijke verplichting tot geheimhouding.

Immers men kan niet zeggen dat de opsporingsambtenaar krachtens zijn ambt onderworpen zou zijn aan de bevelen van den rechter. [1])

---

[1]) Krachtens art. 177[1] staat hij wel onder de bevelen van den R. C.

Behoudens het hierboven reeds besproken geval heb ik in de Nederlandsche jurisprudentie geen tweede geval kunnen vinden, waarbij in een strafzaak een beroep op een verschooningsrecht werd gedaan door een politiebeambte op grond van een ambtsgeheim.

In de Fransche jurisprudentie daarentegen vindt men hiervan verschillende voorbeelden waarvan ik er hier een wil weergeven.

Het betreft hier eveneens een geval waarbij een politiebeambte weigerde de namen te noemen van hen, die hem de inlichtingen hadden verschaft welke hij aan den rechter mededeelde. Ook hier was geheimhouding beloofd.

Het arrest van het Hof van cassatie luidde als volgt[1]:

„La Cour: ... En ce qui touche le moyen pris de la violation de l'art. 80 c. instr. crim. et de la fausse explication de l'art. 378 c. pén., en ce que trois témoins se seraient illégalement retranchés derrière un prétendu secret professionnel pour ne pas répondre aux questions de la défense; — Attendu que si tout témoin doit fournir son témoignage sur les faits dont la preuve est recherchée par la justice, la loi détermine certaines exceptions qui, par des considérations d'intérêt public et de haute moralité, permettent au témoin de s'abstenir; — Attendu, en effet, qu'il a le droit et le devoir de ne donner aucune explication sur des faits dont il n'aurait eu connaissance qu'à raison de sa profession et qui ne lui auraient été révélés qu'à titre confidentiel; — Attendu que le commissaire de police, qui se refuse

---

[1]) D.P. 1899, I, 171.

sur une question de la défense, à divulguer les noms des personnes qui lui ont communiqué les renseignements qu'il donne à la cour d'assises, invoque à bon droit l'obligation du secret professionnel, *alors surtout que ces renseignements ont été reçus, comme dans l'espèce, sous le sceau du secret et avec l'engagement formel de ne pas révéler ces noms.*" *)

De Pasicrisie Belge, welke dit arrest eveneens weergeeft, teekent hierbij o.a. zeer terecht aan: „Nous nous demandons si, au contraire, les fonctions judiciaires des commissaires de police ne consistent pas précisement et principalement à receuillir des renseignements pour les communiquer à la justice." [1])

Tot hiertoe hebben wij steeds alleen het oog gehad op een verschooningsrecht in de strafprocedure. Wij zijn daarbij tot de conclusie gekomen, dat der politie een dergelijk recht niet competeert (behoudens enkele uitzonderingen), omdat dit in strijd is met speciale verplichtingen, die het politieambt meebrengt waar het betreft het strafproces.

Men kan nu zonder meer hieruit niet concludeeren, dat men ook in civiele gedingen geen verschooningsrecht voor de politie zou kunnen erkennen.

Immers bij de civiele procedure hebben de bepalingen van het wetboek van strafvordering, die leidden tot bovengenoemde conclusie geen invloed.

---

*) Curs. v. mij.

[1]) Pasicrisie Belge 1900, IV, 17.

Bij de verhoudingen tusschen de burgers onderling (huur, koop, enz. enz.) zorgen deze zelf, zij het langs wettelijk voorgeschreven weg, voor de handhaving hunner rechten. De politie heeft zich in die verhoudingen niet te mengen. Er is daarom naar mij voorkomt alle aanleiding om speciaal bij het politieambt een onderscheid te maken tusschen strafproces en civiele procedure, waar het betreft het verschooningsrecht.

De aandacht zij er op gevestigd dat het hier gemaakte onderscheid dus speciaal niet berust op de stelling, die door sommigen wordt verdedigd, dat in het algemeen het verschooningsrecht in civilibus ruimer zoude zijn dan in het strafgeding. Deze opvatting wordt dan verdedigd met de bewering, dat het algemeen belang, dat de bestraffing van de misdaad vordert, in strafzaken een belangrijke rol speelt, terwijl in civiele gedingen slechts de particuliere belangen van twee partijen op het spel zouden staan. Men kan hiertegenover echter stellen, dat bij het civiele geding het algemeene belang eveneens een rol speelt, daar het belang eener goede rechtsbedeeling toch zeker als zoodanig is aan te merken.

Waar het door ons gestelde onderscheid op een anderen grond berust, willen wij deze kwestie hier verder buiten beschouwing laten.

Er zal in sommige gevallen bij een enquête, voor een als getuige gehoorden politiebeambte, zeker sprake kunnen zijn van een recht van verschooning op grond van zijn ambtsgeheim. Wij hebben gezien, dat er voor de politie vaak een verplichting tot geheimhouding bestaat, welke uit den aard van het ambt

voortvloeide. Zoo b.v. zal zij moeten zwijgen over feiten welke haar bekend zijn uit geseponeerde zaken.

Men kan nu zeggen, dat, wanneer een politiebeambte omtrent dergelijke gegevens wordt ondervraagd bij een enquête, hij zich terecht op een verschooningsrecht kan beroepen. Immers de betreffende gegevens is hij bij de uitoefening van zijn ambt als zoodanig te weten gekomen en het algemeen belang eischt dat hij deze feiten zelfs voor den rechter in civilibus geheim houdt.

In dergelijke gevallen toch gaat het algemeene belang, dat eischt dat de voor de Justitie verzamelde gegevens ook slechts gebruikt worden voor justitieele doeleinden, boven het belang dat partijen hebben bij het vinden der materieele waarheid.

De juistheid dezer opvatting vindt o.a. bevestiging in een circulaire van den Minister van Justitie handelende over „Inzage van stukken van strafrechtelijk onderzoek voor civiele doeleinden." [1])

In deze circulaire wordt o.m. gezegd: „Is een zaak niet ter terechtzitting aanhangig gemaakt, dan zal kennisneming van eenig stuk van het ingestelde strafrechtelijk onderzoek, zooals een proces-verbaal van verhoor door de politie of door den Rechter-Commissaris, als regel niet kunnen worden toegestaan. Dergelijke stukken toch staan krachtens hun aard uitsluitend ter kennisneming van personen met justitieele functies belast; voorts brengen de belangen van het strafrechtelijk onderzoek en ook die van de daarin betrokken personen, met name den

---

[1]) W. 12872 (8).

verdachte, mede, dat hetgeen daarbij blijkt niet publiek domein wordt."

Het is wellicht dienstig door middel van een voorbeeld het hier uiteengezette nader toe te lichten.

Een gehuwd persoon A. is, toen hij zich met een vrouw had afgezonderd, beroofd en heeft hiervan aangifte gedaan bij de politie. Deze heeft de zaak onderzocht maar wegens een of andere omstandigheid is het niet tot een strafrechtelijke vervolging gekomen.

De vrouw van A. vindt in de verschillende wangedragingen van haar man aanleiding om een echtscheiding aan te vragen. Zij heeft op een of andere wijze, b.v. door bemiddeling van een particulier recherchebureau, het een en ander vernomen van de beroovingsgeschiedenis en laat nu, om het wangedrag van haar man in rechte te staven, een inspecteur van politie, van de sectie waar de berooving heeft plaats gehad, als getuige dagvaarden.

Deze zal zich nu terecht, op grond van zijn ambtsgeheim, kunnen beroepen op een verschooningsrecht.

Bij de besprekingen, die ik met tal van politieautoriteiten mocht voeren aangaande het probleem van het ambtsgeheim, bleek dat men in het algemeen nogal gekant is tegen het laten getuigen van politieambtenaren in civiele zaken. Sommigen waren hiertegen zoo gekant, dat zij te kennen gaven, dat zij, wanneer een hunner ondergeschikten als getuige zou worden opgeroepen in civilibus, alles in het werk zouden stellen om dit tegen te werken. Een zoodanige opvatting lijkt mij niet geheel

juist, waar immers de mogelijkheid van een verschooningsrecht open staat.

Een algemeene regeling van deze materie lijkt wel gewenscht.

In de Nederlandsche jurisprudentie vindt men een enkel geval, waarbij een politiebeambte in civilibus een beroep deed op zijn verschooningsrecht, dat echter niet erkend werd.

De Arrondissements-Rechtbank te Rotterdam meende dat een Commissaris van Politie niet behoorde tot degenen, die uit hoofde van art. 1946, 3e lid, zich kunnen verschoonen van het afleggen van getuigenis. Zij motiveerde deze uitspraak als volgt:

„Gehoord den ter dezer teregtzitting opgeroepen persoon van Mr. C., verzoekende verschoond te blijven van het afleggen van getuigenis, op grond, dat de feiten, vermeld in de aan hem beteekende dagvaarding, zouden betreffen omstandigheden, waarvan de wetenschap, hem in zijne betrekking van Commissaris van Politie zoude zijn toevertrouwd, terwijl hij uit hoofde van die betrekking tot geheimhouding zou verpligt zijn;

Gehoord den procureur der eischeresse enz.

Overwegende, dat de bewering als zouden de feiten, eenen Commissaris van Politie in het publiek belang toevertrouwd, voor geene openbaarmaking, in het belang van dezen of geenen privaat-persoon, (gelijk de eischeresse ten deze) vatbaar zijn, niet aannemelijk is voorgekomen, — bij gebreke eener wettelijke bepaling, waarbij zoodanige geheimhouding aan de ambtenaren van politie is opgelegd, terwijl ook geene andere bepalingen uit Instructiën als anderszins zijn bijgebragt, waaruit zoodanig verbod voor eenen Commissaris van Politie zouden voortvloeien;

O. enz.

Gezien art. 1946 B.W.;

Verklaart de redenen van verschooning, door den Heer Mr. C. aangevoerd, voor niet voldoende, en gelast, dat tot zijn verhoor, als getuige, zal worden overgegaan." [1])

---

[1]) Regtsgeleerd Bijblad 1861, p. 303. Zie ook W. 12864 (R.C. Assen 11-1-1934).

NABESCHOUWING.

Van juridisch standpunt bezien zijn wij dus tot de conclusie gekomen, dat voor de politie in strafzaken een verschooningsrecht niet aanvaard kan worden.

Wanneer het dus van groot algemeen belang kan zijn, zooals van politiezijde wordt naar voren gebracht en hetgeen ook wel aannemelijk is, dat zekere bijzonderheden, deel uitmakende van hare wetenschap, geheim blijven, dan zal derhalve op een andere wijze aan dit verlangen tegemoet gekomen moeten worden, daar een beroep op artikel 218 W.v.Stv. faalt.

Wanneer men de verschillende artikelen, die het licht zagen over het ambtsgeheim van de politie, nader beschouwt, dan blijkt, dat de wensch tot geheimhouding zich hoofdzakelijk beperkt tot de bronnen van wetenschap.

Het zoude een eisch van politietaktiek zijn, dat de politie in sommige gevallen daaromtrent geheimhouding in acht zoude kunnen nemen. Men kan zonder meer niet zeggen, dat dit een onredelijk verlangen zou zijn, immers de wetgever heeft, zooals wij gezien hebben, in sommige gevallen, zelfs onder strafbedreiging, verboden, dat de namen van de aangevers zonder hunne toestemming bekend gemaakt zouden worden.

Daarmee is dus te kennen gegeven, dat er inderdaad belangen kunnen zijn die geheimhouding eischen.

Aan de wenschen van de politie hieromtrent zal echter tegemoet gekomen kunnen worden ook zonder de erkenning van een verschooningsrecht.

Daar dit voor de beoordeeling der zaak niet steeds noodig is, zal de opsporingsambtenaar in zijn proces-verbaal niet altijd in alle bijzonderheden behoeven weer te geven waarom hij tot een bepaalde handeling is overgegaan of van wie hij een of andere inlichting heeft ontvangen, waardoor hij in staat was verdere nasporingen met succes te verrichten.

Artikel 153 W.v.Stv. bepaalt, dat het proces-verbaal van den opsporingsambtenaar „zooveel mogelijk" de redenen van wetenschap moet opgeven.

Wanneer dus verzuim daarvan geen afbreuk doet aan de bewijskracht, kunnen de redenen van wetenschap gevoegelijk buiten vermelding blijven.

Meent b.v. de Officier van Justitie, dat nadere gegevens, in verband met het bewijs, noodig zijn, dan kunnen deze altijd nog bij aanvullend proces-verbaal worden ter kennis gebracht. Voor den opsporingsambtenaar blijft bovendien de mogelijkheid open om aan zijn chef mede te deelen op welken grond hij bepaalde gegevens buiten beschouwing heeft gelaten.

„Wanneer men het dossier van een strafzaak bestudeert" — aldus Taverne [1]) —, „stuit men veelal op Lücken en de ervaren

---

[1]) Prof. Mr. B. M. Taverne, Het beroepsgeheim van de Politie. N. J. b. 1931, p. 241.

rechter begrijpt dan heel goed, dat de reden, waarom een rechercheur zich naar een bepaald perceel begeeft en daar plotseling den geheelen buit aantreft, wordt verzwegen."

Met nadruk zij er echter op gewezen, dat de opsporingsambtenaren in ieder geval verplicht zijn om alle gegevens, die men van hen verlangt en welke zij in staat zijn te verstrekken, mede te deelen aan de autoriteiten onder wier bevelen zij staan krachtens hun ambt.

„De justitieele ambtenaar, de voelhoorn van den Officier van Justitie en den Hulp-Officier van Justitie, zal, zooals van zelf spreekt, aan zijn chefs niets onthouden, dat kan dienen om de zaak tot klaarheid te brengen. Hij zal hun niets van zijn wetenschap onthouden, opdat zij tot in alle détails een absoluut juist oordeel over de strafzaak hebben, want het onthouden van détails aan den Officier van Justitie of den Hulp-Officier van Justitie kan en zal veelal leiden tot een onjuiste voorstelling van zaken." [1])

Ik vestig hierop de aandacht omdat ik bij besprekingen, die ik, over het onderwerp hierboven uiteengezet, mocht voeren, bemerkte, dat men somwijlen de opvatting was toegedaan, dat ook tegenover de ambtenaren van het openbaar ministerie sommige feiten of omstandigheden konden verzwegen worden.

Wanneer b.v. een officier van justitie zou vragen van wie een bepaalde inlichting was verkregen, meende men zich er van af te kunnen maken door b.v. mede te deelen, dat de naam van den

---

[1]) C. Hanewinckel, Heeft de politie een beroepsgeheim? Maandblad v. d. Bond v. Hoogere politieambtenaren in Ned., 1932, nr. 87, pag. 6.

aangever niet bekend was. Dit zou dan meestal geschieden in die gevallen, waarbij de aangever, b.v. een „versliegeraar", verzocht had zijn naam niet te noemen.

Hoewel ik dergelijke opvattingen niet vaak ontmoette, meen ik toch op de onjuistheid er van te moeten wijzen.

Door derhalve, in gevallen waarin zulks niet noodig is, in het proces-verbaal bijzonderheden achterwege te laten, zal de politie zelf aan haar eigen wenschen tegemoet kunnen komen.

Verder blijft de mogelijkheid bestaan, dat het Openbaar Ministerie een zaak seponeert omdat de belangen, die een aangever kan hebben bij geheimhouding van zijn naam, van meer gewicht zijn dan het algemeen belang, dat eischt, dat de misdadiger worde gestraft.

Is een zaak eenmaal ter terechtzitting in onderzoek en worden aan een politieman-getuige vragen gesteld, welke in verband met het politiebelang geheim gehouden moeten worden, dan zal de Rechtbank op grond van artikel 288 W.v.Stv. kunnen beslissen, dat de vraag niet gesteld zal worden, omdat de beantwoording daarvan in strijd zou zijn met het politiebelang en dus met het Staatsbelang.

Hieromtrent leest men bij de Bosch Kemper het volgende: „Het gewigt der zaak gebiedt echter den rechter, niet, dan in geval van wezenlijke noodzakelijkheid, gebruik te maken van de bevoegdheid, om die policiegeheimen uit te vorschen. Het Hof schijnt mij zelfs de bevoegdheid te hebben, te beletten, dat aan zoodanige vragen gehoor worde gegeven. [1])

---

[1]) l.c. II 490.

Wij hebben hiermee verschillende mogelijkheden aangegeven waardoor aan de wenschen van de politie tegemoet gekomen kan worden.

Er zijn ook nog wel andere wijzen aangegeven waarop het gestelde doel bereikt zou kunnen worden, maar deze leiden daartoe m.i. niet.

Zoo ziet men wel heil in de sluiting der deuren bij het hooren van een getuige, die mededeelingen heeft te doen, welke uit politieoogpunt bezien, niet voor iedereen bestemd zijn. Dit zal echter dunkt mij weinig effect sorteeren. Immers de verdachte, voor wie juist in de eerste plaats sommige omstandigheden verborgen moeten blijven (b.v. naam van den aangever) en diens raadsman, blijven aanwezig.

Ook het doen afleggen van de getuigenis buiten tegenwoordigheid van den verdachte leidt niet tot het beoogde doel, daar artikel 292[2] W.v.Stv. op straffe van nietigheid voorschrijft, dat de verdachte na wederom te zijn binnengeleid, onmiddellijk wordt onderricht van hetgeen in zijne afwezigheid is voorgevallen.

Waar een conflict als hier bedoeld voor den politieman-getuige, niet vaak zal voorkomen, hetgeen ook uit de praktijk wel blijkt, is het voor zoover ik daarover kan oordeelen, geen onoverkomelijk gemis, dat daaromtrent geen bijzondere bepalingen bestaan.

LITTERATUUR.

Baart de la Faille, Mr. C. B., Strafbare schending van geheimen. 1884.

Beukers, A. C. M., Het beroepsgeheim van den medicus. 1915.

Binding, Dr. K., Grundrisz des gemeinen deutschen Strafprozeszrechts. 1881.

Blanche, A., Etudes pratiques sur le code pénal. T.V. 1870.

Blok, Mr. A. J. en Besier, Mr. L. Ch., Het Nederlandsche Strafproces. 1925.

Bosch Kemper, Jhr. Mr. J. de, Wetboek van Strafvordering. 1838.

Bruyn, Mr. J., Het beroepsgeheim en de verplichting tot afleggen van getuigenis in het burgerlijk geding. 1892.

Fau, F., Le secret professionnel. 1912.

Faustin Hélie, Traité de l'Instruction criminelle. 1845—1857 T.V.

Finger, Prof. Dr. A., Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts. Bes. Teil. Bd. VIII. 1906.

Frank, Dr. A., Das Strafgesetzbuch für das deutsche Reich. 1908.

Garçon, E., Code Pénal annoté. 1901—1906.

Garraud, R., Traité théorique et pratique du droit pénal français. 2e éd. 1901—1906. T.V.

Garraud, R., Traité théorique et pratique d'instruction criminelle et de procédure pénale. T. II. 1909.

Gransee, Dr. G., Das Berufsgeheimnis und sein strafrechtlicher Schutz im geltenden Recht und den Entwürfen. 1928.

Haarman, J. W., Geschiedenis der politie in Nederland. 2e dr. 1933.

Hallays, A., Le secret professionnel. 1890.

Hamel, Prof. Mr. G. van, Strafrecht. 4e dr. 1927.

Hiltermann, Mr. Th. I. B., De advocaat als raadsman, verdediger en getuige in het strafproces. 1885.

Hiltermann, Mr. Th. I. K. M., Het beroepsgeheim van den journalist. 1910.

Königswarter, Mr. L. J., Bijdragen tot regtsgeleerdheid en wetgeving. 1838. XII.

Köster Henke, W. L. H., Overdenkingen op politiegebied. 1912.

Lamberts Hurrelbrink, Mr. L. H. J., Iets over schending van geheimen. 1880.

Liszt, Dr. Fr. von, Lehrbuch des deutschen Strafrechts. 1919.

Mostart, C. M. J. en Spanjer, Mr. Dr. A., Praeadviezen over het ambtsgeheim van den notaris voor de alg. verg. der Broederschap van Cand. Not. 1934.

Muteau, Ch., Du secret professionnel. 1870.

Nederlandsche Juristenvereeniging, Handelingen der. 1905.

Noyon, Mr. F. J., Het wetboek van Strafrecht, 4e dr. 1926.

Pinto, Mr. A. A. de, Handleiding tot het wetboek van Strafvordering. 2e dr. 1882.

Sandheim, H., Die unbefugte Offenbarung von Privatgeheimnisse nach § 300 St.G.B. 1904.

Sauter, Dr. Fr., Das Berufsgeheimnis und sein strafrechtlicher Schutz.

Seréxhe, Dr. F., Die Verletzung fremder Geheimnisse. 1906.

Simons, Prof. Mr. D., Leerboek van het Nederlandsche Strafrecht, 5e dr. 1927.

Smidt, Mr. H. J., Geschiedenis van het wetboek van Strafrecht, 2e dr. 1891.

Smidt, Mr. H. J., Het wetboek van Strafvordering en de geschiedenis der wijzigingen. 1887.

Thijssen, J. N. J. E., Het geheim van den medicus. 1890.

Wolff, H., Der strafrechtliche Schutz des Berufsgeheimnisses. 1908.

Verschillende artikelen in A.b., N.J.b., T.v.S. enz. Men zie hiervoor kaartregister N.J. en Overzicht W.v.h.R.

INHOUD.

LIJST VAN AFKORTINGEN I
INLEIDING II

HOOFDSTUK I.

HET BEROEPS- EN AMBTSGEHEIM IN HET ALGEMEEN 1

§ 1. De beteekenis van beroeps- en ambtsgeheim 1

§ 2. Artikel 272 W.v.Str. Schending van beroeps- en ambtsgeheimen 11

Rechtsgrond van beroeps- en ambtsgeheim (15). Personen die tot geheimhouding verplicht zijn (17). Enuntiatieve of limitatieve opsomming (24). Tegenover wie verplicht tot zwijgen? (28). Welke feiten vallen onder de geheimhoudingsplicht? (29). Kan de verplichting tot zwijgen worden opgeheven? (31). Houdt de verplichting tot zwijgen op wanneer de betrokkene toestemming heeft verleend tot mededeeling? (44).

§ 3. Artikel 218 W.v.Stv. Het recht om zich te verschoonen van het afleggen van getuigenis op grond van beroeps- of ambtsgeheim 47

Rechtsgrond (47). Verhouding tusschen art. 218 W.v.Stv. en art. 272 W.v.Str. (49). Personen die op het verschooningsrecht een beroep kunnen doen (60). Enuntiatieve of limitatieve opsomming (62). Tot welke feiten strekt het verschooningsrecht zich uit? (64). Is hij die geen gebruik maakt van zijn verschooningsrecht strafbaar op grond van art. 272 W.v.Str.? (65). Houdt de bevoegdheid tot verschooning op indien de betrokkene ontheffing verleent van den plicht tot zwijgen? (66).

HOOFDSTUK II.

HET AMBTSGEHEIM VAN DE POLITIE 69

§ 1. Organisatie en taak van de politie 69

§ 2. Het ambtsgeheim van de politie i.v.m. art. 272 W.v.Str. 78
Ambtsgeheim of beroepsgeheim? (78). Verplichting tot zwijgen op grond van wettelijk voorschrift (80). Geheimhoudingsplicht voortvloeiend uit het ambt als zoodanig (83). Zwijgplicht op grond van ambtelijk bevel (instructie) (90). Tegenover wie verplicht tot zwijgen? (97). Ontheffing van den zwijgplicht (99).

§ 3. Het ambtsgeheim van de politie i.v.m. art. 218 W.v.Stv. 102
Geen zwijgrecht voortvloeiend uit het ambt als zoodanig (102). Belofte tot geheimhouding schept geen verschooningsrecht (105). Recht van verschooning op grond van wettelijk voorschrift (113). Verschooningsrecht in civiele zaken (117).

NABESCHOUWING 123

LITTERATUUR 128

STELLINGEN.

I.

Er is geen noodzakelijk verband tusschen de artikelen 272 Wetboek van Strafrecht en 218 Wetboek van Strafvordering.

II.

Artikel 218 Wetboek van Strafvordering behoorde de groepen van personen, aan wie een verschooningsrecht toekomt, op grond van een ambts- of beroepsgeheim, met name aan te wijzen.

III.

Deelneming aan overspel is alleen op klacht vervolgbaar.

IV.

Bij het kort geding is vertegenwoordiging van partijen door procureurs niet verplicht.

V.

Het voorrecht van den verhuurder eindigt indien de betreffende goederen, na vervoer, het eigendom worden van een derde.

VI.

Ook tusschen stiefouder en stiefkind behoort een alimentatieplicht te bestaan.

VII.

De bedoeling van artikel 1 der Grondwet is geen andere dan een territoriale omschrijving te geven.

VIII.

Artikel 78 der Gemeentewet draagt den burgemeester alleen op de formeele uitvoering van door competente organen genomen besluiten tot het verrichten van door deze organen reeds geheel bepaalde rechtshandelingen.
